

Jaarverslag

NEDERLANDSE WATERSCHAPSBANK N.V.

2017

INHOUD

NWB Bank 2017 in een oogopslag	4
-----------------------------------	---

1

Kerncijfers	8
-------------	---

2

Organisatie	12
-------------	----

■ Directie	12
■ Managementteam	13
■ Raad van commissarissen	14

3

Directieverslag	20
-----------------	----

■ Managementsamenvatting	20
■ Inleiding	22
■ De NWB Bank in 2017	24
- Kredietverlening	24
- Funding	26
- Resultaten	29
■ Strategie	31
■ Toezicht	32
■ Risicomanagement	34
- Operational risk management	35
- Risk governance	36
■ Organisatie	36
■ Vooruitzichten 2018	36

4

Verslag van de raad van commissarissen	40
---	----

■ Van de voorzitter	40
■ Toezicht	41
■ Verslag commissies	45
- Auditcommissie en risicocommissie	45
- Remuneratie- en benoemingscommissie	46
■ Interne organisatie	47
- Samenstelling directie en raad van commissarissen	47
- Samenstelling commissies	48
- Kwaliteitsborging toezicht	48
- Huishouding	50

5

Corporate Governance	54
----------------------	----

■ Nederlandse Corporate Governance Code	54
■ Toekomstgericht Bankieren	55
■ Code Banken	55
■ Gedragsregels en bankierseed	55
■ Toelichting op overige aandachtsgebieden	55
■ Raad van commissarissen	57
- Commissies	57
■ Directie	58
■ Audit	58
■ Beloningsbeleid	59
■ Overige aspecten van corporate governance	59

6

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

	62
■ Introductie directie	62
■ Ontwikkelingen in 2017	64
■ Stakeholderdialoog	67
■ Materialiteitsanalyse	69
■ Bedrijfsmodel	70
- Waardecreatiemodel	72
■ Managementbenadering	73
- Sustainable Development Goals	73
■ Thema's en doelstellingen van de NWB Bank	76
- Thema 1: financiële expertise delen met de publieke sector	76
- Thema 2: duurzaam en betrokken financieren	79
- Thema 3: duurzaam en maatschappelijk opereren	84
- Thema 4: integer en transparant handelen	88
■ Dilemma's	90
■ MVO-verslaggevingsrichtlijnen	91
■ Assurancerapport van de onafhankelijke accountant	93
■ NWB Fonds	96

7

Remuneratierapport 2017

	100
■ Beloningsbeleid directie	100
■ Remuneratie directie 2017	101
■ Beloningsbeleid medewerkers	104
■ Remuneratie raad van commissarissen	105
■ Regelgeving en proportionaliteit	107

8

Jaarrekening

	110
■ Winst- en verliesrekening	110
■ Balans	111
■ Overzicht van het totaalresultaat	112
■ Verloopstaat van het eigen vermogen	113
■ Kasstroomoverzicht	114
■ Bedrijfsinformatie	116
■ Statutaire winstbestemmingsregeling	174
■ Voorgestelde winstverdeling	175
■ Lijst van aandeelhouders per 1 januari 2018	176
■ EU-richtlijn: bekendmaking van niet-financiële informatie en inzake diversiteit	177
■ MVO verklarende woordenlijst	178
■ Afkortingenlijst	180
■ Colofon	183

De hoofdstukken 3, 5, en 6 vormen het bestuursverslag als bedoeld in artikel 2:391 Burgerlijk Wetboek.

NWB BANK 2017 IN EEN OOGOPSLAG

NETTOWINST
STIJGT MET **14%**

2017
€ 122,5 MILJOEN

2016
€ 107,4 MILJOEN

GREEN BONDS:
€ 877 MILJOEN

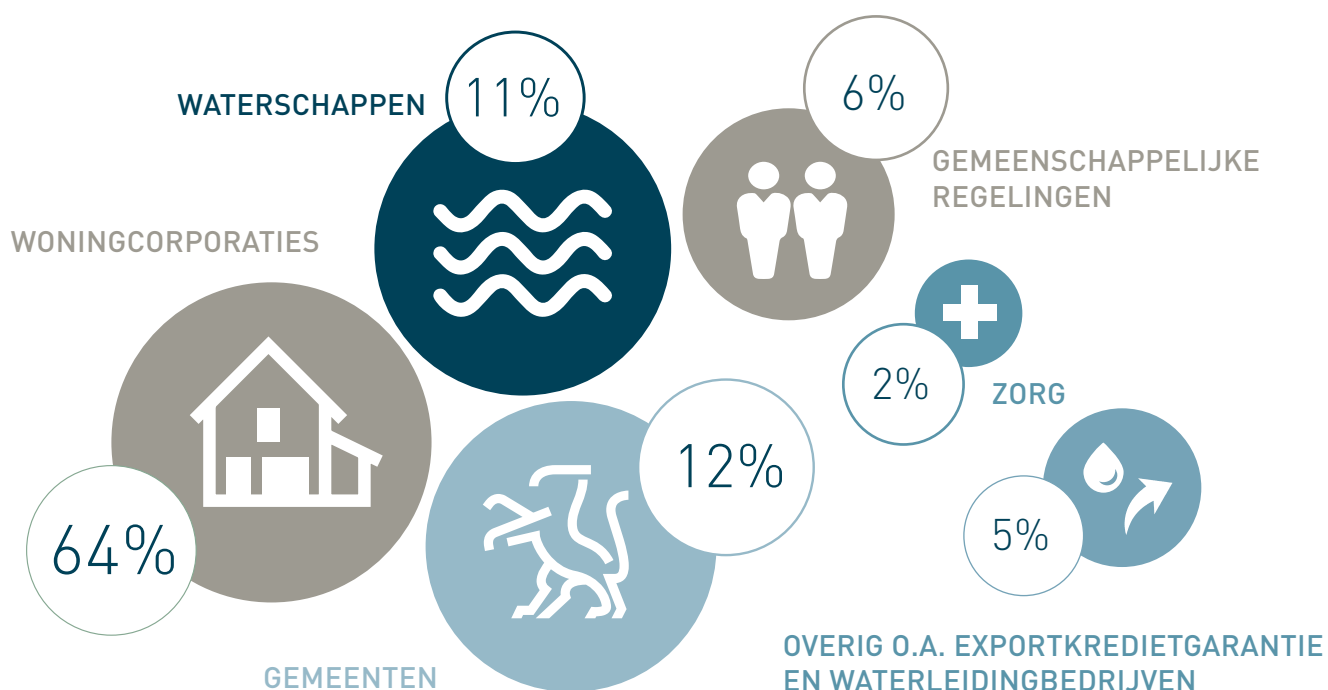
SOCIAL BONDS:
€ 2,6 MILJARD

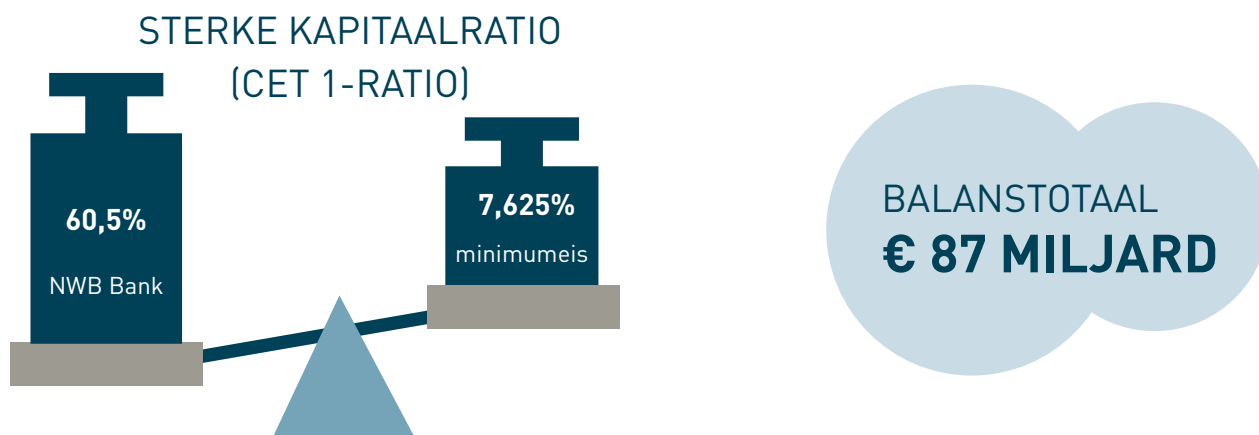

€ 12,8
MILJARD

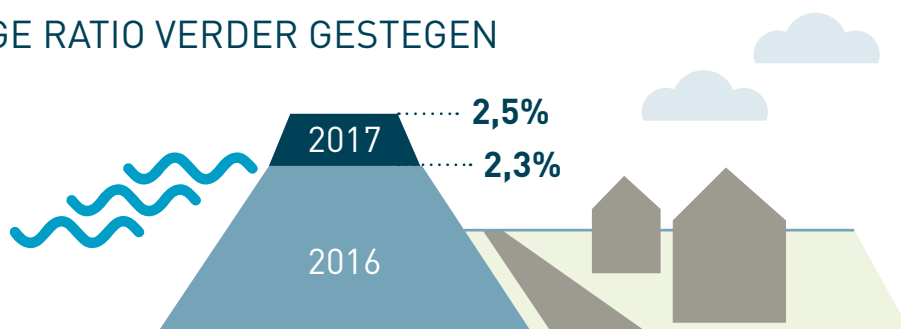
€ 12,8 MILJARD FUNDING OPGEHAALD
WAARVAN RUIM **€ 3,4 MILJARD**
(27%) MET GREEN EN SOCIAL BONDS

€ 6,2 MILJARD KREDIETVERLENING
AAN DE NEDERLANDSE PUBLIEKE SECTOR

LEVERAGE RATIO VERDER GESTEGEN

Missie

Als robuuste en duurzame bank voor de publieke sector helpen we onze klanten maatschappelijke meerwaarde te creëren.

Visie

Het is onze ambitie om de financieringslasten voor de Nederlandse publieke sector zo laag mogelijk te houden en altijd voor onze klanten klaar te staan.

Strategie

We vergroten onze maatschappelijke betrokkenheid als zelfstandige promotional bank door in te spelen op de veranderende behoefte van onze klanten en door onze kredietverlening verder te diversifiëren. We zijn daarbij kostenbewust en gebruiken onze AAA/Aaa-ratings om op een goedkope en duurzame manier geld aan te trekken voor de publieke sector.

Kernwaarden

Bewust, betrokken en betrouwbaar.

KERNCIJFERS

1. KERNCIJFERS

(bedragen in miljoenen euro's)

Balans

	2017	2016	2015	2014	2013
Verstrekte kredieten op lange termijn (nominale waarde)	47.280	48.260	49.069	49.421	49.595
Eigen vermogen ¹⁾	1.628	1.507	1.399	1.303	1.256
Tier 1-vermogen ¹⁾	1.942	1.824	1.594	1.300	1.256
Balanstotaal	87.123	94.414	91.314	88.249	73.006
Risico gewogen activa	2.680	2.979	1.998	1.780	1.245

Resultaten

Renteresultaat	276	219	177	117	95
Resultaat financiële transacties	-58	-25	-6	-16	-14
Operationele baten	218	193	171	101	81
Bedrijfslasten ²⁾	20	19	18	16	16
Resultaatbelasting	47	42	37	21	16
Bankenbelasting en resolutieheffing	28	25	21	15	15
Nettowinst	123	107	95	49	34

Dividend

Dividenduitkering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dividend in euro's per aandeel	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

1) inclusief resultaat boekjaar

2) exclusief bankenbelasting en resolutieheffing

(bedragen in miljoenen euro's)

Ratio's (%)

	2017	2016	2015	2014	2013
Tier 1-ratio ¹⁾	72,5⁴⁾	61,2	79,8	73,0 ³⁾	100,9
CET 1-ratio ¹⁾	60,5⁵⁾	50,5	69,8	73,0 ³⁾	100,9
Cost/income ratio ²⁾	9,2	9,7	10,5	15,8	19,8
Dividend pay-out ratio	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Leverage ratio ¹⁾	2,5	2,3	2,1	1,8	1,9
Liquidity Coverage Ratio (LCR)	179	146	134	144	110
Net Stable Funding Ratio (NSFR)	126	123	117	107	107

MVO

Volume Green/Social Bond financiering	3.480	1.110	1.000	500	-
CO ₂ -uitstoot binnen de bedrijfsvoering p.p. (in ton)	3,9	4,1	4,0	4,8	4,5

1) inclusief resultaat boekjaar

2) exclusief bankenbelasting en resolutieheffing

3) als gevolg van de inwerkingtreding van CRR/CRD IV (Capital Requirements Regulation and Directive) per 1 januari 2014, is de Tier 1-ratio en CET 1-ratio met circa een kwart afgenomen vanwege de introductie van de zogeheten Credit Valuation Adjustment (CVA) capital charge

4) 67,9 exclusief resultaat boekjaar (2016: 57,6)

5) 55,9 exclusief resultaat boekjaar (2016: 46,9)

2

ORGANISATIE

2. ORGANISATIE

DIRECTIE

Naam	Lidwin van Velden (1964)
Eerste benoeming	2010
Lopende termijn	tot 2022
Hoofdfunctie	waarnemend voorzitter van de directie
Primaire aandachtsgebieden	Strategie, communicatie, finance & control, risk management, back office, security management en fiscale zaken Aanvullend: internal audit department, legal & compliance, directiesecretariaat
Relevante nevenfuncties	Lid Audit Committee ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Lid Raad van Toezicht Centraal Beheer Achmea Pensioenfonds (sinds mei 2017) Member Supervisory Board PharmAccess Foundation (sinds november 2017)

Naam	Frenk van der Vliet (1967)
Eerste benoeming	2012
Lopende termijn	tot 2020
Hoofdfunctie	Directielid
Primaire aandachtsgebieden	Kredietverlening, funding & investor relations, asset & liability management, ict en corporate social responsibility Aanvullend : human resource management
Relevante nevenfuncties	Geen

MANAGEMENTTEAM

Lidwin van Velden, waarnemend voorzitter van de directie (sinds 25 oktober 2017)

Frenk van der Vliet, directielid

Marian Bauman, human resource management

Peter Bax, back office

Ard van Eijl, risk management

Reinout Hoogendoorn, internal audit department

Leon Knoester, public finance

Marc-Jan Kroes, finance & control

Tom Meuwissen, treasury

Heleen van Rooijen, legal & compliance

Michel Vaessen, ict

RAAD VAN COMMISSARISSEN

Naam	Age Bakker (1950), voorzitter
Commissies	Lid auditcommissie, risicocommissie, remuneratie- en benoemingscommissie
Eerste benoeming	2012
Lopende termijn	tot 2020
Laatst beklede functie	Bewindvoerder Internationaal Monetair Fonds
Relevante nevenfuncties	Staatsraad in buitengewone dienst, Raad van State Lid Bestuur Pensioenfonds Zorg en Welzijn Voorzitter Beleggingsadviescommissie Pensioenfonds Horeca & Catering Lid Commissie MKB-Financiering ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Naam	Maurice Oostendorp (1956), vice-voorzitter
Commissies	Voorzitter auditcommissie, lid risicocommissie
Eerste benoeming	2012 (bava)
Lopende termijn	tot 2021
Hoofdfunctie	Chief Executive Officer de Volksbank N.V.
Relevante nevenfuncties	Voorzitter Raad van Advies Women in Financial Services (WIFS)

Naam

Peter Glas (1956)

Commissies

Voorzitter remuneratie- en benoemingscommissie
2011

Eerste benoeming

tot 2019

Lopende termijn

Hoofdfunctie

Watergraaf, Waterschap De Dommel

Relevante nevenfuncties

Voorzitter Noord-Brabantse Waterschapsbond
Voorzitter van het OECD Water Governance Initiative
Voorzitter Stichting Tauw Foundation

Naam

Petra van Hoeken (1961)

Commissies

Voorzitter risicocommissie, lid auditcommissie
2015

Eerste benoeming

tot 2019

Lopende termijn

Hoofdfunctie

Lid raad van bestuur / Chief Risk Officer Rabobank

Relevante nevenfuncties

lid North America Board of Directors en lid North, Utrecht-America Holdings, Inc.
America Board Risk Committee
Lid Advisory Board Amsterdam Institute of Finance
Lid Bestuur en auditcommissie Oranje Fonds (sinds juni 2017)

Naam	Manfred Schepers (1960)
Commissies	Lid auditcommissie, risicocommissie
Eerste benoeming	2016
Lopende termijn	tot 2020
Laatst beklede functie	Vice-President & Chief Financial Officer at the European Bank for Reconstruction and Development, London
Relevante nevenfuncties	Lid Raad van Commissarissen Van Lanschot Kempen (sinds mei 2017) Lid Investment Committee, Europees Fonds voor Strategische Investerings (EFSI) Member of the Board Fotowatio Renewable Ventures B.V. Member of the Board Almar Water Solutions B.V. Project manager Impact Loan Exchange ILX, Cardano Development Voorzitter Stichting Het Compagnie Fonds, Het Scheepvaart Museum Member Advisory Board, Amsterdam Institute of Finance Member of the Board of Governors of UWC Atlantic College Trustee UWC Dilijan, Armenia and UWC Maastricht

Naam

Frida van den Maagdenberg (1961)

Commissies

Lid remuneratie- en benoemingscommissie

Eerste benoeming

2017

Lopende termijn

tot 2021

Hoofdfunctie

Lid Raad van Bestuur Academisch Medisch Centrum

Relevante nevenfuncties

Lid raad van commissarissen Nederlandse Loterij

Lid Centrale Plancommissie (CPB)

Lid Raad van Toezicht Nederlands Instituut voor Onderzoek van de Gezondheidszorg (NIVEL)

Naam

Toon van der Klugt (1956)

Commissies

Lid remuneratie- en benoemingscommissie

Eerste benoeming

2017 (bava)

Lopende termijn

tot 2022

Hoofdfunctie

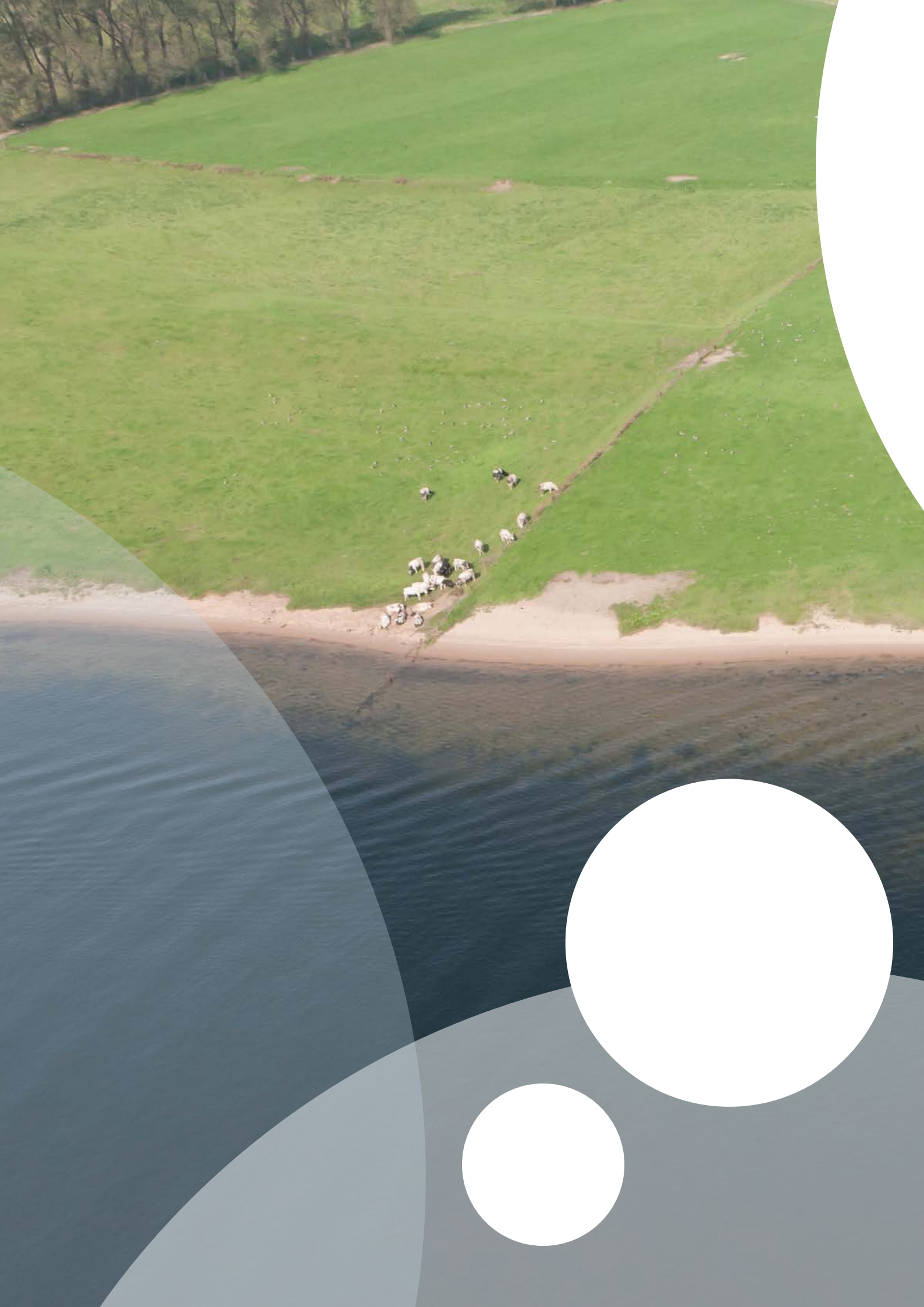
Loco-dijkgraaf en hoogheemraad van Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard

Relevante nevenfuncties

Directeur Groot Aandeelhouder Orsilcom BV

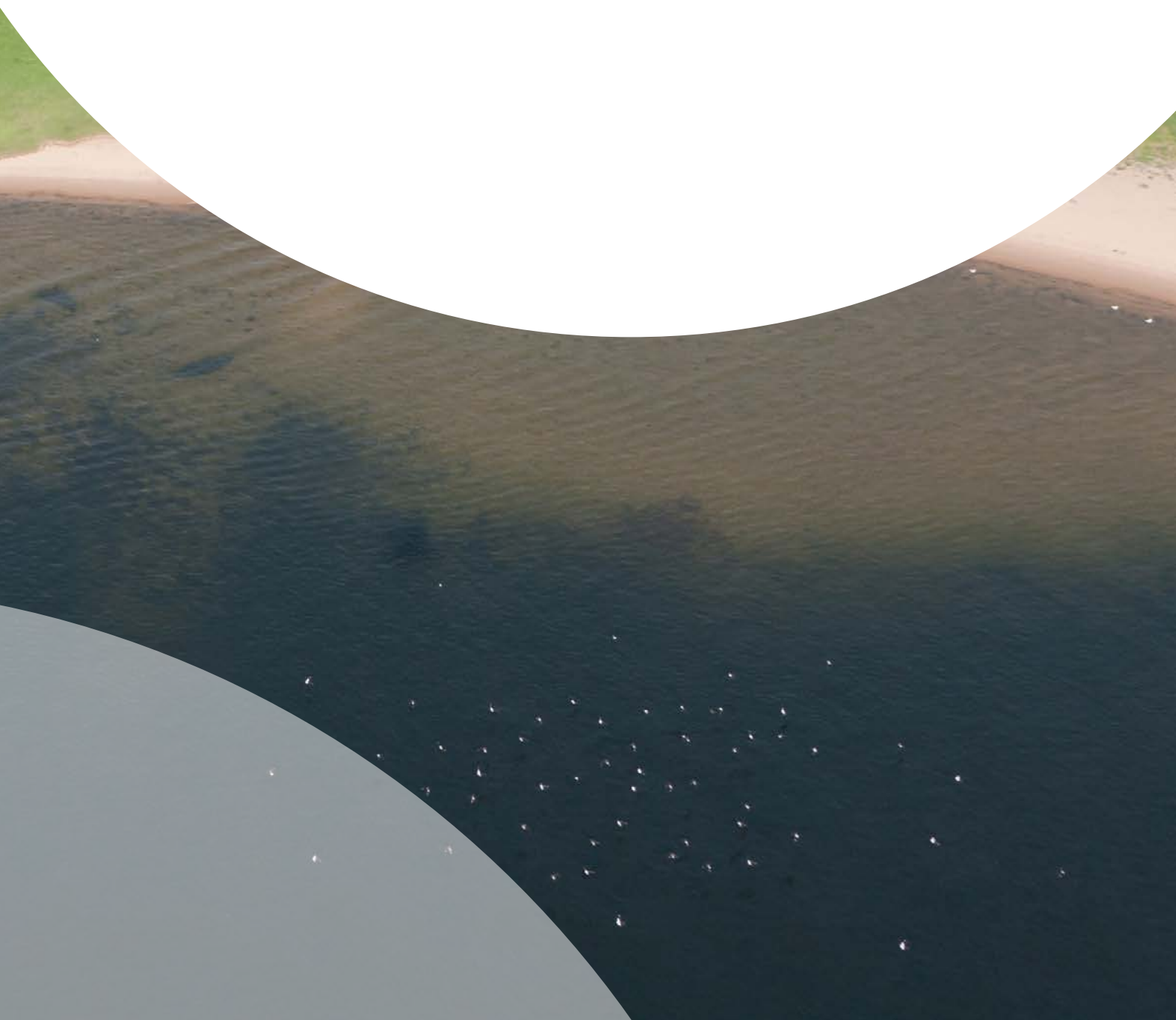
Vice-voorzitter en secretaris Stichting Administratiekantoor Vreugdenhil-Klugt Beheer

Voorzitter van GR De Regionale Belastinggroep (de RBG)

3

DIRECTIEVERSLAG

3. DIRECTIEVERSLAG

Hierbij bieden de directie en raad van commissarissen van de NWB Bank u het jaarverslag over 2017 aan. Dit verslag bevat onder meer de jaarrekening van de bank, ondertekend door de directie en de raad van commissarissen en gecontroleerd en voorzien van een controleverklaring met een goedkeurend oordeel door Ernst & Young Accountants LLP (EY).

De directie en raad van commissarissen stellen u voor de jaarrekening 2017 vast te stellen overeenkomstig de voorgelegde stukken. Zij stellen tevens voor decharge te verlenen aan de leden van de directie voor het gevoerde beheer en aan de leden van de raad van commissarissen voor het gehouden toezicht in het afgelopen boekjaar.

MANAGEMENTSAMENVATTING

- **Kredietverlening aan de Nederlandse publieke sector € 6,2 miljard**
- **Nettowinst stijgt met 14% tot € 122,5 miljoen** (2016: € 107,4 miljoen)
- **Ruim € 3,4 miljard aan funding opgehaald met Green en Social Bonds**
[27% van de totale lange financiering]
- **Sterke kapitaalratio** (CET 1-ratio): **gestegen van 50,5% naar 60,5%**

De NWB Bank heeft een succesvol jaar achter de rug. De kredietverlening bedroeg € 6,2 miljard en de nettowinst van de bank is met 14% toegenomen tot € 122,5 miljoen (2016 € 107,4 miljoen). De winststijging komt vooral doordat de bank optimaal maar gepast gebruik heeft kunnen maken van de bijzonder gunstige financieringstarieven in de geldmarkt, ingegeven door het omvangrijke opkoopprogramma van de ECB en de laagrentende omgeving. Deze aantrekkelijke korte financiering heeft de bank ingezet voor kasgeldleningen aan klanten, een hogere liquiditeitsbuffer en om te voldoen aan de collateralverplichtingen uit hoofde van de derivatentransacties die de bank afsluit om haar eigen risico's af te dekken. Het balanstotaal is uitgekomen op € 87 miljard en met haar circa 65 medewerkers blijft de NWB Bank een zeer kostenefficiënte bank.

Waterschappen en woningcorporaties blijven samen met gemeenten de grootste klantgroepen van de NWB Bank. De NWB Bank voorziet deze en andere klanten in de publieke sector van passende en zo goedkoop mogelijke financiering zodat zij hun maatschappelijke taak inclusief hun ambities op het gebied van duurzaamheid optimaal kunnen uitvoeren.

De bank staat altijd klaar voor haar klanten en speelt voortdurend in op hun veranderende behoeften. Zo kunnen woningcorporaties sinds afgelopen jaar hun derivatencontracten met commerciële banken bij de NWB Bank omzetten in een nieuwe door het Waarborgfonds Sociale Woningen gegarandeerde langjarige lening met vaste rente. Corporaties krijgen hierdoor weer meer financiële ruimte om te investeren in sociale huisvesting. In totaal heeft de bank in 2017 voor bijna € 500 miljoen aan zogenoemde doorzakconstructies meegewerkt.

Om in de vraag naar kredietverlening te kunnen voorzien heeft de bank het afgelopen jaar € 12,8 miljard aan langlopende leningen uitgegeven op de internationale kapitaalmarkt.

In 2017 heeft de NWB Bank de markt betreden voor sociale obligaties. In juni werd een eerste zogenoemde Affordable Housing Bond (AHB) uitgegeven ter grootte van € 2 miljard gevolgd door een tweede AHB in augustus ter grootte van € 600 miljoen. De opbrengsten van deze Affordable Housing Bonds komen specifiek ten goede aan de financiering van sociale woningbouw en daarmee ten dele ook aan de verduurzaming van de bestaande sociale woningvoorraad. Ook heeft de NWB Bank in 2017 weer Waterobligaties (Green Bonds) uitgegeven, waarvan de opbrengsten worden gebruikt voor de financiering van projecten van waterschappen die onder andere bijdragen aan klimaatmitigatie, klimaatadaptatie en biodiversiteit. De bank heeft Waterobligaties uitgegeven in Zweedse kronen en US-dollars en het totaal opgehaalde bedrag bedroeg omgerekend naar euro's € 877 miljoen.

De kapitaalratio's van de bank zijn het afgelopen jaar verder verstevigd. Met een Common Equity Tier 1 (CET 1) ratio van 60,5% bevindt de bank zich in de kopgroep binnen de eurozone bij een wettelijke minimumeis van 7,625% per 1 januari 2018 (inclusief de bankspecifieke Pillar 2-vereiste van 1,25%). De leverage ratio is het afgelopen jaar gestegen tot 2,5% tegenover 2,3% eind 2016 (beide inclusief winst lopend boekjaar). De Liquidity Coverage Ratio komt uit op 179% en daarmee wordt ruimschoots voldaan aan de minimumeis van 100%.

Een proportionele toepassing van de leverage ratio-verplichting voor promotional banks is belangrijk voor de NWB Bank. De Europese Commissie heeft hier eerder eind 2016 op voorgesorteerd in haar voorstellen voor aanpassing van de Capital Requirements Regulation (CRR). Eind 2018 wordt hierover duidelijkheid verwacht en in afwachting daarvan heeft de bank vooralsnog besloten geen verdere uitgifte te doen van hybride kapitaal.

De Nederlandse economie blijft in 2018 naar verwachting behoorlijk groeien door onder andere verhoogde bedrijfsinvesteringen, consumptie, investeringen in woningen en export. Ook de overheidsbestedingen nemen toe in 2018 en mogelijk dat dit eveneens tot meer publieke investeringen van klanten van de NWB Bank leidt. De NWB Bank wil in 2018 haar kredietverlening in ieder geval op peil houden door blijvend in te spelen op de veranderende behoefte van haar klanten en door de kredietverlening verder te diversifiëren. Tegen de achtergrond van de door de ECB aangekondigde afbouw van haar kwantitatieve verruimingsbeleid zullen de financieringstarieven in de geldmarkt waarschijnlijk langzaam normaliseren. Hierdoor zal de nettowinst van de NWB Bank in 2018 naar verwachting onder het niveau van 2017 uitkomen.

INLEIDING

De Nederlandse economie heeft in 2017 de wind in de zeilen gehad. Tien jaar na het uitbreken van de financiële crisis bedroeg de economische groei in Nederland in 2017 3,1%. De werkloosheid is gedaald tot onder de 5% en de overheidsschuld is afgenomen. Het consumentenvertrouwen bevond zich in 2017 zelfs op het hoogste punt in tien jaar. Ook in de rest van Europa is de economische groei duidelijk zichtbaar, al lijkt Nederland meer dan andere landen te profiteren van de aangetrokken groei van de wereldhandel.

Onzekerheden zijn er ook, niet in de laatste plaats omdat de groei nog steeds gepaard gaat met een lage inflatie. Over heel 2017 bedroeg de inflatie in de eurozone 1,35% en in Nederland 1,30%. Tegen deze achtergrond heeft de ECB het belangrijkste rentetarief het hele jaar ongewijzigd laag gehouden op 0% en ook de depositorente is het hele jaar -0,40% gebleven. Wel heeft de ECB in oktober laten weten haar opkoopprogramma vanaf begin 2018 af te bouwen. Van januari 2018 tot september 2018 wordt maandelijks 30 miljard euro aan schulden opgekocht, een halvering ten opzichte van 2017. Onder invloed van het ruime monetaire beleid van de ECB is de geldmarktrente nauwelijks van haar plaats gekomen en het gehele jaar negatief geweest. Ook de kapitaalmarktrente heeft zich in 2017 binnen een relatief nauwe bandbreedte bewogen.

In Nederland vonden op 15 maart Tweede kamer-verkiezingen plaats en het duurde tot eind oktober voordat er een regeerakkoord was. De uiteindelijke bekendmaking van het nieuwe kabinet-Rutte III was extra bijzonder voor de NWB Bank omdat zittend voorzitter van de directie Menno Snel zijn functie heeft neergelegd om tot staatssecretaris van Financiën te kunnen worden benoemd.

Het nieuwe kabinet zet vol in op duurzaamheid en heeft aangekondigd met maatschappelijke organisaties een nieuw Nationaal Klimaat- en Energieakkoord te sluiten om in 2030 49% minder CO₂ uit te stoten dan in 1990. In totaal stelt het kabinet bijna € 4 miljard

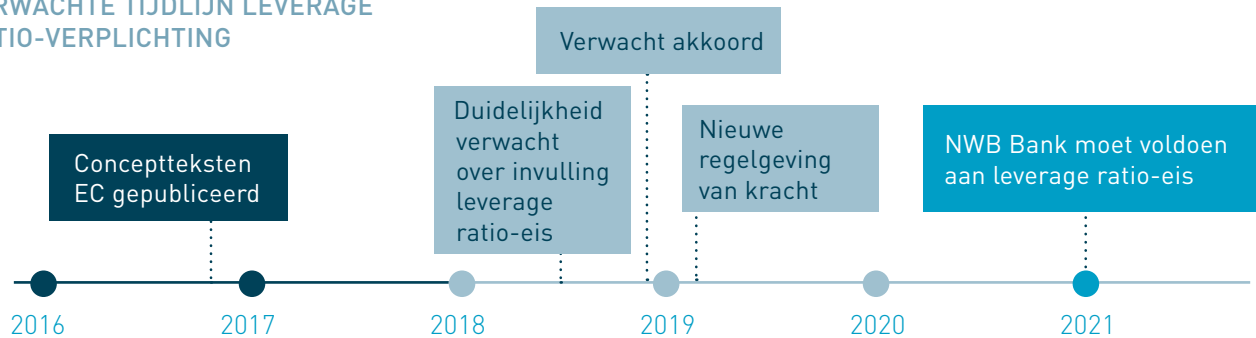
beschikbaar voor de verduurzaming van Nederland. Voor de klanten en aandeelhouders van de NWB Bank is het met name interessant dat bij de uitvoering van het Deltaprogramma nog meer de nadruk zal worden gelegd op klimaatbestendigheid en waterrobuustheid. Daarnaast geldt dat woningcorporaties die investeren in verduurzaming, in aanmerking komen voor een korting op de verhuurdersheffing.

Het kabinet heeft laten weten de oprichting van de eerder aangekondigde Nederlandse financierings- en ontwikkelingsinstelling, Invest-NL, door te zetten. Invest-NL moet investeringen mogelijk gaan maken die - vanwege hun onzekere risico-rendementsverhouding of lange, onzekere terugverdiëntijden - onvoldoende financiering in de markt kunnen aantrekken. Energietransitie is hierbij een veel genoemd voorbeeld. Ook levert Invest-NL startkapitaal voor innovatieve start-ups en scale-ups, en ondersteuning aan Nederlandse bedrijven bij export en buitenlandse investeringen. De geplande activiteiten van Invest-NL worden nadrukkelijk als complementair gezien aan die van de NWB Bank; reden waarom de NWB Bank actief de samenwerking zal gaan opzoeken.

Het regeerakkoord bevat een omvangrijk pakket aan belastingmaatregelen. Zo wordt voorgesteld om voor bedrijven de vennootschapsbelasting te verlagen en de dividendbelasting af te schaffen. Tegelijkertijd zijn er plannen om, specifiek voor banken en verzekeraars, de renteaftrek op vreemd vermogen te beperken, een zogeheten thin cap rule. Hoewel de precieze uitwerking hiervan nog op zich laat wachten, kan een dergelijke beperking van de aftrekbaarheid van de rente op vreemd vermogen impact hebben op de NWB Bank. Waar het specifiek gaat om banken en toezicht, heeft het nieuwe kabinet aangegeven te hechten aan een gemeenschappelijk EU-beleid. Voor Nederlandse banken zal daarom geen hogere leverage ratio-eis gaan gelden dan voor andere Europese banken.

De invulling van de leverage ratio-verplichting maakt onderdeel uit van aanpassing van de CRR. De bank volgt de Europese besluitvorming hierover op de

VERWACHTE TIJDLIJN LEVERAGE RATIO-VERPLICHTING

voet. De Europese Commissie (EC) heeft in de eerder gepubliceerde conceptteksten (november 2016) een proportionele toepassing van de leverage ratio-verplichting voor promotional banks als de NWB Bank opgenomen. Hoewel er op enkele punten verdere verduidelijking noodzakelijk is, zou de voorgestelde invulling een aanzienlijke verlichting met zich meebrengen voor de bank. Naar verwachting zal er in de tweede helft van 2018 duidelijkheid komen over de precieze invulling van de leverage ratio-eis. Kort na het eind 2018 te verwachten akkoord zal de betreffende regelgeving van kracht worden, hetgeen een uitstel betekent van minimaal één jaar ten opzichte van de oorspronkelijke datum. Overigens zal het na publicatie nog twee jaar i.e. tot eind 2020 / begin 2021 duren voordat banken moeten voldoen aan de uiteindelijke minimale leverage ratio.

Terwijl in Brussel nog wordt gewerkt aan omzetting van de richtlijnen van Bazel III in Europese wet- en regelgeving, zijn op 7 december voorstellen gepresenteerd voor 'Bazel IV'. Kern van de voorstellen is dat banken minder ruimte krijgen om hun eigen risicomodellen te hanteren voor het vaststellen van de hoeveelheid aan te houden kapitaal. Hoewel de nieuwe standaarden van Bazel uiteindelijk ook weer moeten worden vertaald naar Europese wetten en regels, én de Europese wetgevers nog kunnen besluiten tot aanpassingen, maken Nederlandse banken zich naar aanleiding van de voorstellen zorgen over een gelijk Europees speelveld en de rol die zij kunnen spelen in de

financiering van de economie. Aangezien de NWB Bank al gebruikmaakt van de standaardbenadering lijkt de impact van 'Bazel IV' vooralsnog te overzien.

Samenvattend heeft de Nederlandse economie in 2017 een stevige groei doorgemaakt. De Nederlandse publieke sector heeft dit jaar opnieuw tegen historisch lage rentes kunnen lenen, met negatieve rentes voor looptijden tot drie jaar. Mede door deze lage rentes kon de overheid de lasten voor de burgers beperken. Investerings binnen de publieke sector bleven desondanks ook in 2017 achter bij de private investeringen, waar een sterkere groei waarneembaar was. De financieringsbehoefte van de woningcorporaties laat al enkele jaren een daling zien, mede ingegeven door verkoop van bezit. Tegelijkertijd is verduurzaming van hun woningvoorraad een belangrijke opgave, hetgeen in de toekomst naar verwachting tot een grotere financieringsvraag zal leiden. De waterschappen verwachten nog wel een groeiende financieringsvraag, mede door de grote investeringsagenda uit het Deltaprogramma.

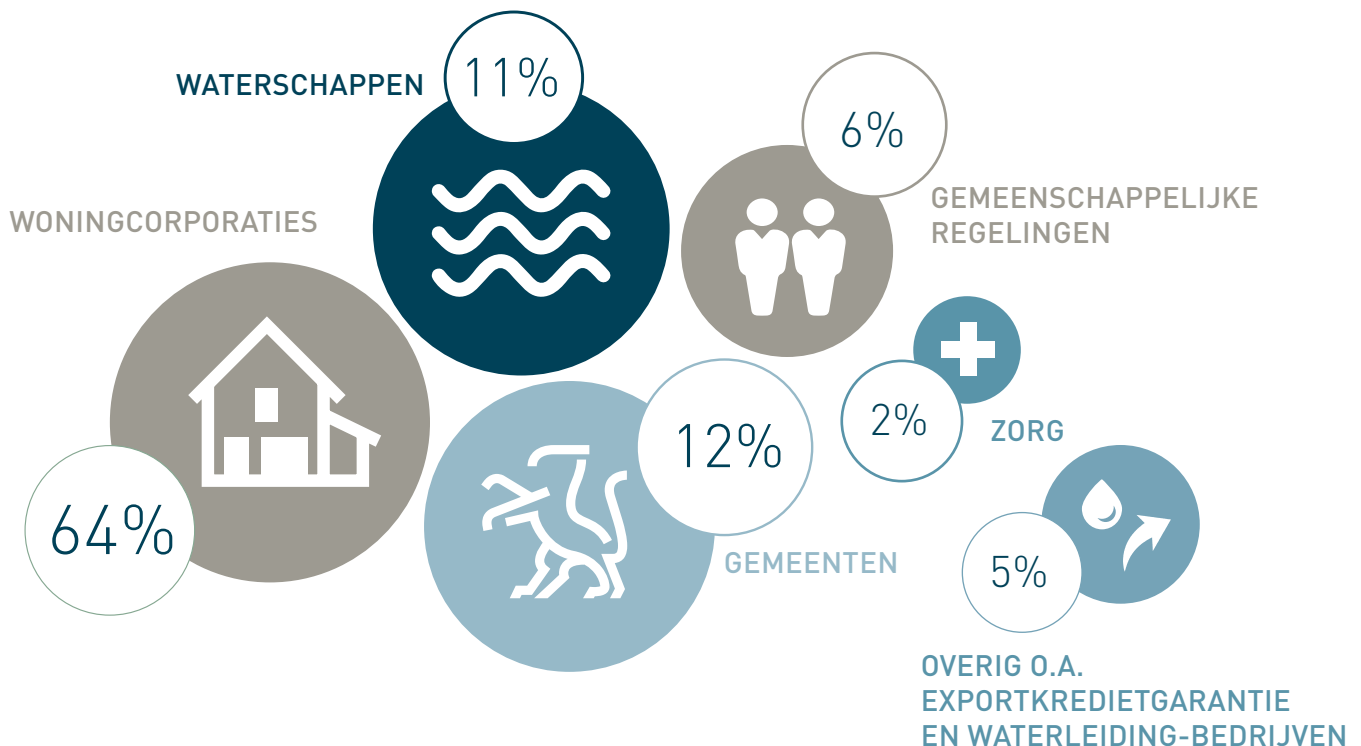
DE NWB BANK IN 2017

KREDIETVERLENING

De NWB Bank heeft haar sterke positie in de markt voor publieke sector-financiering in 2017 weten te bestendigen ondanks een toenemende concurrentie van onder andere institutionele investeerders. De nieuwe langekredietverlening (inclusief renteherzieningen) kwam dit jaar uit op € 6,2 miljard (2016: € 7,1 miljard) en de totale portefeuille langlopende kredieten aan klanten, op basis van hoofdsommen, bedraagt ultimo 2017 € 47,2 miljard (2016: € 48,2 miljard). Hiermee financiert de bank ruim een derde van de publieke investeringsagenda in Nederland.

Het grootste deel van de kredietomzet (98%) wordt gevormd door de reguliere klanten van de bank zijnde waterschappen, gemeenten, provincies, instellingen onder garantie van (decentrale) overheden en instellingen op het terrein van de sociale volkshuisvesting en de gezondheidszorg. In onderstaande illustratie is een procentuele verdeling van de kredietverlening t.o.v. totale omzet naar klantsectoren weergegeven:

VERDELING KREDIETVERLENING 2017

Waterschappen

Het aandeel van de waterschappen in de totale kredietverlening door de bank over 2017 is afgenomen ten opzichte van 2016. Dat komt voornamelijk doordat vorig jaar meerdere waterschappen overgingen tot looptijdverlenging van hun leningportefeuille waardoor ze dit jaar minder herfinanciering nodig hadden. De kredietverlening aan de waterschappen betrof in 2017 ruim € 675 miljoen, wat betekent dat de bank ruim 92% van de financieringsbehoefte van de waterschappen heeft verzorgd. Dit is in lijn met de doelstelling van de bank om bij haar aandeelhouders een dominante financieringsrol te vervullen. Het is de ambitie van de bank om deze dominante rol de komende jaren te behouden en zodoende invulling te blijven geven aan haar kerntaak richting haar aandeelhouders.

Woningcorporaties

Woningcorporaties zijn en blijven, qua omzet en uitstaande financiering, de grootste klantengroep van de NWB Bank. Dat is ook logisch aangezien deze sector nog steeds het grootste deel uitmaakt van de publiekesectorschuld. De kredietomzet van de bank binnen deze sector bedroeg in 2017 € 3,95 miljard (2016: € 3,8 miljard). Deze omzet is gerelateerd aan de primaire kredietvraag tezamen met de herziening van kredietopslagen op bestaande basisrenteleningen. De NWB Bank financiert alleen de zogenoemde DAEB-activiteiten (Diensten van Algemeen Economisch Belang) van woningbouwcorporaties die worden gegarandeerd door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW).

In het tweede kwartaal heeft de bank deelgenomen aan een pilot van het WSW waarbij woningcorporaties hun derivatencontracten met commerciële banken bij de NWB Bank kunnen omzetten in een nieuwe langjarige lening met vaste rente. De NWB Bank helpt zo met het afbouwen van derivatenposities in de sector waardoor liquiditeit bij de corporaties, die aangehouden wordt voor die posities, wordt vrijgemaakt en kan worden aangewend voor hun kerntaken. Na de succesvolle pilot heeft het WSW haar 'Richtlijn derivaten' aangepast om deze transacties mogelijk te maken. Daarnaast garandeert zij de nieuwe leningen die door de bank

verstrekt worden. In totaal heeft de bank in 2017 voor € 478 miljoen aan zogenoemde doorzaktransacties meegewerkt.

Ook op een andere manier helpt de bank woningcorporaties met het afbouwen van hun derivatenposities. Om te kunnen voldoen aan onderpandsverplichtingen en afbreekkosten wanneer een corporatie moet overgaan tot afwikkeling van hun derivatentransacties met commerciële banken, moeten corporaties beschikken over een liquiditeitsbuffer. De bank verstrekt hen daartoe specifieke, door het WSW gegarandeerde, kredietfaciliteiten. De bank heeft voor ruim € 200 miljoen aan dit soort faciliteiten verstrekt. De NWB Bank sluit zelf geen derivaten met haar klanten.

Gemeenten

Een andere grote klantengroep zijn de gemeenten. In 2017 heeft de NWB Bank € 745 miljoen aan financiering verstrekt aan gemeenten (2016: € 907 miljoen). Daarnaast heeft de bank ruim € 400 miljoen aan financiering van gemeenschappelijke regelingen verstrekt (2016: € 21 miljoen). Lagere overheden werken met elkaar samen op veel terreinen. Dat gaat meestal om taken die ze gezamenlijk effectiever of efficiënter kunnen uitvoeren. Soms is 'samenwerking' wettelijk voorgeschreven, zoals bij de veiligheidsregio's, maar doorgaans is de samenwerking vrijwillig. De NWB Bank heeft dit jaar meer aandacht gegeven aan de financiering van deze specifieke samenwerkingsvorm van lokale overheden, hetgeen geresulteerd heeft in een hoger volume.

Samenwerking met de Europese Investeringsbank

In 2017 heeft de NWB Bank de samenwerking met de Europese Investeringsbank (EIB) voortgezet. Het afgelopen jaar heeft de EIB via de NWB Bank € 250 miljoen beschikbaar gesteld om te investeren in de verduurzaming van sociale woningbouw en om de waterschappen te helpen bij het realiseren van hun ambities op het vlak van de circulaire economie. Doordat de NWB Bank gecommiteerd is om eenzelfde bedrag aan financiering voor de aangewezen projecten

te verstrekken, is op deze manier € 500 miljoen aan publieke investeringen gemobiliseerd. De lening van de EIB aan de NWB Bank is een vervolg op de eerdere samenwerking waarmee gedurende 2016 al € 800 miljoen aan projecten zijn gefinancierd. De samenwerking tussen de twee promotional banks is erop gericht om de publieke sector in Nederland van nog aantrekkelijkere financiering te kunnen voorzien. Hierdoor kunnen ook kleinere projecten en klanten, die hier anders niet voor in aanmerking zouden komen, profiteren van de zeer goedkope financiering van de EIB. Ook in 2018 wil de bank haar klanten van dit type financiering voorzien.

Publiek-Private Samenwerking

Om een steeds grotere rol te kunnen spelen ten behoeve van haar (semi-)publieke klanten en hiermee het overheidsbeleid te ondersteunen, heeft de NWB Bank haar kredietbeleid en productenaanbod de afgelopen jaren verruimd. Zo is de bank actief geworden op onder andere het gebied van exportfinanciering en de financiering van Publiek-Private Samenwerking (PPS). In tegenstelling tot 2016, wat voor de bank een succesvol jaar was in de markt voor PPS, was 2017 een tussenjaar. Van alle in 2017 lopende en aangevangen aanbestedingen zal de financial close pas in 2018 plaatsvinden. De bank dingt (via de verschillende consortia) op al deze door de overheid aanbestede projecten mee naar een participatie in de financiering.

Exportfinanciering

Op het gebied van exportfinanciering heeft de bank een financiering verstrekt onder een Exportkredietgarantie (EKG) van de Nederlandse overheid. Ditmaal aan een fonds van Climate Investor One, dat zich bezighoudt met duurzame infrastructuur- en energieprojecten in opkomende landen. De bank geeft op deze manier verdere invulling aan haar bijdrage in de financiering van duurzame energie en de circulaire economie. Door langetermijnfinanciering met een EKG van de Nederlandse overheid beschikbaar te stellen aan commerciële partijen, speelt de bank in op de beperkte beschikbaarheid van aantrekkelijk geprijsde langetermijnexportfinanciering. De lagere

financieringskosten verbeteren uiteraard ook de positie van de Nederlandse exporteurs.

NHG RMBS

De bank heeft een portefeuille NHG RMBS-obligaties (Residential Mortgage-Backed Securities, gebaseerd op hypotheekleningen met een Nationale Hypotheek Garantie), waarmee de bank bijdraagt aan de financiering van door de overheid gegarandeerde particuliere woning-hypotheekleningen. Deze portefeuille is onderdeel van de liquiditeitsportefeuille van de bank. Het aanbod van volledig NHG-gegarandeerde transacties is beperkt en de bank heeft in 2017 geen nieuwe NHG RMBS-obligaties kunnen kopen. De totale portefeuille NHG RMBS bedraagt nu € 1,7 miljard (2016: € 2,1 miljard).

FUNDING

Langetermijnfinanciering

Om in de langetermijnkredietverlening te kunnen voorzien heeft de NWB Bank in 2017 voor een totaalbedrag van € 12,8 miljard (2016: € 12,4 miljard) aan langlopende financiering aangetrokken. Deze funding wordt gebruikt voor zowel de financiering van de activiteiten van de bank als voor herfinanciering van aflopende leningen. De gemiddelde looptijd van de aangetrokken financiering is 9,7 jaar (2016: 8,5 jaar). In 2017 heeft de NWB Bank in totaal vijf benchmarkleningen in zowel euro als US-dollar uitgegeven met looptijden variërend van 4 tot 30 jaar en een totale omvang van € 5 miljard.

Door de lage rente waren investeerders gedurende het jaar geïnteresseerd in langere looptijden om hun rendement te verhogen. De bank was hierdoor in staat om tegen historisch lage opslagen lange euroleningen uit te geven en uitstaande leningen te verhogen, en hiermee de liquiditeitstypische mismatch terug te brengen.

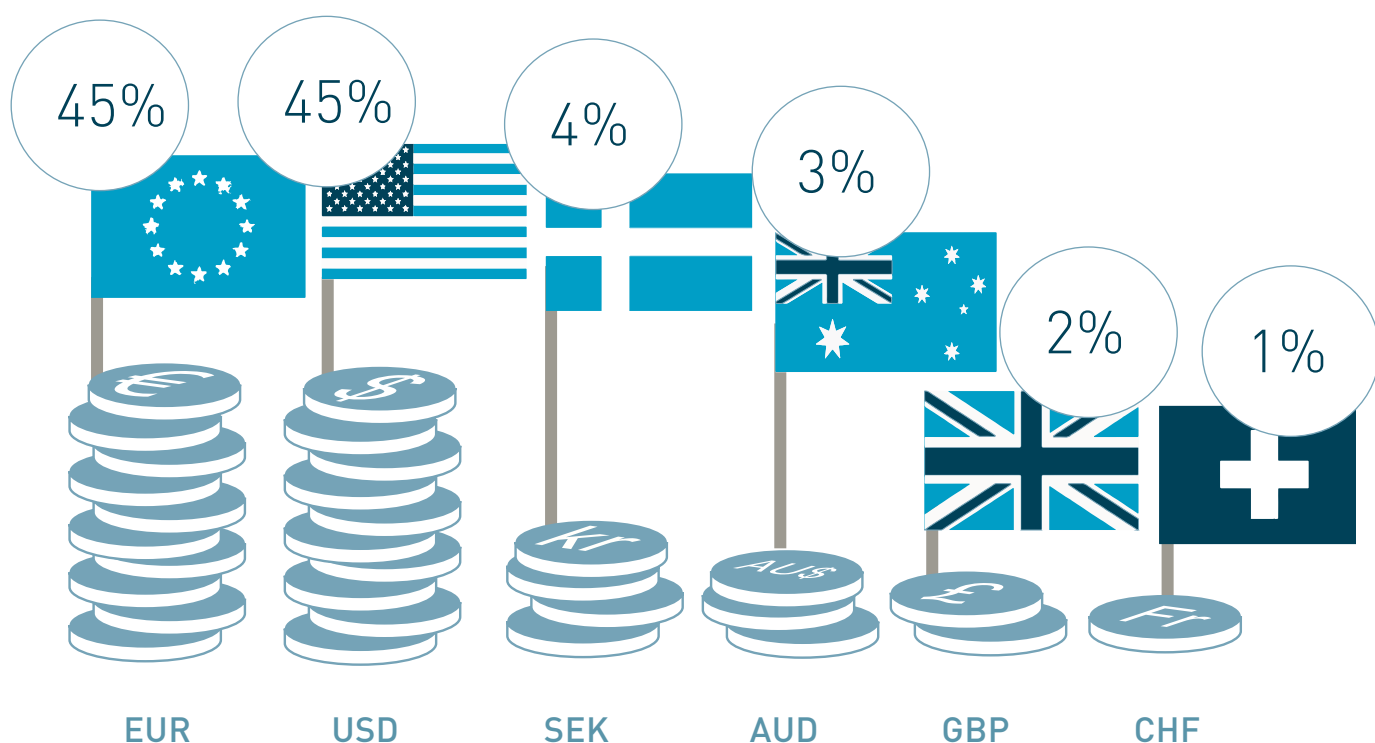
De bank kan zich tegen zeer gunstige voorwaarden financieren vanwege de AAA/Aaa-ratings (gelijk aan de Nederlandse Staat), maar ook door het feit dat de ECB de obligaties van de bank koopt voor het opkoopprogramma Quantitative Easing (QE). Daarbij kwalificeren de obligaties van de bank als High-Quality Liquid Assets (HQLA) en kunnen zij aldus worden gebruikt door andere banken voor het voldoen aan de liquiditeitsverplichtingen onder de LCR. Door deze factoren is financiering in euro en US-dollar zo aantrekkelijk geprijsd dat financiering in andere valuta meestal duurder is gebleken. Het gezamenlijke aandeel van de euro en US-dollar bedraagt dan ook 90%.

De ontwikkeling van de opslagen voor financiering in euro afgelopen jaar was opvallend. Ondanks de verwachting van een naderend einde van het opkoopprogramma van de ECB was hier sprake van een dalende trend. Deze trend zette ook door nadat in de oktobervergadering van de ECB een halvering van het opkoopprogramma werd aangekondigd.

Sociale obligaties

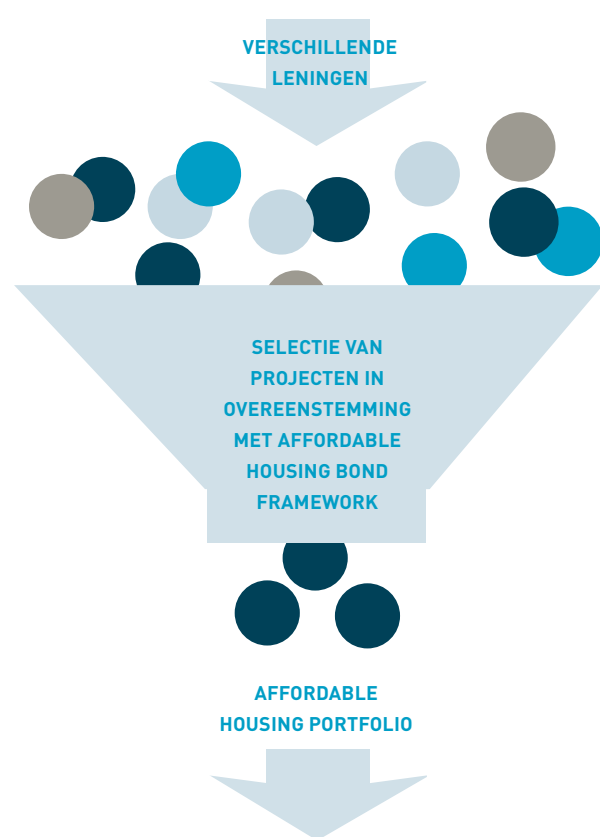
In 2017 heeft de NWB Bank voor het eerst een sociale obligatie uitgegeven, de eerder genoemde AHB. De opbrengsten van de AHB zijn specifiek bestemd voor de financiering van de sociale woningbouw. De eerste AHB betrof een combinatie van een 7 jaars-benchmark obligatie ter grootte van € 1,5 miljard en een 15 jaars-benchmark obligatie ter grootte van € 500 miljoen. Wereldwijd is nog niet eerder zoveel geld opgehaald door een partij met de uitgifte van een sociale obligatie en de transactie kreeg dan ook veel aandacht in de media.

VERDELING VALUTA OPGEHAALDE FUNDING

Vervolgens is in augustus een tweede AHB uitgegeven ter grootte van € 600 miljoen met een looptijd van 30 jaar. Voor de NWB Bank was dit de openbare obligatie met de langste looptijd ooit. Net als met de jaarlijkse 'Waterobligatie' bereikt de bank middels deze leningen veel nieuwe investeerders die een speciale interesse in omgevings- en sociale impact hebben.

SELECTIEPROCES AFFORDABLE HOUSING BOND

Waterobligaties

Het afgelopen jaar heeft de bank weer een drietal Waterobligaties (groene obligaties) uitgegeven. De opbrengsten van deze obligaties worden gebruikt voor de financiering van projecten van waterschappen die onder andere bijdragen aan klimaatmitigatie, klimaatadaptatie en biodiversiteit. In januari werd voor het eerst een Waterobligatie in Zweedse kronen (SEK) uitgegeven om in de behoefte van Zweedse investeerders te voorzien. Deze obligatie had een grootte van SEK 3 miljard (circa € 315 miljoen) en een looptijd van 6 jaar. De interesse van investeerders werd bevestigd door een tweede

uitgifte voor SEK 1,25 miljard (circa € 130 miljoen) in april en de eveneens succesvolle uitgifte van een Waterobligatie in US-dollars in november. Dit keer ging het om een 4-jaars benchmark Waterobligatie ter grootte van USD 500 miljoen (circa € 432 miljoen). In totaal heeft de bank nu 6 Waterobligaties uitgegeven. De bank behoort daarmee tot de kopgroep van uitgevers van Green Bonds wereldwijd.

Door middel van de uitgifte van zowel nieuwe Waterobligaties als Affordable Housing Bonds blijft de NWB Bank nieuwe investeerders aantrekken en vergroot zij het markt bereik voor Green en Social Bonds. In aanvulling op de traditionele investeringsafwegingen zoals investeringsveiligheid en op risico afgestemde opbrengsten, is een groot deel van de obligaties door investeerders gekocht vanwege hun interesse om klimaatvriendelijke projecten te steunen binnen hun investeringsmandaat. De uitgifte van deze Waterobligaties onderstreept de rol van de NWB Bank als een robuuste en duurzame financiële partner voor de Nederlandse publieke sector. In dit licht moet ook de betrokkenheid van de bank als partner bij de toekenning van de Waterinnovatieprijs worden gezien. Deze prijs wordt door de bank samen met de Unie van Waterschappen uitgereikt aan de meest innovatieve projecten van de waterschappen.

Geldmarktfinanciering

Voor de financiering in de geldmarkt gebruikt de NWB Bank Commercial Paper (CP). Dit is schuld papier met een looptijd tot 1 jaar. De NWB Bank heeft naast het Euro Commercial Paper (ECP) programma een US Commercial Paper (USCP) programma, gericht op de Amerikaanse markt. Onder het ECP is in 2017 in totaal voor € 42 miljard equivalent opgenomen met een gemiddelde looptijd van 3,6 maanden en onder het USCP € 74 miljard equivalent met een gemiddelde looptijd van 0,7 maand. Voornoemde cijfers zijn een cumulatieve weergave, aflopend CP is gedurende het jaar geherfinancierd. Het gemiddeld uitstaande CP-bedrag in 2017 was € 16,8 miljard. Alle geldmarktfinanciering heeft plaatsgevonden tegen negatieve effectieve rentes. De geldmarktfinanciering wordt grotendeels gebruikt

voor de financiering van korte kredietverlening aan klanten, de financiering van collateralverplichtingen uit hoofde van onze derivatenposities en de grote liquiditeitsbuffer die de bank aanhoudt in de vorm van cash.

De NWB Bank was tot slot ook actief in korte USD-leningen met looptijden tot 2 jaar. Deze leningen kwamen voor een deel in de plaats van de uitgifte van CP en op deze manier konden de gunstige tarieven voor een langere periode worden vastgelegd.

RESULTATEN

De nettowinst van de NWB Bank is in 2017 gestegen naar € 122,5 miljoen (2016: € 107,4 miljoen). De bank heeft het afgelopen jaar optimaal weten te profiteren van de aantrekkelijke tarieven voor met name de korte financiering in de markt ingegeven door het omvangrijke opkoopprogramma van de ECB en de laagrentende omgeving. Deze aantrekkelijke korte financiering in combinatie met een groter volume, resulteerde in een hoger resultaat op de grotere liquiditeitsbuffer en het uitstaand collateral uit hoofde van de derivatentransacties die de bank afsluit om haar eigen risico's af te dekken. Dit heeft bijgedragen aan een verbetering van het renteresultaat met circa € 58 miljoen naar € 276 miljoen.

Mede als gevolg van de lagere volumes van de looptijdverlengingen en vervroegde aflossingen ten opzichte van 2016 bedroeg het resultaat financiële transacties in 2017 € 58,2 miljoen negatief (2016: € 24,5 miljoen negatief). De afname van het resultaat financiële transacties was overigens verwacht en komt ook door een eerdere herstructurering van de swapportefeuille die de bank een aantal jaar geleden heeft uitgevoerd om de renterisicopositie meer in lijn te brengen met het normrendement eigen vermogen. Ook de komende jaren zal dit nog tot een negatief resultaat financiële transacties leiden.

De bedrijfskosten zijn in 2017 toegenomen met circa € 0,9 miljoen tot € 19,7 miljoen (2016: € 18,8 miljoen). Dit komt met name door hogere personeels- en toezichtkosten. Het afgelopen jaar zijn de toezichtkosten weer flink

gestegen; deze bedroegen in 2017 € 3,0 miljoen (2016: € 2,2 miljoen). De bankenbelasting is verder gestegen naar € 19,9 miljoen (2016: € 19,5 miljoen) als gevolg van het gestegen balanstotaal van de bank per ultimo 2016, zijnde het ijkpunt voor de bankenbelasting 2017. In 2017 heeft de bank weer een afdracht gedaan aan het resolutiefonds, op basis van de Bank Recovery and Resolution Directive (BRRD). Deze bijdrage bedroeg voor de bank € 7,7 miljoen voor belasting exclusief € 1,4 miljoen onherroepelijke verplichting (2016: € 5,8 miljoen bijdrage voor belasting exclusief € 1,0 miljoen onherroepelijke verplichting). Ondanks noodzakelijke investeringen in de organisatie en toenemende toezichtkosten slaagt de bank erin haar compacte en efficiënte organisatiemodel te handhaven.

Het balanstotaal van de bank bedroeg op 31 december 2017 € 87,1 miljard ten opzichte van € 94,4 miljard eind 2016. De kredietportefeuille ad € 47,2 miljard maakt hier dus ongeveer de helft van uit, de rest van de balans bestaat uit de liquiditeitsbuffer, liquiditeitsportefeuille en marktwaardes in de lening- en derivatenportefeuille van de bank. De daling van de balansomvang komt grotendeels door een daling van de marktwaarde van balansposten als gevolg van de gestegen rente en valutakoers. Daarnaast heeft de bank in 2017 voor het eerst gebruik gemaakt van een settled-to-market methodiek voor centraal geclearde derivaten. Dit draagt niet alleen bij aan vergrote transparantie bij verslaglegging, maar leidt dus ook tot een balansverkortings doordat derivatenposities over en weer met elkaar worden verrekend.

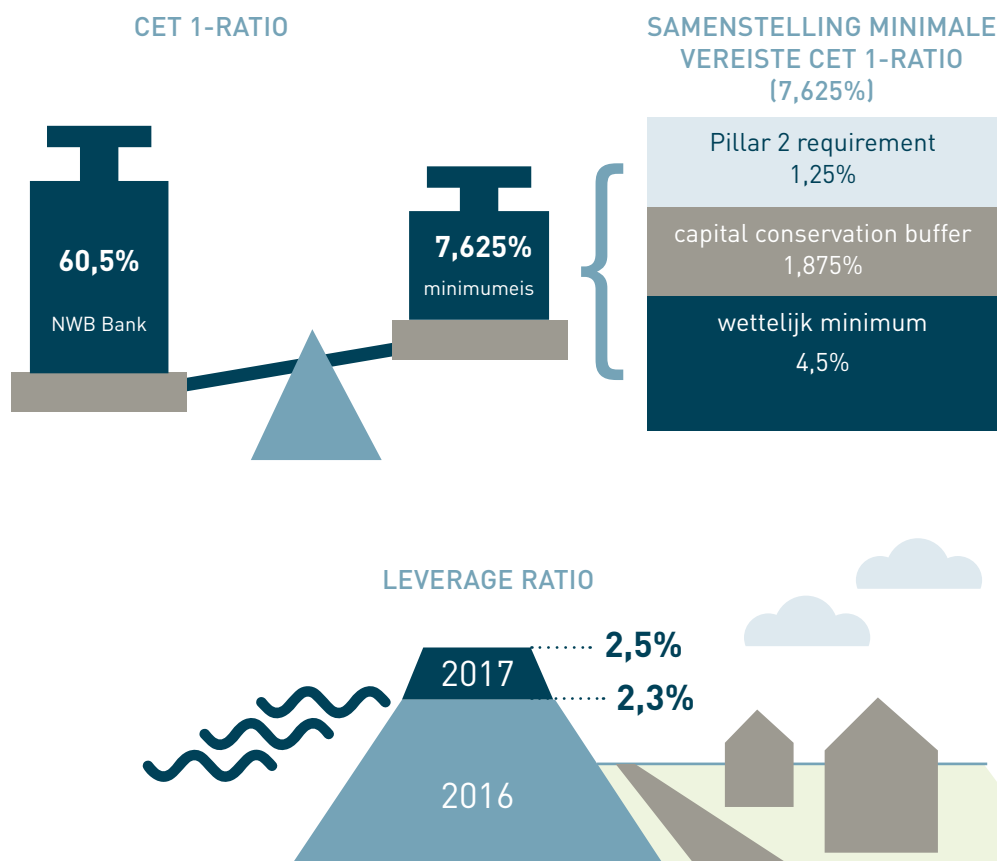
Het eigen vermogen van de bank bedroeg per ultimo 2017 € 1.628 miljoen (inclusief winst 2017) versus ultimo 2016 € 1.507 miljoen (inclusief winst 2016). Met haar aandeelhouders is de bank een normrendement op het eigen vermogen overeengekomen. Dit normrendement is gebaseerd op de opbrengst van een 10-jaar voortschrijdende belegging in een 10-jaars Nederlandse staatsobligatie, plus een opslag passend bij het profiel van de NWB Bank. Over 2017 bedroeg het rendement eigen vermogen 7,8%. Daarmee heeft de NWB Bank aan het normrendement voor het eigen vermogen voldaan.

Het Tier 1 eigen vermogen inclusief hybride kapitaal (AT1) bedroeg per ultimo 2017 € 1.942 miljoen (inclusief winst 2017). De omvang van de risicogewogen activa van de bank is uitgekomen op € 2.680 miljoen ten opzichte van € 2.979 miljoen eind 2016. De daling komt vooral door de afname van de NHG RMBS-portefeuille en de afgenomen exposure op financiële tegenpartijen in verband met de invoering van central clearing voor rentederivaten. Door de afname van de risicogewogen activa en de stijging van het eigen vermogen is de Tier 1-ratio gestegen van 61,2% eind 2016 naar 72,5% eind 2017 en de Common Equity Tier 1-ratio (CET 1-ratio) van 50,5% eind 2016 naar 60,5% eind 2017 (beide inclusief winst lopend boekjaar).

Vornoemde kapitaalratio's van de NWB Bank liggen ruimschoots boven de minimumeis, hetgeen de hoge kredietwaardigheid en het lage risicoprofiel van de NWB Bank onderstreept. Eind 2017 heeft de ECB de minimale vereiste CET 1-ratio voor de NWB Bank vastgesteld op 7,625%. Dit is de uitkomst van het jaarlijkse Supervisory Review and Evaluation Process (SREP). Deze minimale kapitaal-eis van 7,625% omvat het wettelijke minimum

van 4,5%, een algemene kapitaalbuffer (capital conservation buffer) van 1,875% en een bankspecifieke Pillar 2 requirement van 1,25%.

De leverage ratio van de bank is het afgelopen jaar met 0,2 procentpunt gestegen tot 2,5% (inclusief winst lopend boekjaar). Dit komt onder andere door de toevoeging van de winst van het lopende boekjaar aan het eigen vermogen en door een daling van de balansomvang met ruim € 7 miljard. De bank is in 2015 en 2016 overgegaan tot de uitgifte van enkele tranches hybride kapitaal (Additional Tier 1, AT1) om hiermee in aanvulling op een maximale reservering van de jaarwinsten te kunnen voldoen aan de Bazelse kapitaal-eisen. Vanwege de eind 2016 gepubliceerde conceptteksten van de Europese Commissie voor een proportionele toepassing van de leverage ratio-verplichting voor 'public development credit institutions' binnen de Capital Requirements Regulation en de onderhandelingen die hierover momenteel plaatsvinden, heeft de bank in 2017 besloten voorlopig geen verdere uitgifte van AT1 te doen. De hoeveelheid AT1 is in 2017 dan ook gelijk gebleven op € 320 miljoen.

In verband met de voornoemde kapitaaleisen onder Bazel III en de destijds aangekondigde minimale eis voor de leverage ratio van vooralsnog 3%, heeft de NWB Bank begin 2011 besloten tot een maximale reservering van de jaarlijkse winst en dus geen dividend uit te keren tot de bank aan deze minimeis voldoet. Ook over 2017 heeft de directie, na goedkeuring van de raad van commissarissen, besloten de nettowinst over 2017 van € 122,5 miljoen in zijn geheel toe te voegen aan de algemene reserves. Over het boekjaar 2017 zal daarom geen dividend ter beschikking worden gesteld aan de algemene vergadering van aandeelhouders. Zodra de definitieve invulling van de leverage ratio-eis bekend is, zal de bank haar dividend-beleid opnieuw bezien.

STRATEGIE

In 2017 heeft de NWB Bank een herijkt strategisch kader vastgesteld voor de middellange termijn. Dit strategisch kader is een herformulering van de in 2013 vastgestelde strategie en behelst geen essentiële wijziging van het bedrijfsmodel van de bank. Tevens heeft de bank haar missie en visie nog meer in lijn met het publiek belang gebracht.

In afstemming met de raad van commissarissen, en in overleg met het managementteam en medewerkers, heeft de directie de uitdagingen voor de komende jaren en de manier waarop de bank hiermee om wil gaan scherp op het netvlies willen krijgen. Belangrijke uitgangspunten zijn daarbij het behoud van de hoge kredietwaardigheid en de status als promotional bank, hetgeen conform Europese regelgeving betekent dat ten minste negentig procent van de kredietverlening van de NWB Bank kwalificeert als promotionele lening. Dit is essentieel voor het bedrijfsmodel van de bank. In dat kader is het ook belangrijk dat de bank geen winstmaximalisatie nastreeft, maar dat het maken van een redelijke winst noodzakelijk is om de continuïteit van de bank te waarborgen. Met de aandeelhouders is een normrendement op het eigen vermogen overeengekomen. Binnen deze context zoekt de bank steeds weer naar mogelijkheden om haar rol als financier van de Nederlandse publieke sector te verbreden.

De missie van de NWB Bank is om als robuuste en duurzame bank voor de publieke sector haar klanten te helpen maatschappelijke meerwaarde te creëren. De duurzame investeringsagenda is nog meer centraal komen te staan in de missie van de NWB Bank. Dit vloeit voor een belangrijk deel voort uit de ontstaansgeschiedenis van de bank zelf. Klimaatadaptatie, klimaatmitigatie en waterzuivering behoren tot de kerntaken van waterschappen en zij lopen voorop bij het produceren van duurzame energie en het terugwinnen van grondstoffen uit afvalwater. Ook de woningcorporaties investeren in verduurzaming. Zij bezitten ruwweg een derde van de Nederlandse woningvoorraad en het is hun streven om de komende jaren te investeren in met name nieuwbouw van sociale huurwoningen, het energiezuiniger maken van bestaande woningen en het laag houden van de huren.

De NWB Bank heeft als ambitie de financieringslasten van de Nederlandse publieke sector zo laag mogelijk te houden en altijd voor haar klanten klaar te staan. Sinds de oprichting in 1954 is de strategie van de NWB Bank vooral gericht op het efficiënt bundelen van de financieringsbehoeften van klanten in het publieke speelveld. De NWB Bank is daarbij kostenbewust en maakt gebruik van haar AAA/Aaa-ratings om op een goedkope en duurzame manier geld aan te trekken. Door in te spelen op de veranderende behoefte van de klanten en door de kredietverlening verder te diversifiëren, vergroot de bank haar maatschappelijke betrokkenheid als zelfstandige promotional bank. De transitie naar een klimaatneutrale en circulaire economie vergt de komende decennia grote stappen en investeringen in Nederland. De energietransitie is een terrein waaraan de NWB Bank middels financiering tegen lage kosten graag een bijdrage wil en kan leveren. Hiervoor kan de bank de ervaringen die zijn opgedaan bij PPS inzetten.

De NWB Bank financiert van oudsher waterschappen, gemeenten, provincies en instellingen onder garantie van-, of gelieerd aan (decentrale) overheden. In die laatste categorie vallen o.a. woningbouwcorporaties en ziekenhuizen. De bank zoekt steeds weer naar

mogelijkheden om haar rol als financier van de Nederlandse publieke sector te verbreden en heeft door de jaren heen haar kredietbeleid en productenaanbod dan ook verruimd. Zo is de NWB Bank sinds enkele jaren ook actief op het gebied van financiering van PPS, verstrekt zij exportfinanciering onder overheidsgarantie, investeert zij in NHG RMBS-obligaties (gebaseerd op hypotheek met een Nationale Hypotheek Garantie) en verzorgt zij de financiering van bijvoorbeeld waterleidingbedrijven. De afgelopen 10 jaar heeft de bank in totaal al ruim € 75 miljard aan leningen verstrekt ter ondersteuning van de Nederlandse economische groei. Met een balanstotaal van circa € 90 miljard is de NWB Bank zodoende een belangrijke speler in het Nederlandse bankenlandschap.

Bij de herformulering van haar strategie heeft de NWB Bank nadrukkelijk rekening gehouden met een aantal trends in de markt voor publiekesectorfinanciering. Eén van deze trends is de verdere ontwikkeling van zelfstandige kapitaalmarktfinanciering, hetgeen een Europees brede ontwikkeling is in de aanloop naar een kapitaalmarktunie. Gemeenten hebben reeds geruime tijd een gezamenlijk MTN-programma (Medium Term Note) en met name de grotere gemeenten maken met enige regelmaat gebruik van dit MTN-programma. Een andere trend is dat de overheid, bij de uitbreiding van haar rol als aanjager van publieke investeringen, meer zoekt naar risicodeling met andere partijen en niet automatisch meer voor het gehele bedrag een borging/garantie afgeeft. Ook bij de voorstellen voor oprichting van Invest-NL wordt zichtbaar dat de overheid haar werkterrein uitbreidt en bereid is meer risico te nemen, maar wel samen met andere partijen.

De NWB Bank gaat graag de samenwerking aan met Invest-NL. De discussie rond de oprichting van een Nationale Investeringsbank heeft duidelijk gemaakt dat de maatschappij en politiek een actievere rol van de publiekesectorbanken vragen in de financiering van de publieke investeringsagenda. Hierbij constateert de bank dat, vooral ten aanzien van het creëren van een meerwaarde op het gebied van duurzaamheidsbevordering, een rol voor de bank is weggelegd. Duurzame energieprojecten, bijvoorbeeld, kenmerken zich over het algemeen door een grote

kapitaalinvestering en een lange periode waarover de investering terugverdiend moet worden. Dit soort langere termijn financiering, die tegen relatief lage kosten kunnen worden aangeboden, past bij uitstek bij de bank.

Een belangrijke pijler onder de strategie van de bank is de toegewijde, professionele en doelgerichte organisatie ondersteund door een adequaat managementinformatiesysteem. Dit betekent niet alleen een relatief laag kostenniveau, maar ook een zekere mate van wendbaarheid. De diversificatie van de kredietverlening en toenemende eisen die aan banken worden gesteld vergen weliswaar verdere investeringen in kennis, personeel en systemen. Niettemin blijft de bank met haar circa 65 medewerkers zeer kostenefficiënt.

De NWB Bank kan haar maatschappelijke rol alleen optimaal vervullen als de samenleving, en de klant in het bijzonder, vertrouwen heeft in de organisatie en de integriteit waarmee de bank opereert. 'Bewust, betrokken en betrouwbaar' zijn en blijven dan ook de kernwaarden van de NWB Bank. De bank verwacht van haar medewerkers dat zij deze kernwaarden bij de uitoefening van hun functie actief uitdragen. Bovendien geldt voor de NWB Bank dat zij voor haar financiering nagenoeg geheel afhankelijk is van de internationale geld- en kapitaalmarkt. Naast een hoge kredietwaardigheid, die tot uiting komt in de AAA/Aaa-ratings gelijk aan die van de Nederlandse staat, zijn integriteit en transparante informatievoorziening van groot belang. Niet alleen voor beleggers, maar ook voor haar andere stakeholders.

TOEZICHT

Het prudentieel toezicht op de bank valt onder de directe verantwoordelijkheid van de ECB. De ECB voert het toezicht uit samen met De Nederlandsche Bank (DNB) als nationale bancaire toezichthouder in een zogenoemd Joint Supervisory Team (JST). De intensiteit van het toezicht is de afgelopen jaren toegenomen. Het is van wederzijds belang dat het JST een goed begrip heeft van het specifieke profiel en bedrijfsmodel, alsmede het risicobeheer van de bank. Tevens zijn heldere en

Missie

Als robuuste en duurzame bank voor de publieke sector helpen we onze klanten maatschappelijke meerwaarde te creëren.

Visie

Het is onze ambitie om de financieringslasten voor de Nederlandse publieke sector zo laag mogelijk te houden en altijd voor onze klanten klaar te staan.

Strategie

We vergroten onze maatschappelijke betrokkenheid als zelfstandige promotional bank door in te spelen op de veranderende behoefte van onze klanten en door onze kredietverlening verder te diversifiëren. We zijn daarbij kostenbewust en gebruiken onze AAA/Aaa-ratings om op een goedkope en duurzame manier geld aan te trekken voor de publieke sector.

Kernwaarden

Bewust, betrokken en betrouwbaar.

efficiënte communicatielijnen met de toezichthouder belangrijk. Ieder jaar worden de inzichten omtrent het risicoprofiel vanuit de toezichthouder, de externe accountant en de bank besproken. Mede op basis daarvan wordt het toezichtprogramma voor het komende jaar vastgesteld. Zo stond het afgelopen jaar, net als bij andere banken, onder meer een onderzoek naar de winstgevendheid van de bank op het programma.

Elk jaar actualiseert de NWB Bank het zogenoemde herstelplan. In het herstelplan beschrijft een bank welke maatregelen er genomen kunnen worden om in een financiële crisis overeind te blijven. Een dergelijk plan is voor iedere bank vereist. De NWB Bank vindt het belangrijk goed na te denken over de crisismanagementorganisatie en de ter beschikking staande herstelmaatregelen voor dergelijke extreme omstandigheden. Ook het afgelopen jaar is het

herstelplan geactualiseerd, mede op basis van de uitkomsten van het jaarlijkse SREP van de kapitalisatie en de liquiditeitspositie van de bank en de aanbevelingen van de ECB.

Naast het Single Supervisory Mechanism (SSM), waarbinnen het prudentieel toezicht op Europese banken wordt geregeld, omvat de oprichting van een bankenunie in Europa ook een tweede en derde pijler. De tweede pijler is het Single Resolution Mechanism (SRM), bestaande uit de Single Resolution Board (SRB) en de nationale resolutieautoriteiten, inzake het herstel en de afwikkeling van banken. De derde pijler is het Deposit Guarantee Scheme (DGS), waarin regels worden gesteld met betrekking tot de garantieverplichting van banken ten behoeve van depositohouders. Met de inwerkingtreding van de BRRD in 2015 heeft de bank nu ook te maken met de SRB, die verantwoordelijk is voor een ordelijk proces rond herstel en een eventuele afwikkeling van een bank. Daartoe dienen resolutieplannen en extra kapitaalsvereisten (Minimum Requirement for own funds and Eligible Liabilities, of kortweg MREL) te worden vastgesteld. In 2017 heeft de bank wel aan de SRB gerapporteerd en is wederom bijgedragen aan het Single Resolution Fund, maar is door de SRB nog geen nadere invulling gegeven aan de MREL en resolutieplanning. De bank heeft recent van de SRB begrepen, dat er momenteel wordt gezien hoe invulling kan worden gegeven aan eventuele resolutieplanning voor promotional banks.

RISICOMANAGEMENT

Risicobeheer heeft een centrale plaats in de organisatie (zie ook toelichting op de jaarrekening). Risicobewustzijn is een belangrijk onderdeel van de bedrijfscultuur en komt tot uiting in de op soliditeit gerichte lange-termijnstrategie van de bank. De organisatie is erop gericht risico's in een vroegtijdig stadium te onderkennen, te analyseren, verantwoorde grenzen vast te stellen en deze te bewaken. Het risicobeheer wordt gekenmerkt door het effectief inspelen op veranderende omstandigheden en het bieden van adequate kaders voor de activiteiten van de bank. Dit helpt de bank haar sterke

financiële positie en zeer lage kostenstructuur te behouden.

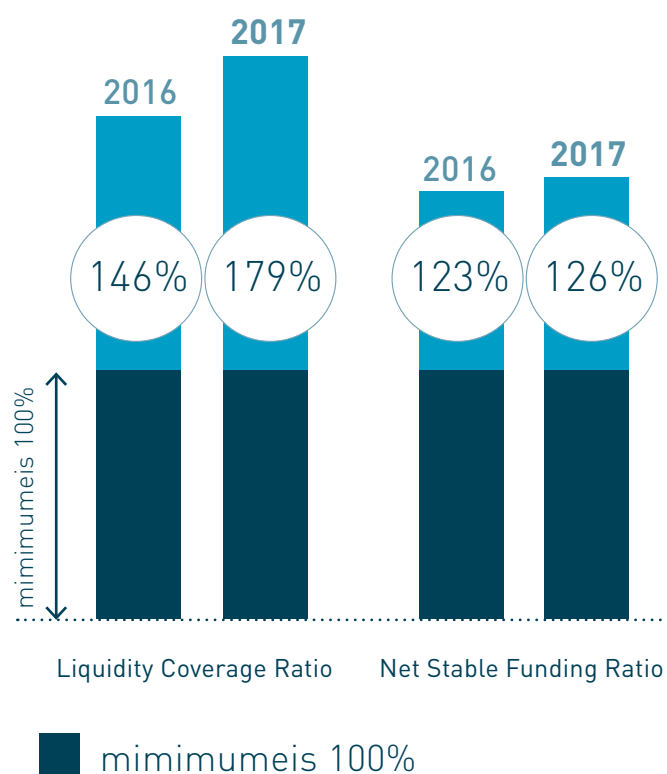
De NWB Bank verstrekt voornamelijk kredieten aan overheden en aan instellingen die door de overheid worden gegarandeerd. Daarnaast wordt voor liquiditeitsdoeleinden een portefeuille rentedragende waardepapieren aangehouden met onder andere obligaties van, of gegarandeerd door, Nederlandse overheden, obligaties van internationale organisaties en multilaterale ontwikkelingsbanken, en covered bonds van Nederlandse banken. De afgelopen jaren heeft de bank haar kredietverlening gediversifieerd om zo in te kunnen spelen op de ontwikkelingen in het Nederlandse publieke speelveld. Voorbeelden hiervan zijn de financiering van PPS-projecten en exportkredieten onder overheidsgarantie. Besluitvorming over zogenoemde solvabiliteitsplichtige kredietverstrekking vindt plaats in het Credit Committee aan de hand van een kredietvoorstel van de afdeling public finance en een onafhankelijke risicobehoordeling van de afdeling risk management. De NWB Bank heeft in 2017, net als in alle voorgaande jaren, niet te maken gehad met een kredietverlies.

Voor het afdekken van rente- en valutarisico's worden derivaten afgesloten met financiële tegenpartijen. Voor de beheersing van het daaruit voortvloeiende tegenpartijrisico vindt dagelijkse collateraluitwisseling plaats conform de contractuele afspraken, vastgelegd in de Credit Support Annex (CSA). Sinds 2016 is conform de European Market Infrastructure Regulation (EMIR-regelgeving) zogenoemde central clearing voor 'standaard' rentederivaten verplicht. De bank maakt niet alleen voor nieuwe derivatencontracten gebruik van central clearing, maar heeft in 2017 ook een deel van haar bestaande portefeuille daarnaar overgebracht.

In het kader van CRR/CRD IV zijn twee liquiditeitsratio's geïntroduceerd: de LCR en de Net Stable Funding Ratio (NSFR). De LCR en NSFR kwamen uit op respectievelijk 179% en 126% (in 2016 respectievelijk 146% en 123%), ruim boven het (toekomstige) wettelijke minimum van

100%. Voor de LCR is dit minimum al van toepassing, voor de NSFR geldt dit minimum naar verwachting vanaf 2019. De interne liquiditeitsvereisten worden mede vastgesteld door middel van het Internal Liquidity Adequacy Assessment Process (ILAAP).

Voor het bepalen van de minimumkapitaaleisen is er het Internal Capital Adequacy Assessment Process (ICAAP). Hiermee wordt per risicosoort (kredietrisico, marktrisico, operationeel risico en concentratierisico) de kapitaaltoereikendheid van de bank beoordeeld. ICAAP vormt daarmee een belangrijke activiteit van het kapitaalmanagement van de bank. Onderdeel van het ICAAP is het uitvoeren van stresstesten waarmee de robuustheid van de kapitalisatie op de proef wordt gesteld. In 2018 zal de NWB Bank weer meedoen aan de stresstest van de ECB.

Operational risk management

In 2017 heeft de bank wederom veel aandacht geschonken aan het beheersen van de niet-financiële risico's. Ten behoeve van het prudentieel toezicht is in afstemming met de ECB in 2017 de overstap gemaakt naar de standardised approach voor operationele risico's. Deze overgang heeft geen impact op de hoogte van het aan te houden kapitaal, maar vereist wel een formelere invulling van operational risk management (ORM) door de bank. De bank heeft het afgelopen jaar een zelfstandige ORM-unit opgericht en het Operational Risk Committee met verschillende disciplines uitgebreid tot een Non-Financial Risk Committee.

In 2017 zijn alle risico's opnieuw in kaart gebracht, centraal vastgelegd en vertaald naar mogelijke gebeurtenissen. Alle afdelingen hebben met behulp van zogenoemde risk & control self assessments beoordeeld of de bestaande processen en controlemaatregelen volstaan om alle risico's te mitigeren tot op een acceptabel niveau. De uitkomsten van deze assessments; de incidentenrapportage, het risico-indicatoren overzicht en de voortdurende monitoring op verbeteracties, zijn samengevoegd in de uitgebreidere niet-financiële risico rapportage. Mede aan de hand van deze periodieke rapportage monitort en bespreekt het Non-Financial Risk Committee de ontwikkeling van de operationele risico's om vervolgens vast te stellen of deze risico's in lijn zijn en blijven met de vastgestelde risk appetite.

Specifieke aandacht was er in 2017 wederom voor informatiebeveiliging en dan vooral waar het gaat om cybercrime. De bank stelt hoge eisen aan haar ict-infrastructuur en heeft tevens een reeks indicatoren ingericht om afwijkende en frauduleuze handelingen in systemen en infrastructuur te ontdekken. De monitoring op bovenstaande aspecten vindt grotendeels geautomatiseerd plaats.

Op het gebied van wet- en regelgeving is het landschap de laatste jaren complexer geworden. Deze ontwikkeling zal naar verwachting de komende jaren doorzetten. Ten

behoefte van de adequate monitoring van nieuwe wet- en regelgeving heeft de bank een regulatory team.

Risk governance

De strategie van de bank stelt hoge eisen aan het risicomanagement en de inrichting en handhaving van een adequate interne beheersing. De NWB Bank hanteert een organisatiebrede aanpak voor haar risicobeheersing en de controle daarop. Als belangrijk onderdeel van haar toezichthoudende taak evalueert de raad van commissarissen, en in het bijzonder de risicocommissie van de raad, de beheersing van de risico's die aan de uitvoering van het bankbedrijf zijn verbonden.

De directie stelt de kaders voor het risicobeheer vast. Binnen deze kaders worden door de Asset & Liability Committee (ALCO), Credit Committee en Non-Financial Risk Committee beslissingen genomen over de risico's van de bank.

In overeenstemming met de Code Banken heeft de bank de hoogte van haar risicobereidheid vastgesteld. Hiermee is vastgelegd hoeveel, en op welke gebieden, de NWB Bank risico wenst te lopen bij het realiseren van haar strategische doelstellingen. De risk appetite wordt goedgekeurd door de raad van commissarissen. In 2017 heeft de bank haar Risk Appetite Framework (RAF) verder verbeterd, waarbij onder meer een duidelijker link tussen risk appetite en strategie is aangebracht, het Risk Appetite Statement (RAS) is vernieuwd en de vertaling van de RAS in risicoparameters en interne limieten is verhelderd.

ORGANISATIE

De organisatie is het afgelopen jaar verder doorgegroeid. Eind 2017 telde de bank ruim 60 medewerkers. Het aantrekken en behouden van deskundig personeel is een belangrijk speerpunt waarbij de directie veel waarde hecht aan het in stand houden van de platte, professionele en open organisatiecultuur die zo kenmerkend is voor de bank. Alle medewerkers worden gestimuleerd om zich verder te ontwikkelen. In dat

kader is het afgelopen jaar ook een aantal medewerkers binnen de organisatie doorgestroomd naar een andere functie.

VOORUITZICHTEN 2018

De vooruitzichten voor de Nederlandse economie in 2018 zijn gunstig. De economische groei wordt breed gedragen en vloeit voort uit onder andere verhoogde bedrijfsinvesteringen, consumptie door huishoudens, investeringen in woningen en export. Ook de overheidsbestedingen nemen toe in 2018. Mogelijk dat dit eveneens tot meer publieke investeringen van klanten van de NWB Bank leidt. In ieder geval wil de bank in 2018, met inachtneming van verdere diversificatie, haar kredietverlening op peil houden.

De behoefte aan nieuwe lange financiering wordt geschat op circa € 8 tot € 10 miljard. Net als voorgaande jaren zal de fundingbehoefte van de bank deels worden ingevuld met de uitgifte van Waterobligaties en verwacht de bank weer nieuwe sociale obligaties uit te zullen geven. De bank zal in 2018 circa € 10 miljard aan lange financiering moeten aflossen.

Voor de interne organisatie voorziet de bank ook voor 2018 een groei van het personeelbestand. Dit is noodzakelijk in het licht van de verdere diversificatie van de kredietverlening en om een professionele en slagvaardige organisatie te blijven. De operationele lasten zullen aldus naar verwachting in 2018 verder toenemen, maar de bank blijft een zeer kostenefficiënte organisatie.

Naast vennootschapsbelasting dient de bank circa € 18 miljoen aan bankenbelasting af te dragen. Voorts zal de bank in 2018 weer een bijdrage aan het Single Resolution Fund leveren.

De bank verwacht dat de nettowinst in 2018 op een lager niveau uitkomt dan in 2017. De lagere winstverwachting heeft te maken met de verwachting dat de financieringsstarieven in de geldmarkt, die in 2017 bijzonder gunstig waren, in 2018 langzaam weer zullen

normaliseren vanwege de door de ECB aangekondigde
afbouw van het kwantitatieve verruimingsbeleid.

Den Haag, 15 maart 2018

Directie

Lidwin van Velden
Frenk van der Vliet

4

VERSLAG VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN

4. VERSLAG VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN

VAN DE VOORZITTER

De raad van commissarissen is van mening dat de NWB Bank in het afgelopen jaar goed koers heeft weten te houden in een concurrerende en tevens uitzonderlijk laagrentende omgeving waarin marktpartijen op zoek zijn naar rendement. De bank is zelf betrekkelijk ongevoelig voor rentewijzigingen, maar heeft wel kunnen profiteren van een goede standing in de geld- en kapitaalmarkt. Naast de uitgifte van groene obligaties in eerdere jaren werd het afgelopen jaar voor het eerst ook een succesvolle sociale obligatie uitgegeven. Daarmee wordt proactief ingespeeld op de toegenomen behoefte van institutionele beleggers om maatschappelijk verantwoord te beleggen.

De bank is in staat om goedkope funding aan te trekken en dit maakt het mogelijk de klanten van de bank tegen lage kosten te financieren. NWB Bank is in de afgelopen decennia behoorlijk gegroeid en is inmiddels de vijfde bank van Nederland met een balanstotaal van bijna 90 miljard euro. De bank financiert een breder spectrum dan de waterschappen alleen en neemt daarmee ongeveer een derde van de financieringsbehoefte van de (semi)publieke sector voor haar rekening.

De raad vindt dat de strategie de bank in staat stelt bij te dragen aan een sterke publieke infrastructuur in Nederland die bescherming biedt tegen hoogwater, zorgt voor een goede waterkwaliteit en voor een toereikende voorraad aan sociale huisvesting. De uitdagingen op het gebied van water blijven groot en de investeringsopgave is enorm. Door klimaatverandering stijgt de zeespiegel, verzakt de bodem, stroomt meer water door onze

rivieren en is er vaker sprake van extreme regenval. Ook is verduurzaming van de bestaande woningvoorraad nodig om de gemaakte afspraken in het Klimaatakkoord te halen.

De bank voelt zich verantwoordelijk om een bijdrage te leveren aan oplossingen voor deze gemeenschappelijke problemen. Met behoud van het eigen karakter van de bank, staat zij open om een passende bijdrage te leveren aan de duurzame energietransitie waar Nederland voor staat. De wil is er, maar de randvoorwaarden zijn er ook. Daartoe zullen de verschillende betrokken partijen – overheden, bedrijven, institutionele beleggers – nog meer moeten samenwerken. De raad sluit zich aan bij de ambitie van de bank om de ervaringen die inmiddels zijn opgedaan bij succesvolle Publiek-Private Samenwerkingsprojecten – een markt waarin de NWB Bank zich sinds 2013 succesvol begeeft – ook in te zetten voor de financiering van duurzame energietrajecten.

Door de ongekennde grootte van de verwachte investeringsopgave is er veel risicokapitaal nodig van private partijen, zoals institutionele beleggers. Wij juichen het voornemen van de regering om Invest-NL op te richten toe. Deze organisatie kan een belangrijke rol vervullen bij het ontwikkelen van grote maatschappelijke projecten. Ook kunnen door garantiestellingen of verstrekking van risicodragend vermogen investeringen worden losgetrokken die nu soms nog blijven liggen. De bank is in beginsel bereid een bijdrage te leveren daar waar haar meerwaarde ligt: het leveren van langlopende senior financiering tegen lage kosten. Daartoe blijft vereist, in lijn met Europese regelgeving, dat ten minste

negentig procent van de kredietverlening van de NWB Bank kwalificeert als promotionele lening teneinde te kunnen blijven kwalificeren als promotional bank.

De raad ziet de toekomst van de bank met vertrouwen tegemoet. Het business model van de bank bewijst overtuigend haar meerwaarde. De raad heeft gedurende het jaar nauw contact gehouden met de aandeelhouders en is daarbij in het bijzonder erkentelijk voor haar ontvangst door het waterschap Limburg in Roermond. Op indringende wijze heeft de raad hier kennis genomen van de vele onderhanden projecten op het gebied van waterveiligheid en waterkwaliteit.

De raad dankt Menno Snel die in zijn onvoorzien korte periode als voorzitter van de directie er op enthousiaste wijze aan heeft bijgedragen dat de NWB Bank op de kaart staat. De raad heeft respect voor zijn besluit de publieke zaak verder als staatssecretaris van Financiën te dienen. De raad spreekt zijn waardering uit voor de zittende directieleden Lidwin van Velden en Frenk van der Vliet die de taken van Menno na zijn vertrek op voortreffelijke wijze op zich hebben genomen. Dit sterkt de raad in zijn besluit om Lidwin van Velden voor te dragen als nieuwe voorzitter van de directie.

De raad dankt de organisatie voor haar betrokken inzet in het achterliggende jaar.

Age Bakker

TOEZICHT

Verslag toezichttaken raad van commissarissen

De raad van commissarissen is in de verslagperiode tienmaal bijeen geweest, waarvan zeven reguliere vergaderingen, één strategiesessie en twee niet-reguliere overleggen in verband met de opvolgings-procedure voor de voorzitter van de directie.

De raad van commissarissen werkt overeenkomstig de Supervisory Board Charter. Eind 2017 is de Charter

van de raad van commissarissen geactualiseerd naar aanleiding van publicatie van de herziene Nederlandse Corporate Governance Code en nieuwe richtlijnen van de European Banking Association (EBA) en de ECB. Reguliere agendapunten bij de vergaderingen waren: de ontwikkelingen op de financiële markten, klanten, de politiek-economische ontwikkelingen, de kredietverlening en de funding, de balans- en resultaatontwikkeling, ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving en het ECB- en DNB-toezicht, het risicobeheer, het verslag van de externe accountant, het strategisch beleid, het dividend- en reserveringsbeleid, de (buitengewone) algemene vergadering van aandeelhouders, het jaarverslag en het halfjaarbericht, het beleidsprogramma, de begroting en winstprognose. Daarnaast besteedde de raad regelmatig aandacht aan corporate governance, de naleving Insiderregeling, permanente educatie, evaluatie functioneren raad van commissarissen en directie, de rapportages van de internal audit department (iad) en de verslagen van de auditcommissie, risicocommissie en de remuneratie- en benoemingscommissie.

Als toezichthoudend orgaan heeft de raad van commissarissen zijn taak in het verslagjaar goed kunnen vervullen en daarbij zijn vertrouwen uitgesproken in het gevoerde beleid. De directie heeft de raad van commissarissen toereikend voorzien van actuele informatie en waar nodig geconsulteerd over het te voeren beleid. Bijzondere aandacht is gegeven aan de hierna beschreven onderwerpen.

ECB-toezicht

In het afgelopen jaar heeft de ECB, tezamen met de nationale toezichthouder DNB, toezicht gehouden op de NWB Bank. Dit toezicht is vormgegeven middels een uitvoerend orgaan, het Joint Supervisory Team (JST). De voorzitter van de raad heeft regelmatig overleg gevoerd met het JST.

Vast onderdeel van de beraadslagingen van de raad van commissarissen met de directie zijn het ICAAP en ILAAP met bijbehorende Capital Adequacy Statement (CAS) en Liquidity Adequacy Statement (LAS), SREP-beoordeling,

de Recovery Plan-update, de Pillar 2 capital requirement and guidance en de beoordeling van de Pillar 3 disclosure. Deze reguliere rapportages hebben andermaal onderstreept dat de bank uitstekend is gekapitaliseerd. Daarnaast zijn de uitkomsten van de door het JST uitgevoerde thematische sectorbrede onderzoeken besproken met de raad van commissarissen, waaronder een onderzoek naar Interest Rate Risk in the Banking Book (IRRBB), Thematic review on profitability en EMIR implementation/Collateral Management deep dive.

Het ECB-toezicht vormt een regulier onderwerp op de agenda van de raad. De NWB Bank heeft dit jaar wederom op professionele wijze voldaan aan de uitgebreide toezichteisen. Naast de eigen inspanningen zijn de kosten van het toezicht verder opgelopen tot 15% van de bedrijfskosten van de bank. De ECB-bevindingen, alsmede de opvolging daarvan, zijn besproken in de vergaderingen van de raad. De raad is ervan verzekerd dat de vastgestelde processen en plannen passen bij de nagestreefde soliditeit van de bank en dat deze het businessmodel van de bank ondersteunen.

Risicomanagement

In 2017 heeft de raad van commissarissen, in het kader van de jaarlijkse beoordeling van de kapitaal-toereikendheid en het solvabiliteitsbeheer, het ICAAP (inclusief CAS) en ILAAP 2017 beoordeeld, alsmede het geactualiseerde Risk Appetite Framework (RAF) besproken en goedgekeurd. Het Risk Appetite Statement (RAS) is onderdeel van het RAF en hierin is aansluiting gezocht bij de recovery triggers en de risicobereidheid, zoals gedefinieerd in de meest recente versie van het Recovery Plan van de NWB Bank. Verder vormen de risk governance, het capital management en de vertaling van de RAS in risicoparameters en interne limieten, onderdeel van de RAF. Er is een duidelijke relatie tussen de RAS en de jaarlijkse beoordeling van de ICAAP.

De RAF (incl. RAS) 2017 is uitgebreid bediscussieerd in de risicocommissie en vervolgens in de raad goedgekeurd. De risicobereidheid en het risicoprofiel zijn in essentie ongewijzigd laag gebleven. Daarnaast is meer

focus aangebracht op niet-financiële risico's, zoals informatiebeveiliging en cybercrime.

De NWB Bank heeft eind 2017 het herstelplan (Recovery Plan) geactualiseerd en bij de ECB/DNB ingediend. Hierin staat vermeld hoe een bank na een ernstige stresssituatie een herstel kan realiseren. In het herstelplan zijn triggers afgesproken waarop actie wordt ondernomen en geëscaleerd kan worden naar het crisismanagementteam. De door de directie voorgestelde wijzigingen zijn besproken in de risico-commissievergadering, waarna de wijzigingen zijn goedgekeurd in de commissarissenvergadering.

Opzet en werking interne risicobeheersing

De opzet en werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen worden regelmatig aan de hand van rapportages besproken in de auditcommissie en risicocommissie. Naast de voortdurende aandacht voor het aanscherpen van het risicobeheer van de financiële risico's, zijn dit jaar specifiek niet-financiële risico's als cybercrime en compliance risk aan de orde gekomen. Verder is er veel aandacht geschonken aan het nader vormgeven van het operationeel risicobeheer, onder andere door de aanstelling van een operational risk officer en het inrichten van een Non-Financial Risk Committee.

Op basis hiervan is de raad van commissarissen samen met de directie van oordeel dat de interne risicobeheersing- en controlesystemen naar behoren hebben gefunctioneerd. Deze geven een redelijke mate van zekerheid dat de financiële verslaggeving van de NWB Bank geen onjuistheden van materieel belang bevat.

Kapitaal

In 2015 en 2016 heeft de NWB Bank hybride kapitaal (AT1-kapitaal) aangetrokken om, oorspronkelijk per 2018, te kunnen voldoen aan een verwachte leverage ratio-verplichting van 3%. De leverage ratio van de bank is in 2017 gestegen van 2,3% naar 2,5% (inclusief winst lopend boekjaar). Eind 2016 heeft de EC voorstellen gedaan voor wijzigingen in de regelgeving omtrent de

Capital Requirements (CRR/CRD IV). Hierin is tevens een wijziging in de berekeningswijze van de leverage ratio voor public development credit institutions opgenomen. Hoewel de bank haar business model bevestigd ziet in deze definitie, wordt niet eerder dan in de tweede helft van 2018 meer duidelijkheid verwacht over de precieze invulling van de leverage ratio-eis, en of de bank kwalificeert voor een proportionele behandeling. De voorgestelde aangepaste berekeningswijze zou de leverage ratio van de NWB Bank naar een niveau ruim boven de minimale eis brengen. De NWB Bank heeft dan ook besloten om hangende deze EC-voorstellen, voorlopig geen verdere uitgaves van hybride kapitaal te doen en haar beleid van volledige reservering van het jaarresultaat voort te zetten.

Beloning(sbeleid) directie

De raad van commissarissen heeft begin 2017 de langetermijn variabele beloning van de directie over 2013, de variabele beloning van de directie over 2016 en het prestatiecontract 2017 vastgesteld binnen het door de algemene vergadering vastgestelde beloningsbeleid.

Werving en selectie

In 2017 heeft de raad van commissarissen twee nieuwe kandidaten als commissaris voor de bank geworven ter opvolging van Berend-Jan baron van Voorst tot Voorst en ter opvolging van Albertine van Vliet-Kuiper. In de jaarlijkse algemene vergadering van 20 april 2017 is Frida van den Maagdenberg benoemd ter vervulling van de vacature van Berend-Jan baron van Voorst tot Voorst. In een buitengewone algemene vergadering van aandeelhouders, gehouden op 17 augustus 2017, is Toon van der Klugt als commissaris voorgedragen en benoemd, ter opvolging van Albertine van Vliet-Kuiper. Zijn kandidatuur betrof een commissarissenzetel waarop een aanbevelingsrecht van de aandeelhouderswaterschappen van toepassing was (conform artikel 18.3 van de statuten).

Daarnaast zijn de commissarissen, in het bijzonder de leden van de remuneratie- en benoemingscommissie, intensief betrokken geweest bij de werving- en selectieprocedures van de nieuwe voorzitter van de

directie na het vertrek van Menno Snel per 25 oktober 2017 (in verband met zijn benoeming tot staatssecretaris van Financiën). Inmiddels heeft de raad van commissarissen bekendgemaakt voornemens te zijn om huidig directielid Finance & Risk en waarnemend voorzitter Lidwin van Velden – onder voorbehoud van instemming van de toezichthouders en aandeelhouders – voor te dragen als nieuwe voorzitter van de directie. Hiermee is er een vacature ontstaan voor een nieuw directielid. De remuneratie- en benoemingscommissie is reeds gestart met de zoektocht naar een nieuw directielid.

Personeel en organisatie

In 2016 is er een ondernemingsraad (or) ingesteld. Zowel de voorzitter van de raad van commissarissen als de voorzitter van de remuneratie- en benoemingscommissie hebben een vergadering van de or bijgewoond.

Charters

Ter opvolging van de herziene Nederlandse Corporate Governance Code, de EBA Guidelines on internal governance van september 2017 en de BIS Guidelines Corporate governance principles for banks van juli 2015, heeft de NWB Bank in 2017 haar bestaande reglementen (charters) van de raad van commissarissen, directie, auditcommissie, risicocommissie en remuneratie- en benoemingscommissie opnieuw getoetst en, waar nodig, aangepast.

De NWB Bank opereert hiermee in overeenstemming met de in 2017 herziene Nederlandse Corporate Governance Code. De belangrijkste aanpassingen in de Supervisory Board Charter betroffen de onderwerpen: belangenverstrengeling, verwijzingen naar de Insiderregeling en het opnemen van interne beloningsverhoudingen (als onderdeel van langetermijnwaardecreatie). Daarnaast zijn, met het oog op de langetermijnwaardecreatie van de bank, nieuwe aandachtspunten opgenomen op het gebied van cultuur, strategie en beloningsbeleid. Ook zal de raad van commissarissen een diversiteitsbeleid opstellen voor de samenstelling van de directie en de raad van commissarissen.

De aangepaste charters van de raad van commissarissen, directie, auditcommissie, risicocommissie en remuneratie- en benoemingscommissie zijn beschikbaar via de website van de NWB Bank.

Langetermijnwaardecreatie

De raad van commissarissen houdt toezicht op de wijze waarop de directie de strategie voor de langetermijnwaardecreatie uitvoert. Bij het bepalen van de strategie, en bij het nemen van beslissingen, staat de houdbaarheid op de lange termijn centraal en worden de belangen van stakeholders zorgvuldig gewogen. De raad van commissarissen bespreekt regelmatig de strategie en de daarmee samenhangende risico's. Hierbij neemt de raad in ogenschouw dat langetermijnwaardecreatie een bewustzijn van en anticiperen op ontwikkelingen in nieuwe technologieën en veranderingen in het business model kan vragen. Er is dan ook voldoende aandacht besteed aan de invulling van verantwoordelijkheden voor langetermijnwaardecreatie, beheersing van risico's, effectief bestuur en toezicht, beloningen en de relatie met (de algemene vergadering van) aandeelhouders en stakeholders.

Realisatie ondernemingsdoelstellingen

Jaarlijks wordt het beleidsprogramma van de directie besproken. Begin 2017 zijn de beleidsdoelen van 2016 geëvalueerd en de beleidsdoelen voor 2017 vastgesteld. Bij de jaarlijkse beoordeling van het functioneren van de directie wordt de realisatie van de ondernemingsdoelstellingen meegenomen. Tot deze doelstellingen behoorden onder meer: een evaluatie van de strategie van de NWB Bank, behoud van de ratings gelijk aan de Nederlandse Staat, realisatie van het normrendement, verdere inrichting van het kredietrisicomanagement en operational risk management, realisatie van de omzetdoelstelling, consolidatie van de rentemarge en realisatie MVO-doelstellingen. De doelstellingen van de directie voor 2017 zijn grotendeels behaald.

Strategie en risico's

In september 2017 hebben de directie en raad van commissarissen zich, zoals ieder jaar, tijdens een

aparte sessie met de strategie van de NWB Bank beziggehouden. In deze strategiesessie heeft de raad een goede discussie gevoerd met de directie. Er is onder andere gesproken over marktontwikkelingen en marktpositionering, wensen en uitdagingen bij de verschillende klantgroepen en over politiek-bestuurlijke ontwikkelingen. Naar aanleiding van de strategiesessie zijn de onderwerpen risk appetite en klanttevredenheid nader inhoudelijk bediscussieerd. Door de raad en directie is uitgebreid stilgestaan bij de missie, visie en waarden van de NWB Bank en zijn uitgangspunten geformuleerd voor het goed functioneren van het bedrijfsmodel. Samen met de risicobereidheid, de interne organisatie en het wet- en regelgevend kader heeft dit de basis gevormd voor een herformulering van de strategie. De bevindingen van de strategiesessie zijn uitgewerkt in een nieuw meerjarig strategisch kader (2018-2021) dat in de raad is vastgesteld.

De auditcommissie en risicocommissie houden zich in het bijzonder bezig met het toezicht op de financiële ontwikkeling van de bank respectievelijk de adequate werking van de interne risicobeheersing van de bank. Aan de hand van verslagen van de vergaderingen rapporteren de voorzitters van de auditcommissie en risicocommissie rechtstreeks aan de plenaire raad.

Financiële verslaggeving

De opzet van het interne financieel kwartaalverslag besteedt meer specifieke aandacht aan alle risico-categorieën waaraan de bank staat blootgesteld. Dit verslag wordt elk kwartaal uitgebreid besproken in de vergaderingen van de auditcommissie en risicocommissie en vervolgens in de plenaire raad. Het verslag bevat tevens highlights van de directie, waarin zij haar mening geeft over de ontwikkeling van de resultaten in zowel financieel als niet-financieel opzicht en de uitdagingen waar de bank zich voor geplaatst ziet.

Verhouding met aandeelhouders

In 2017 heeft er één informeel overleg plaatsgevonden met de aandeelhouders van de NWB Bank. Onderwerpen van gesprek waren onder andere de stand van zaken bij de bank aangaande de resultaten, de wet- en regelgeving

en het dividendbeleid in samenhang met de leverage ratio-verplichting. Daarnaast zijn aandeelhouders bijgepraat over de inrichting van Invest-NL en de strategie van de bank inclusief diversificatie van de kredietverlening.

MVO

De raad van commissarissen hecht eraan dat de NWB Bank een juiste invulling geeft aan haar MVO-beleid. MVO betekent voor de NWB Bank het combineren van haar doelstellingen als promotional bank met een proactieve houding om positieve effecten teweeg te brengen op sociaal, milieu- en economisch gebied. Zo heeft de NWB Bank in 2017 haar positie versterkt als uitgever van Green Bonds (Waterobligaties). Daarnaast lanceerde de NWB Bank in mei haar eerste Social Bond (Affordable Housing Bond). De opbrengsten van de Affordable Housing Bond zijn specifiek bestemd voor de financiering van sociale woningbouw. De uitgifte van Green en Social Bonds onderstreept opnieuw de rol van de NWB Bank als robuuste en duurzame financiële partner van de Nederlandse publieke sector. Van het MVO-beleid is verslag uitgebracht op pagina 73 van dit jaarverslag.

VERSLAG COMMISSIES

AUDITCOMMISSIE EN RISICOCOMMISSIE

De auditcommissie en risicocommissie zijn in het afgelopen boekjaar zesmaal bijeen geweest in het bijzijn van de directie en de interne en externe accountant. In 2017 is besloten dat, naast de interne accountant, tevens het hoofd finance & control regulier wordt uitgenodigd voor de auditcommissievergaderingen. Het hoofd risk management wordt regulier uitgenodigd voor de vergaderingen van de risicocommissie.

De audit- en risicocommissie is sinds augustus 2016 – mede op basis van een aanbeveling van de ECB – gesplitst in twee separate commissies, de auditcommissie en de risicocommissie. De bank heeft ervoor gekozen om twee aparte commissies in te stellen met dezelfde samenstelling van commissarissen,

echter met verschillende voorzitters. In de plenaire vergadering van de raad wordt bovendien expliciet stilgestaan bij de niet-financiële risico's. De commissies werken overeenkomstig de Audit Committee Charter en Risk Committee Charter. Tevens heeft separaat overleg plaatsgevonden tussen de auditcommissie en de interne accountant, en separaat overleg tussen de auditcommissie en de externe accountant. De voorzitter van de auditcommissie houdt voorafgaand aan de vergaderingen een vooroverleg met zowel de interne als externe accountant.

Gedurende het verslagjaar is in de auditcommissie in het bijzonder aandacht besteed aan de effecten van de lage geld- en kapitaalmarktrenteniveaus, de gunstige effecten hiervan op de financieringsvoorwaarden van de bank en de ruimere liquiditeitspositie die hierdoor kon worden ingenomen. Voor deze ruimere liquiditeitspositie is een bandbreedte afgesproken. Tevens is er aandacht besteed aan de berekening van de accounting CVA/DVA en de implementatie van een nieuw waarderingstool voor financiële instrumenten. Het proces van de Europese besluitvorming inzake de regelgeving omtrent de leverage ratio en de invloed hiervan op het kapitaalmanagement van de bank is veelvuldig aan de orde geweest. Reguliere onderwerpen zijn: de ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt, de kwartaalresultaten, de (half)jaarcijfers, het dividend- en reserveringsbeleid, funding, fund transfer pricing, ict, de begroting, regulatory reporting en de rapportages van de externe en de interne accountant. Tevens zijn de Audit Committee Charter en Internal Audit Charter opnieuw getoetst en waar nodig aangepast, en is het accountantsrapport over het verslagjaar 2016 en over het eerste halfjaar 2017 – behandeld. De bevindingen van de externe accountant met betrekking tot de financiële ontwikkelingen, de financiële verslaggeving en de jaarrekeningcontrole zijn besproken.

In de risicocommissie is specifiek aandacht besteed aan operational risk management (o.a. de Non-Financial Risk Committee Charter en de Operational Risk Policy), compliance, transactiemonitoring betalingsverkeer, renterisico management, beheer tegenpartijrisico en collateral management, cybercrime alsmede

kredietrisico. Reguliere onderwerpen zijn: RAF/RAS, ICAAP/ILAAP, diverse stress-scenario's (incl. ECB), SREP-besluit, recovery plan onderzoeken en bevindingen ECB-toezicht, en de rapportages van de externe en de interne accountant. Daarnaast is de Risk Committee Charter opnieuw getoetst en waar nodig aangepast.

In de risicomissievergaderingen zijn presentaties gegeven over het kredietbeoordelingsproces, operationeel risico, compliance risico en rente-ricicomanagement. De auditcommissie en risico-commissie hebben in 2017 door middel van een online tool een zelfevaluatie gehouden en de uitkomst hiervan is uitgebreid in een besloten vergadering besproken. De aandachtspunten die hieruit voortvloeien, zullen de komende tijd worden opgevolgd.

REMUNERATIE- EN BENOEMINGSCOMMISSIE

De remuneratie- en benoemingscommissie heeft viermaal vergaderd in het afgelopen boekjaar. De volgende onderwerpen zijn aan de orde geweest: beloningen directie, vergelijking beloningen directie/medewerkers, de langetermijn variabele beloning van de directie 2013, de variabele beloning van de directie over 2016, het proportionaliteitsbeginsel beloningsbeleid, het prestatiecontract directie 2017, het remuneratierapport 2016, het remuneratievoorstel raad van commissarissen 2017, de omzetting van de variabele beloning van medewerkers in een vaste toeslag, (her)benoemingen commissarissen en directie, hrm-beleid, implementatie van EBA en ECB 'guide to fit and proper assessments' en de nieuwe Corporate Governance Code in de Charter, evaluatie directie, zelfevaluatie rvc en de permanente educatie 2017.

Jaarlijks voert de remuneratie- en benoemingscommissie gesprekken met de directieleden over hun individueel functioneren als directielid, en over hun functioneren als directie van de NWB Bank. Terugkoppeling van deze gesprekken vindt plaats in de plenaire raad in een besloten vergadering.

Daarnaast zijn de leden van de remuneratie- en benoemingscommissie intensief betrokken geweest bij de werving- en selectieprocedures van twee nieuwe commissarissen en de nieuwe voorzitter van de directie.

De remuneratie- en benoemingscommissie werkt overeenkomstig de Remuneration and Appointment Committee Charter, die dit jaar is getoetst en waar nodig aangepast.

Voor een nadere toelichting, zie het remuneratierapport op pagina 100 van dit jaarverslag.

INTERNE ORGANISATIE

SAMENSTELLING DIRECTIE EN RAAD VAN COMMISSARISSEN

Samenstelling directie

De samenstelling van de directie van de NWB Bank is weergegeven op pagina's 12 en 13 van dit jaarverslag. De verdeling man/vrouw in de directie is thans 50%, waarmee de bank voldoet aan de wettelijke bepaling ten aanzien van de evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen van ten minste 30% mannen en ten minste 30% vrouwen.

Met het vertrek van Menno Snel als voorzitter van de directie van de NWB Bank hebben Lidwin van Velden en Frenk van der Vliet zijn taken gezamenlijk waargenomen. In de periode waarin de twee directieleden de directie vormen, heeft de voorzitter van de raad regelmatig een afstemmingsoverleg met de directieleden. Met de voorgenomen aanstelling van huidig directielid Finance & Risk en waarnemend voorzitter Lidwin van Velden als voorzitter van de directie ontstaat er binnen de directie een vacature voor een nieuw directielid.

Samenstelling raad van commissarissen: gegevens

De samenstelling van de raad van commissarissen van de NWB Bank is weergegeven op pagina 14 tot en met 17 van dit jaarverslag.

Samenstelling raad van commissarissen: profielschets, competenties en diversiteit

Om ervoor te zorgen dat de raad van commissarissen van de NWB Bank te allen tijde naar behoren is samengesteld, wordt bij de benoeming rekening gehouden met de aard van de onderneming en haar activiteiten, de aanwezigheid binnen de raad van de vereiste competenties en met de gewenste diversiteit, deskundigheid en achtergrond van de commissarissen. Commissarissen moeten oog hebben voor (internationale) sociale, economische, politieke en overige ontwikkelingen die relevant zijn voor de NWB Bank, en zij moeten in staat zijn deze te beoordelen.

De raad van commissarissen bestaat uit zeven leden, waarvan vijf mannen en twee vrouwen. De verhouding man/vrouw voldoet nagenoeg aan het minimum streven en komt neer op 71/29%. Voor de raad van commissarissen is een algemene profielschets opgesteld, die een richtlijn biedt voor de samenstelling van de raad van commissarissen en de benoeming van zijn leden. Naast een algemene profielschets wordt voor elke vacature in de raad van commissarissen een individuele profielschets opgesteld, passend binnen het algemene profiel, voor de dan beoogde nieuwe commissaris. Er wordt gestreefd naar diversiteit en evenwicht in de samenstelling, waarbij leeftijd, geslacht, expertise en maatschappelijke achtergrond een rol spelen. De huidige samenstelling van de raad van commissarissen wordt als evenwichtig, deskundig en divers beoordeeld. Age Bakker is voorzitter en Maurice Oostendorp is vice-voorzitter van de raad.

Voor Age Bakker, Petra van Hoeken, Maurice Oostendorp en Manfred Schepers geldt dat zij uitgebreide financiële expertise, een bancaire achtergrond, kennis van de internationale geld- en kapitaalmarkten en kennis van risicobeheer hebben. De andere leden, Peter Glas en Toon van der Klugt, beschikken in ruime mate over bestuurlijke ervaring en ervaring op het gebied van overheidsbeleid en over een netwerk binnen het overheidsbestuur. Frida van den Maagdenberg beschikt over algemene bestuurlijke ervaring in de semipublieke sector en kennis van financiën en ict. Aldus is een evenwichtige en gediversifieerde samenstelling van de raad gewaarborgd.

Door de diversiteit in samenstelling van de raad van commissarissen wordt bewerkstelligd dat de individuele leden met hun specifieke kennis en ervaring complementair zijn aan elkaar en het collectief een evenwichtige representatie is van door de raad van commissarissen van de NWB Bank benodigde kennis en ervaring.

SAMENSTELLING COMMISSIES

Auditcommissie en risicocommissie

Beide commissies bestaan uit ten minste drie leden en een voorzitter. De commissies hebben momenteel dezelfde samenstelling van commissarissen, echter met verschillende voorzitters.

De auditcommissie bestaat uit Maurice Oostendorp (voorzitter), Age Bakker, Petra van Hoeken en Manfred Schepers. De risicocommissie bestaat uit Petra van Hoeken (voorzitter), Age Bakker, Maurice Oostendorp en Manfred Schepers.

De commissarissen hebben de werking van de separate auditcommissie en risicocommissie geëvalueerd. Na een jaar functioneren als separate auditcommissie en risicocommissie, beoordeelden beide commissies de huidige opzet als positief. Enkele aandachtspunten die genoemd zijn, betreffen een roulerende volgorde van vergaderen bij de commissies afhankelijk van urgentie van onderwerpen, adequater inhoudelijke scheiding van onderwerpen en expliciete aandacht voor niet-financiële onderwerpen in de plenaire raadsvergaderingen.

De interne accountant woont zowel de vergaderingen van de auditcommissie, als de risicocommissie bij. De externe accountant woont de vergaderingen van de auditcommissie bij en ten minste eens per jaar de risicocommissie. In de praktijk is de externe accountant bij elke vergadering van de risicocommissie aanwezig.

Remuneratie- en benoemingscommissie

De leden van de remuneratie- en benoemingscommissie zijn: Peter Glas (voorzitter), Age Bakker, Frida van den Maagdenberg en Toon van der Klugt. Alle leden hebben vanuit een verschillende achtergrond voldoende kennis en ervaring op het gebied van remuneratiebeleid en benoemingen. Het directielid met hrm in de portefeuille woont de vergaderingen van de commissie bij.

KWALITEITSBORGING TOEZICHT

Zelfevaluatie

De Code Banken vereist dat, naast de jaarlijkse evaluatie, het eigen functioneren van de raad van commissarissen eens in de drie jaar onder onafhankelijke begeleiding plaatsvindt. Dit heeft de bank verankerd in de Supervisory Board Charter. In 2015 heeft de raad van commissarissen zijn eigen functioneren onder onafhankelijke externe begeleiding geëvalueerd. Evenals in 2016, heeft de raad in 2017 zijn eigen functioneren geëvalueerd aan de hand van een online evaluatietool. In deze evaluatie zijn onder meer de volgende elementen beoordeeld:

- de inrichting en samenstelling van de raad;
- het functioneren van de voorzitter;
- de diverse rollen als toezichthouder, 'werkgever' van directie en adviseur;
- de interactie binnen de raad, tussen de raad en directie en tussen de raad en derden/stakeholders;
- strategische en operationele uitdagingen;
- specifieke aandacht is besteed aan nieuwe governance-onderwerpen als diversiteit, langetermijnwaardecreatie en gewenste cultuur.

Uit het rapport van de zelfevaluatie is onder meer naar voren gekomen dat de raad tevreden is met zijn huidige inrichting en samenstelling en over ruim voldoende en actuele kennis beschikt. De balans tussen de toezichthoudende en adviserende rol van de raad mag worden aangescherpt, waarbij de raad meer benut zou kunnen worden als klankbordfunctie en sparring partner. Er is een goede interactie tussen de raad van commissarissen en de directie.

Conform de uitkomsten van vorig jaar, focust de raad zich op een goede verdeling tussen de korte- en langetermijnstrategie, waarbij de langetermijnstrategie nog meer specifieke aandacht behoeft. Voorts heeft de raad meer aandacht gevraagd voor betrokkenheid bij zowel de ontwikkeling, als bij de voortgang van de strategie. De formele inrichting en voorbereiding van de vergaderingen is goed verzorgd en de voorzitter

faciliteert optimale participatie van de leden van de raad. Qua interne organisatie beoordeelt de raad dat er meer aandacht mag worden besteed aan hrm, operations, commercie en ict-gerelateerde onderwerpen. Overige genoemde aandachtspunten betreffen cultuur, diversiteitsbeleid, klantenrelaties, toezichtregelgeving, niet-financiële zaken en rolvastheid van de raad. De raad zal bovengenoemde aandachtspunten gedurende het jaar ter opvolging agenderen. Voorts heeft de voorzitter van de raad individuele gesprekken gevoerd met de leden van de raad.

Educatie

In het kader van permanente educatie voor de raad van commissarissen en directie zijn in 2017 wederom presentaties door externe en interne deskundigen verzorgd. Thema's waren Green en Social Bonds, cybercrime, credit risk, operational risk, compliance risk en interest rate risk. Naast deze presentaties volgen commissarissen op eigen verzoek externe cursussen, afhankelijk van deskundigheid en ervaring. De effectiviteit van de permanente educatie wordt jaarlijks geëvalueerd. Beoogde nieuwe commissarissen volgen voor hun benoeming een intern georganiseerd introductieprogramma, waarbij aandacht is voor algemene financiële, sociale en juridische zaken, de financiële verslaggeving, de specifieke aspecten van de NWB Bank en haar ondernemingsactiviteiten en de verantwoordelijkheden van de commissaris.

Onafhankelijkheid

De raad van commissarissen is van oordeel dat de raad zodanig is samengesteld, dat de leden ten opzichte van elkaar en de directie in staat zijn onafhankelijk en kritisch te opereren. Naar het oordeel van de raad is voldaan aan bestpractice-bepaling 2.1.7 tot en met 2.1.9 van de Nederlandse Corporate Governance Code. In dit verband geldt dat één commissaris, Petra van Hoeken, bestuurder is van Rabobank waarmee de NWB Bank een duurzame en significante relatie onderhoudt. In de algemene profielschets voor de samenstelling van de raad van commissarissen en de benoeming van zijn leden zijn hieraan eisen gesteld. Naast de vereisten in de algemene profielschets

dient een nieuw lid van de raad te voldoen aan specifieke criteria zoals opgenomen in een individuele profielschets. De raad van commissarissen bevordert een onafhankelijk optreden door diversiteit in zijn samenstelling.

Informatie inwinnen

De raad van commissarissen heeft de mogelijkheid om informatie in te winnen bij externe deskundigen, als de uitoefening van zijn functie hierom vraagt. Zo raadpleegt de raad in voorkomende gevallen de externe accountant van de NWB Bank. De raad heeft in 2017 externe bureaus ingeschakeld voor de werving van een nieuwe directievoorzitter en nieuwe commissarissen. In het kader van permanente educatie worden interne en externe deskundigen geraadpleegd. Informatie wordt ook ingewonnen middels het bijwonen van vergaderingen van de or.

Melden tegenstrijdige belangen

De commissarissen en directieleden hebben al hun nevenfuncties bekendgemaakt bij de NWB Bank. In discussies in de raad waar een potentieel tegenstrijdig belang zou kunnen spelen in verband met de hoofdfunctie van een commissaris, heeft de betreffende commissaris niet deelgenomen aan de discussie en besluitvorming.

Interne accountant

Het hoofd van de iad is bij alle vergaderingen van de auditcommissie en risicocommissie aanwezig geweest. Voorts heeft de auditcommissie separaat overleg gevoerd met de interne accountant en separaat overleg met de externe accountant. Daarin komen de onderlinge verhoudingen ter sprake, evenals bevindingen en eventuele knelpunten in het afgelopen jaar. De iad legt zijn bevindingen in het verslagjaar vast in kwartaalverslagen, die worden besproken in de vergaderingen van de auditcommissie. Daarnaast wordt het jaarlijkse auditplan van de iad gepresenteerd. De raad van commissarissen laat zich hierover informeren door de auditcommissie en risicocommissie en ziet erop toe dat aan de aanbevelingen van de iad gevolg wordt gegeven.

Externe accountant

Naast de interne accountant is ook de externe accountant aanwezig bij alle vergaderingen van de auditcommissie en ten minste één vergadering van de risicocommissie. In de praktijk heeft de externe accountant ook alle vergaderingen van de risicocommissie bijgewoond. Voorts heeft separaat overleg plaatsgevonden tussen de auditcommissie, risicocommissie, het hoofd iad en de externe accountant. In dit overleg kwamen aandachtspunten expliciet aan de orde, evenals de onderlinge verhoudingen.

EY heeft in 2017 – net als in 2016 – als externe accountant de jaarrekening van de NWB Bank gecontroleerd.

HUISHOUDING

Herbenoeming bestuurder en commissaris

In de algemene vergadering van 20 april 2017 zijn de volgende (her)benoemingen goedgekeurd: de herbenoeming van Lidwin van Velden als lid van de directie per 1 januari 2018, de benoeming van Frida van den Maagdenberg als lid van de raad van commissarissen en de herbenoeming van Maurice Oostendorp als lid en vice-voorzitter van de raad van commissarissen.

In de buitengewone algemene vergadering van 17 augustus 2017 is Toon van der Klugt benoemd tot lid van de raad van commissarissen. Hij volgt hiermee Albertine van Vliet-Kuiper op, als commissaris met een zetel waarvoor de “aandeelhouder-waterschappen” een aanbevelingsrecht hebben.

Aanwezigheid

Het aanwezigheidspercentage van de raad van commissarissen en zijn commissies bedroeg 94%.

Dankwoord

Directie en medewerkers van de NWB Bank hebben zich in het verslagjaar 2017 wederom enorm ingezet op alle fronten. De raad van commissarissen dankt hiervoor alle medewerkers en directie en spreekt zijn waardering uit voor de behaalde resultaten.

Den Haag, 15 maart 2018

Raad van commissarissen

Age Bakker
Maurice Oostendorp
Peter Glas
Petra van Hoeken
Toon van der Klugt
Frida van den Maagdenberg
Manfred Schepers

5

CORPORATE GOVERNANCE

5. CORPORATE GOVERNANCE

Als bank van en voor de publieke sector heeft de NWB Bank een bijzondere maatschappelijke verantwoordelijkheid. In termen van corporate governance betekent dit voor de bank soliditeit en transparantie in het ondernemingsbestuur, rekening houdend met de belangen van alle stakeholders. De NWB Bank past in dit kader de Nederlandse Corporate Governance Code toe, de Code Banken, de Gedragsregels uit het pakket 'Toekomstgericht Bankieren' van de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB), de EBA-Guidelines on internal governance, de Joint ESMA and EBA Guidelines on the assessment of the suitability of members of the management body and key function holders en de BIS Guidelines Corporate governance principles for banks.

De raad van commissarissen en de directie zijn verantwoordelijk voor een goede corporate governance structuur bij de NWB Bank en de naleving daarvan.

NEDERLANDSE CORPORATE GOVERNANCE CODE

De Nederlandse Corporate Governance Code bevat principes en bestpractice-bepalingen die de verhoudingen reguleren tussen de directie, de raad van commissarissen en de (algemene vergadering van) aandeelhouders. Governance heeft te maken met besturen en beheersen, verantwoordelijkheid en zeggenschap, en toezicht en verantwoording. De Monitoring Commissie Corporate Governance heeft in december 2016 de herziene Nederlandse Corporate Governance Code gepubliceerd. De herziene code is op 1 januari 2017 in werking getreden. De belangrijkste vernieuwingen zijn het centraal stellen van langetermijnwaardcreatie en de introductie van cultuur als onderdeel van een goede corporate governance. Daarnaast is een aantal onderdelen van de Nederlandse Corporate Governance Code geactualiseerd, zoals het functioneren van de raad, de interne risicobeheersings- en controlesystemen en de melding van misstanden en onregelmatigheden.

De Nederlandse Corporate Governance Code is doorgaans van toepassing op Nederlandse beursgenoteerde vennootschappen. De NWB Bank is geen beursgenoteerde vennootschap en heeft derhalve geen wettelijke verplichting om de Nederlandse Corporate Governance Code toe te passen. Toch past de NWB Bank de code toe met inachtneming van het specifieke kenmerk van de bank dat de aandelen uitsluitend in handen kunnen zijn van de Nederlandse Staat, waterschappen en andere publiekrechtelijke rechtspersonen. De toepassing van de Nederlandse Corporate Governance Code is ook in overeenstemming met de Nota Deelnemingenbeleid Rijksoverheid. Vanwege de two-tier structuur van de bank en het gegeven dat de aandelen van de bank niet gecertificeerd zijn, zijn de principes en de bestpractice-bepalingen met betrekking tot de one-tier bestuursstructuur en de certificering van aandelen buiten beschouwing gelaten. Verder heeft de NWB Bank geen beleid vastgesteld voor bilaterale contacten met aandeelhouders en is niet geformaliseerd dat de voorgedragen directieleden en commissarissen aanwezig dienen te zijn tijdens de algemene vergadering waar over hun voordracht wordt gestemd. Aangezien de NWB Bank uitsluitend aandelen op naam kent, zijn de aandeelhouders van de bank bekend. Er wordt een aandeelhoudersregister bijgehouden met de namen en adressen van de aandeelhouders, de datum van verkrijging van de

aandelen en het op ieder aandeel gestorte bedrag. De bank onderhoudt gedurende het jaar rechtstreeks contact met haar aandeelhouders en/of hun vertegenwoordigers. Het principe van en de bestpractice-bepalingen met betrekking tot de informatieverstopping en voorlichting aan de jaarlijkse algemene vergadering, zijn evenmin volledig geformaliseerd. Ten aanzien van het beloningsbeleid geldt dat, gezien de relatief geringe omvang van de variabele beloningen, geen scenarioanalyses zijn uitgevoerd.

In 2017 heeft de NWB Bank de herziene Nederlandse Corporate Governance Code verder beoordeeld en zijn de Managing Board Charter, Supervisory Board Charter, Audit Committee Charter, Risk Committee Charter, Remuneration & Appointment Committee Charter en Internal Audit Charter waar nodig aangepast. Voorts heeft de bank deze charters naar aanleiding van de herziene EBA-Guidelines on internal governance en Joint ESMA and EBA Guidelines on the assessment of the suitability of members of the management body and key function holders op een aantal punten gewijzigd.

TOEKOMSTGERICHT BANKIEREN

Het pakket Toekomstgericht Bankieren bestaat uit drie onderdelen: het Maatschappelijk Statuut, de Code Banken en de Gedragsregels. Het Maatschappelijk Statuut beschrijft de rol die de banken in de samenleving willen vervullen en de gedeelde waarden van de bancaire sector. De Code Banken borgt een goed bestuur binnen alle Nederlandse banken en legt principes vast voor integere en beheerste bedrijfsvoering, goed risicobeleid en de inrichting van de directie en raad van commissarissen. De Gedragsregels bevatten regels voor medewerkers ten aanzien van integere en zorgvuldige uitoefening van zijn of haar beroep.

CODE BANKEN

De Code Banken is een vorm van zelfregulering en is van toepassing op Nederlandse banken. De code beoogt een bijdrage te leveren aan het vertrouwen in banken door de samenleving. De principes benadrukken daarom het

belang van een beheerste en integere bedrijfsvoering van banken. De Code Banken bevat de volgende onderdelen:

- beheerste en integere bedrijfsvoering
- principes voor de directie en de raad van commissarissen
- een adequaat risicobeleid
- adequate auditprocessen
- een zorgvuldig, beheerst en duurzaam beloningsbeleid

Comply-or-explain-statement Code Banken

De NWB Bank onderschrijft het belang van het Maatschappelijk Statuut en de Code Banken ten volle en leeft de principes van de code na.

GEDRAGSREGELS EN BANKIERSEED

De bankierseed (met de daaraan verbonden Gedragsregels en het tuchtrechtsysteem) wordt sinds 1 april 2015 afgelegd door alle medewerkers en bepaalde externe adviseurs. De (externe) medewerkers zijn door het afleggen van de bankierseed, en de ondertekening ervan, onderworpen aan de Gedragsregels en het tuchtrecht. De Gedragsregels bestaan uit de volgende elementen:

- integriteit en zorgvuldigheid
- zorgvuldige belangenafweging
- belang van de klant centraal stellen
- naleving van de wet- en regelgeving en gedragscodes
- geheimhouding van vertrouwelijke informatie
- openheid en eerlijkheid over eigen gedrag en het kennen van de eigen verantwoordelijkheid voor de samenleving
- een bijdrage leveren aan het vertrouwen van de samenleving in de bank

TOELICHTING OP OVERIGE AANDACHTSGEBIEDEN

De volgende paragrafen bevatten een toelichting op overige aandachtsgebieden op het gebied van corporate governance. Daarbij is vermeld of, en zo ja op welke wijze, in de verslagperiode 2017 stappen zijn gezet ten opzichte van 2016.

Ondernemingsraad

De NWB Bank heeft een ondernemingsraad (or). De or werkt overeenkomstig het reglement or. Dit reglement bevat onder meer regels over de samenstelling, zittingsduur, verkiezing en werkwijze. De or komt in beginsel maandelijks bijeen. De bijeenkomsten van de or worden ook gebruikt als informeel contactmoment om informatie uit te wisselen met de afdeling hrm. Naast deze bijeenkomsten zijn er in 2017 twee overlegvergaderingen geweest tussen de or en een directielid. De afdeling hrm was ook aanwezig bij deze overlegvergaderingen. De voorzitter van de raad van commissarissen en de voorzitter van de remuneratie- en benoemingscommissie hebben één overlegvergadering bijgewoond. In 2017 is het reglement Overlegvergadering vastgesteld met regels voor de organisatie en het verloop van de overlegvergadering.

Beheerste en integere bedrijfsvoering

De NWB Bank hecht sterk aan haar reputatie van een solide en integere bank voor de overheid. Checks & balances en integriteit zijn binnen het beheersysteem van de bank belangrijke aandachtsgedebieden. Daarbij zijn de directieleden en commissarissen zich ook bewust van hun voorbeeldfunctie voor alle medewerkers van de bank.

Gedrag en cultuur

De directie bevordert verantwoord gedrag en een gezonde cultuur.

De cultuur van de NWB Bank wordt onder meer gekenmerkt door professionaliteit, betrokkenheid en openheid. In 2017 is onder andere aandacht besteed aan kennisoverdracht door middel van zogenaamde brown bag-sessies, die door de Young Professionals georganiseerd zijn. Bij een dergelijke sessie geeft een medewerker of een gastspreker een presentatie over een actueel en interessant onderwerp. Zo hebben Peter Glas als watergraaf van Waterschap De Dommel en Manon Leijten in de hoedanigheid van de secretaris-generaal van het ministerie van Financiën, een brown bag-sessie verzorgd.

Verder is in 2017 aandacht besteed aan de onderlinge kritische houding door de medewerkers van de bank. In

de gewijzigde beoordelingssystematiek van de NWB Bank is bijvoorbeeld opgenomen dat de leidinggevenden bij de beoordeling van medewerkers input bij collega's opvragen. Ook kunnen de medewerkers zelf input voor hun beoordeling verzamelen. Dit draagt bij aan een groter inzicht in het eigen functioneren.

Langetermijnwaardecreatie

De NWB Bank is alert op (markt)ontwikkelingen en de (veranderende) behoeften van klanten, zij speelt daar waar mogelijk op in met het aandragen van oplossingen, al dan niet in de vorm van nieuwe producten. Op deze manier vergroot de bank haar maatschappelijke betrokkenheid als promotional bank. Daarbij is de NWB Bank kostenbewust en gebruikt zij de AAA/Aaa-ratings om op een goedkope en duurzame manier geld aan te trekken voor de publieke sector.

Een voorbeeld van een manier waarop de NWB Bank waarde wil creëren op lange termijn, is door actief de samenwerking op te zoeken met Invest-NL. De discussie rond de oprichting van een Nationale Investeringsbank heeft duidelijk gemaakt dat een actievare rol van de publiekesectorbanken wordt verwacht in de financiering van de publieke investeringsagenda. De geplande activiteiten van Invest-NL worden nadrukkelijk als complementair gezien aan die van de NWB Bank, en de bank wil dan ook graag haar (bancaire) financiële kennis en expertise delen. Ook kunnen eventuele aanvullende financieringsmogelijkheden via de balans van de NWB Bank lopen. Concreet is de NWB Bank onder andere met het ministerie van Financiën in gesprek om de mogelijkheden op het gebied van langetermijnexportfinanciering te verruimen.

Klantbelang centraal

De NWB Bank speelt als promotional bank een belangrijke rol in de financiële dienstverlening binnen de Nederlandse publieke sector en kan die rol optimaal vervullen als de samenleving, in het bijzonder de klant, vertrouwen heeft in de organisatie en de integriteit waarmee de bank ten opzichte van haar relaties opereert. Bewust, betrokken en betrouwbaar zijn dan ook de kernwaarden van de NWB Bank. De bank verwacht van medewerkers dat zij deze kernwaarden

bij de uitoefening van hun functie uitdragen. Accountmanagement voor kredietrelaties en productontwikkeling hebben een hoge prioriteit. Bij het relatiebeheer van de NWB Bank staat het overbruggen van het kennisverschil tussen de publieke sector en financiële wereld centraal. Dit kennisverschil wordt overbrugd door middel van het organiseren van educatieve relatiedagen en het participeren (als spreker) op seminars. Op individueel klantniveau vindt de kennisoverbrugging plaats middels relatiebezoeken.

Compliance en integriteit

De compliancefunctie is ondergebracht bij de afdeling legal & compliance. Deze functie is gericht op het bevorderen van, en (doen) toezien op de naleving van wet- en regelgeving, alsmede de interne procedures en gedragsregels die relevant zijn voor de integriteit en daarmee samenhangende reputatie van de organisatie. De taken van de compliancefunctie zijn vastgelegd in de Compliance Charter.

Als onderdeel van het jaarlijkse auditplan verricht de iad compliance audits. Daarbij wordt niet alleen getoetst of de bank voldoet aan relevante wet- en regelgeving en de interne procedures en gedragsregels naleeft, maar wordt ook nagegaan of deze procedures en gedragsregels effectief zijn en op de juiste wijze worden toegepast binnen de organisatie.

RAAD VAN COMMISSARISSEN

Algemeen

De raad van commissarissen werkt overeenkomstig de Supervisory Board Charter. Deze charter bevat onder meer regels ten aanzien van de samenstelling, taakverdeling en werkwijze. Daarnaast bevat de charter bepalingen omtrent tegenstrijdig belang en de omgang met de directie en de aandeelhouders.

COMMISSIES

De raad van commissarissen heeft uit zijn midden een auditcommissie, risicocommissie en remuneratie- en benoemingscommissie samengesteld.

Auditcommissie en risicocommissie

De taak van de auditcommissie en de risicocommissie is de besluitvorming van de raad van commissarissen voor te bereiden. De auditcommissie werkt overeenkomstig de Audit Committee Charter en de risicocommissie overeenkomstig de Risk Committee Charter.

Remuneratie- en benoemingscommissie

De raad van commissarissen heeft een remuneratie- en benoemingscommissie ingesteld die onder meer als taak heeft bepaalde voorstellen te doen aan de raad van commissarissen, de benoemingsprocedures voor de raad van commissarissen en de directie op te stellen, het individuele functioneren van de commissarissen en de directieleden periodiek te beoordelen, toezicht te houden op het beleid van de directie ten aanzien van de selectiecriteria en de benoemingsprocedure voor het hoger management, het beloningsbeleid te evalueren, rechtstreeks toezicht te houden op de beloning van het senior management (inclusief de leidinggevende controlefuncties binnen de bank) en het remuneratierapport voor te bereiden. Deze commissie werkt overeenkomstig de Remuneration and Appointment Committee Charter.

Profiel

Er is een algemene profielschets opgesteld met als doel een richtlijn te bieden voor de samenstelling van de raad van commissarissen en de benoeming van zijn leden. Er wordt gestreefd naar diversiteit in de samenstelling. De profielschets is in lijn met de eisen uit de Nederlandse Corporate Governance Code. Naast de algemene profielschets wordt voor elke vacature in de raad van commissarissen een individuele profielschets opgesteld. De individuele profielschets moet binnen de algemene profielschets passen.

In 2017 is de evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen in de samenstelling van de raad van commissarissen en de directie van ten minste 30% vrouwen en ten minste 30% mannen, weer wettelijk verankerd. Op dit moment is de verhouding man/vrouw in de raad van commissarissen 71/29%. De NWB Bank voldoet derhalve net niet aan het streefcijfer voor de

vrouwen. Bij de vervulling van een eventuele vacature binnen de raad van commissarissen zal gepoogd worden om aan dit streefcijfer te voldoen.

DIRECTIE

Het bestuur van de NWB Bank is in handen van de directie. De algemene vergadering benoemt de leden van de directie, op voordracht van de raad van commissarissen, voor een periode van vier jaar.

De directie bestaat uit twee directieleden. In oktober 2017 heeft Menno Snel, na zijn benoeming tot staatssecretaris van Financiën in het kabinet-Rutte III, zijn functie als voorzitter van de directie neergelegd. De taken van de directievoorzitter zijn vanaf dat moment gezamenlijk door Lidwin van Velden en Frenk van der Vliet waargenomen, waarbij Lidwin van Velden de rol van waarnemend directievoorzitter op zich nam. Op 8 februari 2018 heeft de raad van commissarissen via een persbericht bekendgemaakt Lidwin van Velden voor te zullen dragen als nieuwe voorzitter van de directie. De voordracht wordt ter besluitvorming voorgelegd aan de algemene vergadering van aandeelhouders en is onder voorbehoud van instemming van de toezichthouders. Hierdoor ontstaat er binnen de directie een vacature. De raad van commissarissen is reeds een zoektocht gestart naar een nieuw directielid. De verschillende verantwoordelijkheden van de directieleden in hun huidige functies zijn vermeld op de website en op pagina's 12 en 13 van dit jaarverslag.

Er wordt gestreefd naar diversiteit in de samenstelling van de directie. Zo is de verdeling man/vrouw in de directie 50%. De NWB Bank voldoet daarmee aan het wettelijke streefcijfer voor een evenwichtige zetelverdeling tussen mannen en vrouwen in de directie van ten minste 30% vrouwen en ten minste 30% mannen. Voorts wordt voor elke vacature binnen de directie een individuele profielschets opgesteld. In een dergelijke profielschets wordt onder andere leeftijd, geslacht, expertise en maatschappelijke achtergrond opgenomen. Wat betreft de expertise moet elk directielid onder meer kennis hebben van de financiële sector in het algemeen

en de bankensector in het bijzonder, de sociale functies van de bank en de belangen van alle stakeholders.

Benoeming en samenstelling

Voor de werkwijze van de directie is de Managing Board Charter opgesteld. Deze charter bevat onder meer regels met betrekking tot de taakverdeling, werkwijze en besluitvorming. Daarnaast bevat de charter bepalingen ten aanzien van gedrag en cultuur, de omgang met en de wijze van informatieverschaffing aan de raad van commissarissen, het beloningsbeleid en tegenstrijdig belang.

Permanente educatie

De NWB Bank acht permanente educatie van groot belang. In dat kader zijn in 2017 presentaties verzorgd rondom de thema's Green en Social Bonds en security management. Bij de presentatie over security management is onder andere het onderwerp cybersecurity aan bod gekomen. Verder hebben de directieleden in 2017 diverse themasessies gevolgd, onder meer op het gebied van hernieuwbare energieprojecten, FinTech, repurchase agreement (repo) en de financiering van hernieuwbare energieprojecten en NHG-hypotheek.

Beoogde nieuwe commissarissen en directieleden volgen een introductieprogramma, waarbij onder andere aandacht wordt besteed aan compliance, integriteit, it-infrastructuur en risk management.

AUDIT

De internal audit functie van de NWB Bank is belegd bij de interne accountantdienst (iad). De iad, die onafhankelijk opereert binnen de bank, controleert en toetst zorgvuldig, deskundig en objectief de beheersing van de risico's die samenhangen met de (bedrijfs) activiteiten. Daarnaast adviseert de iad over nieuwe ontwikkelingen of nieuw te ontwikkelen systemen. De iad werkt overeenkomstig de Internal Audit Charter. Deze charter bevat onder meer regels met betrekking tot de missie, opdracht, corporate governance, onafhankelijkheid en objectiviteit, en vakbekwaamheid en integriteit.

Het hoofd van de iad rapporteert primair aan de directie en heeft tevens een rapportagelijn naar de voorzitter van de auditcommissie. Het hoofd van de iad woont de vergaderingen van de auditcommissie en de risicocommissie bij. De externe accountant woont ook de vergaderingen van de auditcommissie bij en ten minste eens per jaar een vergadering van de risicocommissie. In 2017 heeft één keer een trilateraal overleg plaatsgevonden met de externe accountant en de toezichthouders DNB en de ECB. Dit is in lijn met de Code Banken. Tijdens dit overleg vindt uitwisseling van inzichten plaats op het gebied van risicoanalyse, bevindingen en het auditplan.

Op verzoek van de directie kan het hoofd van de iad, als niet-stemmend lid, participeren in stuurgroepen van strategisch belang zijnde projecten. Daarnaast levert de iad aanvullende zekerheid aan de organisatie bij het rapporteren over Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO). Daarbij gaat de iad na of relevante beweringen en geleverde prestaties in het MVO-verslag van de bank, verifieerbaar zijn. MVO is een geïntegreerd onderdeel van de bedrijfsvoering van de NWB Bank. Hierbij hoort transparante verantwoording over MVO-prestaties.

BELONINGSBELEID

Het beloningsbeleid voor directie en medewerkers is in overeenstemming met de CRR, de Wbfo, de Rbb en de Nederlandse Corporate Governance Code. Het beloningsbeleid is goedgekeurd door de raad van commissarissen en wordt tweejaarlijks geëvalueerd met de remuneratie- en benoemingscommissie. De algemene vergadering evalueert elke vijf jaar het beloningsbeleid van de directie en stelt deze vervolgens vast. In 2017 is besloten dat, gezien de maatschappelijke discussies over de wenselijkheid van variabele beloningsregelingen en het zijn van een promotional bank, in 2018 de variabele beloningen voor medewerkers worden omgezet in een vaste beloning. Een nadere toelichting op het beloningsbeleid voor directie en medewerkers is opgenomen in het Remuneratierapport van dit jaarverslag.

OVERIGE ASPECTEN CORPORATE GOVERNANCE

In control-statement

De directie is van mening dat in het verslagjaar de interne risicobeheersings- en controlesystemen naar behoren hebben gewerkt en dat het directieverslag in voldoende mate inzicht geeft in de werking hiervan. Er zijn geen materiële risico's en onzekerheden die relevant zijn ter zake van de verwachting van de continuïteit van de vennootschap voor een periode van twaalf maanden na opstelling van het verslag. De interne risicobeheersings- en controlesystemen geven een redelijke mate van zekerheid dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat. De onderbouwing van het in control-statement is opgenomen in de paragraaf risk governance van het directieverslag en de paragraaf risicomanagement van de jaarrekening.

Verklaring van de directie

De directie verklaart dat, voor zover haar bekend, de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de activa, de passiva, de financiële positie en de winst van de bank. Naar de huidige stand van zaken is het gerechtvaardigd dat de financiële verslaggeving is opgesteld op going concern basis. Daarnaast verklaart de directie dat, voor zover haar bekend, het directieverslag een getrouw beeld geeft van de bank omtrent de toestand op de balansdatum, de gang van zaken gedurende het boekjaar, waarvan de gegevens in de jaarrekening zijn opgenomen en dat in het directieverslag de wezenlijke risico's waarmee de bank wordt geconfronteerd zijn beschreven.

Den Haag, 15 maart 2018

Directie

Lidwin van Velden
Frenk van der Vliet

6

MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN

6. MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN

INTRODUCTIE DIRECTIE

Als promotional bank heeft de NWB Bank andere belangen en waarden dan puur commerciële partijen. Naast een sterke financiële positie en een efficiënte bedrijfsvoering richt de NWB Bank zich nadrukkelijk op het creëren van maatschappelijke meerwaarde. De NWB Bank wil bijdragen aan een stabiele en robuuste financiële sector, die op zijn beurt bijdraagt aan een economie die de mens dient en daarbij het leefmilieu zo min mogelijk belast. Dat doet de NWB Bank door haar klanten te voorzien van zo gunstig mogelijke financiering om op die manier hun financieringskosten zo laag mogelijk te houden.

De NWB Bank is in staat om de financieringskosten voor haar klanten zo laag te houden vanwege haar uitstekende kredietwaardigheid. Deze komt tot uitdrukking in de hoogste ratings AAA/Aaa (Standard & Poor's/Moody's), gelijk aan de Nederlandse Staat. In 2017 is de NWB Bank opnieuw in de top 10 van 's werelds veiligste banken geëindigd, om precies te zijn op plek zes.¹⁾ Door de uitstekende kredietwaardigheid is de bank in staat zich goedkoop te financieren in de internationale geld- en kapitaalmarkten. De bank geeft dit voordeel door aan haar klanten waardoor de gezamenlijke ambities om onder andere te komen tot een klimaatneutrale en circulaire economie, betaalbare sociale huurlasten en betaalbare zorgkosten, nog meer binnen bereik komen.

De energietransitie is een terrein dat zeer tot de verbeelding spreekt en waaraan de NWB Bank middels financiering graag een bijdrage wil leveren. Vrijwel alle

landen, waaronder Nederland, hebben eind 2015 via de ondertekening van het 'Akkoord van Parijs' afgesproken om de verdere opwarming van de aarde zoveel mogelijk te beperken, in ieder geval tot onder de 2 graden. Dat is noodzakelijk om een leefbare wereld door te kunnen geven aan volgende generaties. Steeds meer partijen beseffen dat 'niets doen' geen optie is en uiteindelijk zelfs een hogere rekening oplevert voor diezelfde volgende generaties. De transitie naar een klimaatneutrale en circulaire economie vergt de komende decennia grote stappen en investeringen, wereldwijd én in Nederland.

Juist voor een land als Nederland, dat niet rijk is aan natuurlijke grondstoffen en het daarom vooral moet hebben van ideeën en innovatie, biedt de energietransitie grote kansen op nieuwe welvaart. Meer dan veertig organisaties sloten in september 2013 het Energieakkoord voor duurzame groei en het in oktober aangetreden nieu-

1) De lijst van veiligste banken ter wereld wordt jaarlijks gepubliceerd door het toonaangevende financiële magazine 'Global Finance' en samengesteld door een vergelijking van de langetermijnkredietratings en de totale activa van de 500 grootste banken wereldwijd. Net als in 2016 neemt de NWB Bank de zesde plek in op deze lijst.

we kabinet heeft aangekondigd met een nieuw nationaal Klimaat- en Energieakkoord te komen om in 2030 49% minder CO₂ uit te stoten dan in 1990. In totaal stelt het nieuwe kabinet bijna € 4 miljard beschikbaar voor de verduurzaming van Nederland. Voor de klanten van de NWB Bank is het onder andere interessant dat in het regeerakkoord staat dat bij de uitvoering van het Deltaprogramma nog meer nadruk zal worden gelegd op klimaatbestendigheid en waterrobuustheid, en dat woningcorporaties door de nieuwe regering op verschillende manieren worden aangespoord te investeren in verduurzaming.

De klanten van de NWB Bank lopen over het algemeen veelal voorop bij de realisatie van de gestelde doelen en kennen in de meeste gevallen een vergaande ambitie op dit vlak. Zo zijn de waterschappen, naast koplopers op het gebied van klimaatadaptatie en –mitigatie, ook koploper in het beperken van het eigen energieverbruik en het zelf duurzaam opwekken van energie. Met de zelf opgewekte duurzame energie voorzagen de waterschappen in 2016 al voor 32,6% in de eigen energiebehoefte. Zij hebben als streven dat dit aandeel in 2020 40% gaat bedragen en willen in 2025 100% energieneutraal zijn. Daarnaast is de ambitie van de waterschappen om de CO₂-klimaatvoetafdruk sterk te verminderen. Door de inkoop van groene stroom en de productie van biogas is de totale CO₂-klimaatvoetafdruk van de waterschappen in de periode tussen 2013 en 2016 gedaald met 15% (bron: “Klimaatmonitor waterschappen 2016” d.d. 5 december 2017).

De andere grote klantengroep van de bank, woningbouwcorporaties, onderkent ook nadrukkelijk het belang van een duurzaam Nederland. In de Woonagenda, zoals op-

gesteld door de vereniging van woningcorporaties Aedes, hebben woningcorporaties afgesproken om flinke, extra stappen te zetten in de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad. Corporaties investeren onder andere in energiebesparing en een duurzame woningvoorraad en dragen zo bij aan een beter milieu en lagere woonlasten voor hun huurders. Huurders met duurzame woningen zijn ‘beter af’; zij wonen comfortabeler en de energielasten kunnen flink lager uitvallen, waardoor er minder druk op betaalbaarheid komt te staan. Voor nieuwbouw wordt steeds vaker het ‘nul op de meter’-concept gehanteerd en worden materialen uit afgebroken huizen hergebruikt. Voor de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad geldt dat investeringen nog niet altijd economisch rendabel zijn, maar desondanks daalde het energieverbruik in corporatiewoningen in 2017 weer. Conform de Woonagenda streven de corporaties naar een gemiddeld energielabel B op sectorniveau in 2021. Als onderdeel van deze aanpak zal in 2018 iedere corporatie een vastgesteld plan maken om in 2050 een CO₂-neutraal woningbezit te hebben. De NWB Bank is één van de grootste financiers van de Nederlandse sociale volkshuisvesting. Eén op de drie sociale huurwoningen (op basis van financieringsbehoefte) in Nederland is gefinancierd door de NWB Bank. Deze door het WSW geborgde financiering, met als achtervang het Rijk en gemeenten, levert naast continue beschikbaarheid ook een aanzienlijk prijsvoordeel op. Woningcorporaties betalen, als gevolg van de onderlinge borgstelling en achtervang, een lagere rente dan zonder deze borgstelling en achtervang. Volgens een indicatie, afgegeven door geïnterviewde partijen, ligt het voordeel in een range van 80-160 basis

punten, welke bijdraagt aan het betaalbaar houden van sociale huurwoningen (bron: "Onderzoek meerwaarde WSW borgingsstelsel" door Deloitte 2 oktober 2015).

1 OP DE 3 SOCIALE HUURWONINGEN IN NEDERLAND IS GEFINANCIERD DOOR DE NWB BANK

Op basis van haar kernwaarden (bewust, betrokken en betrouwbaar) heeft de NWB Bank haar MVO-beleid gekoppeld aan vier thema's. Deze vloeien voort uit de algemene doelstellingen van de bank, zijn daarmee consistent en dragen zo bij aan het realiseren hiervan. Dit komt terug in de door de bank gekozen MVO-thema's:

- financiële expertise delen met de publieke sector
- duurzaam en betrokken financieren
- duurzaam en maatschappelijk opereren
- integer en transparant handelen

ONTWIKKELINGEN IN 2017

Naast Waterobligaties nu ook sociale obligaties

In navolging van eerdere succesvolle uitgiftes van groene obligaties (zogenaamde Waterobligaties) is de NWB Bank in 2017 voor het eerst overgegaan tot het uitgeven van sociale obligaties (de zogenoemde Affordable Housing Bonds). Met groot succes heeft de NWB Bank in 2017 een 7-jaars Affordable Housing Bond ter grootte van € 1,5 miljard, een 15-jaars ter grootte van € 500 miljoen en een 30-jaars ter grootte van € 600 miljoen uitgegeven. Naar aanleiding hiervan heeft de NWB Bank zelfs twee prijzen gewonnen: tijdens het tweede Global Capital Sustainable and Responsible Capital Markets Forum heeft de bank de award voor 'Most Impressive Social Bond Issuer' in ontvangst genomen en later is ook de 'Social Bond of the Year award' toegekend door de toonaangevende nieuwssite Environmental Finance.

De opbrengsten van de Affordable Housing Bonds zijn

specifiek bestemd voor de financiering van sociale woningbouw. Nederland kent een succesvolle sociale integratie door een gevestigde infrastructuur van voldoende beschikbaarheid van passende woonruimtes voor verschillende inkomensgroepen, die tevens voorzien in kwalitatief hoogwaardige beschikbare woonruimte voor lagere inkomensgroepen. De NWB Bank is, zoals gezegd, een belangrijke financier van de Nederlandse sociale woningbouwcorporaties. De opbrengst van de Affordable Housing Bond is aangewend voor kredietverlening aan de woningcorporaties in 2017.

Naast voornoemde Affordable Housing Bonds heeft de NWB Bank in 2017 voor het vierde jaar op rij weer Waterobligaties uitgegeven, dit keer in US-dollars en Zweedse kronen. De bank behoort hierdoor wereldwijd tot de kopgroep van uitgevers van SRI-obligaties (socially responsible investing) binnen de groep van SSA (Sovereigns, Supranationals and Agencies). De opbrengsten van Waterobligaties zijn specifiek bestemd voor de financiering van projecten van waterschappen die onder andere bijdragen aan klimaatmitigatie, klimaatadaptatie en biodiversiteit. De opbrengst van de Waterobligatie is aangewend voor kredietverlening aan de waterschappen in 2016 en 2017.

Uit de succesvolle uitgifte van Affordable Housing Bonds en Waterobligaties blijkt dat het voor investeerders steeds belangrijker en interessanter is om te beleggen in sociale en groene obligaties. Tezamen maken deze obligaties een belangrijk deel uit van de SRI-portefeuille van beleggers.

Een nadere toelichting op de Affordable Housing Bond en Waterobligatie, en hoe zij bijdragen aan het bereiken van de Sustainable Development Goals, is te vinden in respectievelijk de 'Affordable Housing Bond Newsletter' en de 'Green Bond Newsletter' van de NWB Bank.

Samenwerking Europese Investeringsbank (EIB)

In 2017 heeft de EIB € 250 miljoen beschikbaar gesteld aan de NWB Bank om te investeren in de verduurzaming van sociale woningbouw en om de waterschappen te

helpen bij het realiseren van hun ambities op het vlak van de circulaire economie. Doordat de NWB Bank gecommitteerd is om minimaal eenzelfde bedrag aan financiering voor de aangewezen projecten te verstrekken, wordt een minimaal bedrag van € 500 miljoen aan publieke investeringen gemobiliseerd. De lening van de EIB aan de NWB Bank is een vervolg op de eerdere samenwerking waarmee gedurende 2016 al € 800 miljoen aan projecten op het gebied van sociale woningbouw, milieu, kenniseconomie en de watersector zijn gefinancierd.

€ 500 MILJOEN VOOR VERDUURZAMING VAN SOCIALE WONINGBOUW EN WATERSCHAPPEN

De samenwerking tussen de twee promotional banks is erop gericht om de publieke sector in Nederland van nog aantrekkelijkere financiering te kunnen voorzien. Hierdoor kunnen ook kleinere projecten en klanten, die hier anders niet voor in aanmerking zouden komen, profiteren van de zeer goedkope financiering van de EIB. Uiteindelijk hoeven deze klanten minder te besteden aan rentebetalingen, hetgeen onder meer moet bijdragen aan projecten van waterschappen en het betaalbaar houden van de sociale woningbouw.

• Hoewel de EIB qua volume de grootste multilaterale financiële instelling ter wereld is, zijn we een relatief kleine organisatie. Om toch ook kleinere projecten in Nederland te bereiken is enkele jaren geleden de samenwerking tussen de NWB Bank en de EIB opgezet.

Dit heeft in 2017 weer geresulteerd in een uitstekende samenwerking die voor € 500 miljoen aan kleine publieke investeringen in Nederland op gang heeft gebracht. 🌱

Pim van Ballekom, Vicepresident van de EIB

Waterinnovatieprijs

De NWB Bank is partner van de Waterinnovatieprijs en in 2017 heeft de bank samen met de Unie van Waterschappen deze prijs wederom uitgereikt aan innovatieve projecten die passen bij de taken van de waterschappen. Afgelopen jaar kon worden meegedongen in de categorieën waterveiligheid, schoon water, voldoende water en energie & waterschappen. De prijzen zijn uitgereikt aan respectievelijk Fugro Nederland B.V. voor hun innovatieve doorlatendheidssondering voor dijkverbeteringen, de innovatieve zuiveringstrein GE(O)ZOND Water, de modulaire sensor van de Multiflexmeter en de EQA-Box voor hun waterkrachtinstallatie. De Waterinnovatieprijs is net als vorig jaar uitgereikt tijdens de Markt- en Innovatiedag Waterschappen. De deskundige jury stond onder leiding van Lidewijde Ongerling, secretaris-generaal van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en namens de NWB Bank had waarnemend directievoorzitter Lidwin van Velden hierin zitting.

- De winnaars zijn prachtige voorbeelden van Nederland in transitie naar een duurzamer land. Met oog voor het milieu en energiebesparing proberen de waterschappen en hun partners de gevolgen van klimaatverandering beheersbaar te houden. De innovatie-kracht van de sector stemt me optimistisch. De Nederlandse watersector is koploper als het gaat om klimaatoplossingen. 9

Lidewijde Ongering, juryvoorzitter van de Waterinnovatieprijs

Financiering Climate Investor One

Afgelopen jaar heeft de NWB Bank een 20-jarige financiering verstrekt aan het Construction Equity Fund van Climate Investor One (CIO). De financiering is gegarandeerd door de Nederlandse overheid via Atradius DSB.

CIO is een nieuwe benadering om duurzame infrastructuur- en energieprojecten in opkomende landen te financieren en richt zich daarbij op zonne-energie, windenergie en waterkracht. CIO is een initiatief van FMO, de Nederlandse ontwikkelingsbank, en Phoenix InfraWorks, een Zuid-Afrikaanse specialist op het gebied van duurzame financiering van infrastructuur. Het fonds wordt gemanaged door Climate Fund Managers (CFM). De opzet van CIO is uniek omdat meerdere investeringsfondsen in één faciliteit worden gecombineerd. Op die manier kunnen de verschillende fasen van de projectcyclus, zijnde de ontwikkelingsfase, de constructiefase en de operationele fase, efficiënter worden gefinancierd. Hierdoor worden sneller de gewenste resultaten geboekt op het gebied van milieu, sociale impact en rendement.

De NWB Bank financieringspartner van Fonds Duurzaam Funderingsherstel

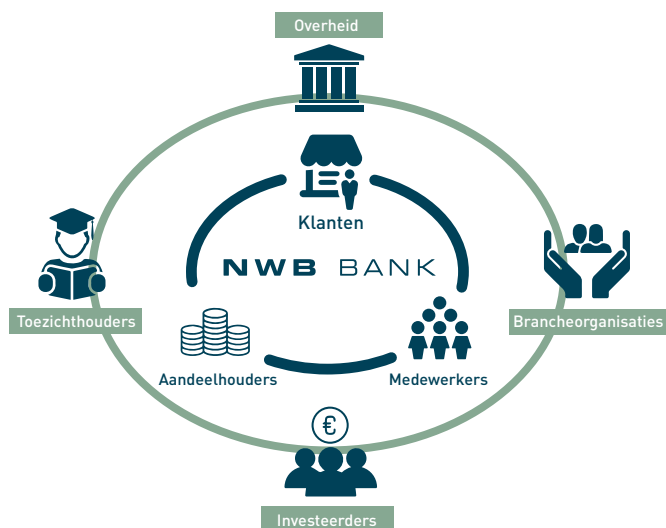
In het laatste kwartaal van 2017 is het Fonds Duurzaam Funderingsherstel van start gegaan. Het fonds biedt eigenaar-bewoners, die normaal niet of moeilijk in aanmerking komen voor een lening bij een bank, toch een kans om een financiering af te sluiten voor urgent funderingsherstel. Nu blijft noodzakelijk funderingsherstel van een huizenblok nog te vaak uit omdat een van de eigenaar-bewoners de financiering niet rond krijgt. De NWB Bank is één van de financiers van het fonds.

Aan het Fonds werken verschillende partijen mee waaronder het Rijk, het Kennis Centrum Aanpak Funderingsherstel (KCAF), het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn), Rabobank, Council of Europe Development Bank. Als er voldoende beroep gedaan zal worden op het fonds voor financiering dan verstrekt de NWB Bank, samen met de andere banken, het langetermijnwerkkapitaal voor het fonds.

STAKEHOLDERDIALOOG

Om te weten wat er in het publieke domein van onze klanten speelt, alsook in het voor de bank zelf relevante bancaire speelveld, treedt de NWB Bank structureel in dialoog met haar belanghebbenden (stakeholders). Alle personen en organisaties met wie de NWB Bank samenwerkt of die belang hechten aan de maatschappelijke rol die zij als promotional bank vervult, beschouwt de bank als belangrijke stakeholders. Tot deze stakeholders rekent de bank in ieder geval haar aandeelhouders, klanten, investeerders, medewerkers, toezichthouders en de overheid. Om het contact met al deze verschillende groepen stakeholders te coördineren en te intensiveren, en om het netwerk uit te breiden, is in 2017 door de bank één extra fte aangesteld middels de indienstneming van een directiesecretaris.

Aandeelhouders

Eenmaal per jaar vindt een algemene vergadering van aandeelhouders (ava) plaats. In deze vergadering legt de directie onder meer verantwoording af ten aanzien van doelstellingen, bedrijfsstrategie, beleid en financiële resultaten. Daarnaast vindt periodiek formeel en informeel overleg plaats met de verschillende groepen aandeelhouders waarin, naast actuele ontwikkelingen bij de bank, ook maatschappelijke ontwikkelingen aan de orde komen die de bank of haar aandeelhouders kunnen raken. Hierbij kan gedacht worden aan onderwerpen als corporate governance en wet- en regelgeving, maar ook de rol die de bank in de energietransitie kan spelen wordt met de aandeelhouders besproken.

Klanten

Alle klanten van de bank maken onderdeel uit van, of opereren in de Nederlandse publieke sector. Zij voelen daarom vanuit zichzelf al een grote maatschappelijke verantwoordelijkheid, en op de invulling hiervan wordt door de publieke opinie, het democratisch proces en toepasselijke wet- en regelgeving toegezien. De NWB Bank laat het echter niet na om tijdens gesprekken met klanten aandacht te vragen voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Het duurzaamheidsbeleid van klanten is tijdens bezoeken en relatiedagen regelmatig onderwerp van gesprek.

Tijdens relatiedagen voor klanten verschaft de NWB Bank zelf dieper en breder inzicht in ontwikkelingen van financiële markten, producten en handelwijzen van partijen die voor klanten van belang kunnen zijn. De agenda voor relatiedagen wordt aan de hand van input van klanten opgesteld. De opkomst bevestigt dat de relatiedagen in een behoefte voorzien. Daarnaast geeft de NWB Bank op uitnodiging, en op eigen initiatief, presentaties over specifieke onderwerpen tijdens netwerkbijeenkomsten, regionale overleggen, symposia en themavergaderingen bij klanten.

Investeerders

De NWB Bank vindt het belangrijk om te weten welke partijen de bank van financiering voorzien. Bij financiering op naam vindt bij nieuwe partijen vooraf een zogenoemde Customer Due Diligence (CDD-analyse) plaats en neemt

de bank alleen geld aan van partijen die de CDD-analyse succesvol doorstaan. De directie en de medewerkers van treasury onderhouden het contact met investeerders door hen gedurende het jaar te bezoeken om een toelichting te geven op de halfjaar- en jaarcijfers en overige ontwikkelingen.

De NWB Bank financiert zich grotendeels op de internationale geld- en kapitaalmarkt via de uitgifte van verhandelbaar schuld papier. Hierdoor kent de bank een deel van haar investeerders niet bij naam. Via internationale roadshows, het jaarverslag en informatie op de website worden deze investeerders geïnformeerd.

De NWB Bank zoekt in haar contacten met investeerders actief de dialoog over SRI. Investeerders op hun beurt houden de bank scherp en zetten onderzoeksbureaus in om, mede aan de hand van questionnaires, het MVO-beleid en de transparantie van de NWB Bank te beoordelen. De NWB Bank faciliteert deze onderzoeksbureaus in hun beoordeling door onder andere aanvullende informatie op te nemen in de GRI-tabel en met hen in gesprek te gaan. De feedback van deze bureaus en investeerders geven de bank input. De feedback die de NWB Bank ontvangt kan gebruikt worden om verbeterpunten voor het eigen MVO-beleid te formuleren.

Medewerkers

Het aantrekken en behouden van professionele en betrokken medewerkers is bepalend voor het succes van de bank. Daarom is het van belang dat zij hun kennis en vaardigheden blijven ontwikkelen. De bank stelt hier een ruim opleidingsbudget voor beschikbaar. Naast individuele trainingen worden regelmatig in-companytrainingen georganiseerd, met aandacht voor onder meer compliance-aspecten en informatiebeveiliging. De NWB Bank streeft naar een open dialoog tussen de medewerkers van haar organisatie. Dit betekent in de praktijk dat medewerkers onderling zoveel mogelijk kennis en informatie uitwisselen. Zo hebben in 2017 zeven kennisdelingssessies (brown bag-sessies) plaatsgevonden. Voorbeelden hiervan zijn het bezoek van de secretaris-generaal van het ministerie van Financiën en het bezoek van watergraaf Peter Glas. Het streven naar betrokkenheid van medewerkers vindt zijn weerslag in het

overleg met de ondernemingsraad van de bank. De directie heeft twee keer overleg gevoerd over onder andere de algemene gang van zaken van de organisatie.

Toezichthouders en brancheorganisaties

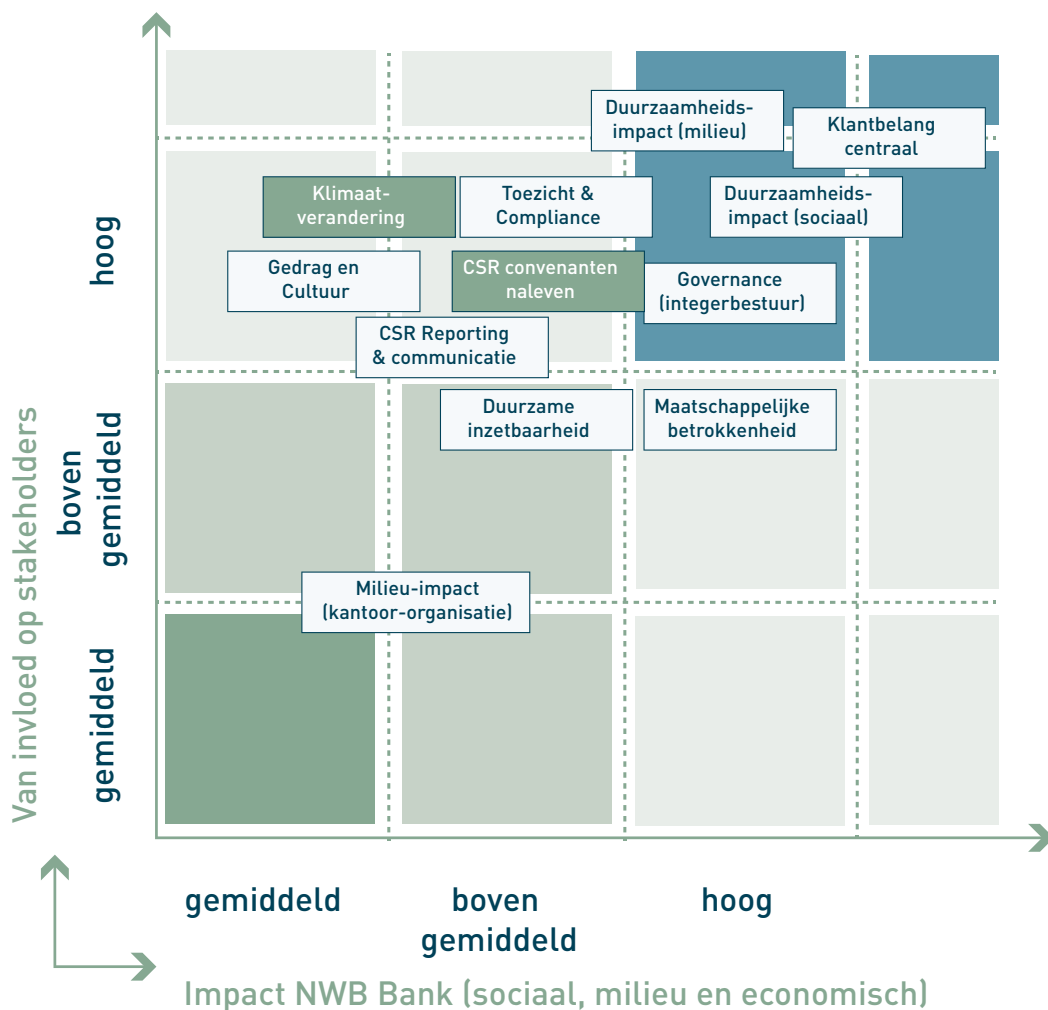
Meermalen per jaar voert de NWB Bank overleg met de wettelijke toezichthouders (DNB, ECB en de Autoriteit Financiële Markten (AFM)) die toezien op de naleving van wet- en regelgeving door de bank. Dat doet de bank zelfstandig, maar ook in gezamenlijk verband via onder andere de Nederlandse Vereniging van Banken en de European Association of Public Banks. Ook de toezichthouders hebben meer en meer aandacht voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Een goed voorbeeld is het in 2017 door DNB uitgebrachte rapport over de risico's die de klimaatverandering kunnen hebben op banken, verzekeraars en pensioenfondsen. Zo kunnen extreme weersomstandigheden verzekeraars in de problemen brengen, kunnen pensioenbeleggingen in fossiele energie snel minder waard worden en verliezen lijden op energievretend vastgoed. Middels dit rapport en middels het aangaan van de dialoog wil DNB beter inzicht krijgen in hoe klimaatrisico's de financiële positie van financiële instellingen kunnen raken en wil zij nagaan welke consequenties dit kan hebben voor haar toezicht op de financiële sector.

Overheid

Als bank van en voor de overheid is de NWB Bank actief in de financiering van (semi-)publieke instellingen. Het speelveld voor de klanten van de bank, decentrale overheden en de door hen geborgde instellingen, wordt op dit gebied door de centrale overheid vastgesteld. De NWB Bank overlegt regelmatig met de relevante ministeries en levert waar mogelijk deskundigheid in beleidsdiscussies. Zo is de NWB Bank actief deelnemer in de werkgroep Financiering decentrale overheden (Fido). Zelf is de bank ook onderhevig aan overheidsbeleid, denk aan de prudentiële regelgeving op het gebied van kapitaal en aan beloningsbeleid. Regelmatig wordt daarom op nationaal en nadrukkelijk ook op internationaal niveau overleg gevoerd met verschillende overheden.

MATERIALITEITSANALYSE

In 2017 is eveneens een materialiteitsanalyse gemaakt van de MVO-onderwerpen die voor de bank van belang zijn. De onderwerpen zijn in kaart gebracht op basis van gesprekken met stakeholders en waar mogelijk het door hen gevoerde beleid ten aanzien van algemeen maatschappelijke en sectorspecifieke onderwerpen. Dit heeft geresulteerd in de hier afgebeelde 'Plot Materiële Onderwerpen' (PMO) die is opgesteld door het CSR Committee van de bank. Gebleken is dat vooral de onderwerpen 'klantbelang centraal' en 'duurzaamheidsimpact (milieu en sociaal)' een hoge relevantie hebben voor zowel de stakeholders als voor de NWB Bank. Dit blijkt onder meer uit het beleid van toezichthouders, gesprekken met aandeelhouders, de aandacht voor credit ratings in de financiële markten en het beleid van de NWB Bank zelf. In 2017 is de PMO in lijn gebracht met de voorschriften van GRI, dit betekent dat op de x-as de impact van de NWB Bank is opgenomen en niet het belang voor de NWB Bank. Een toelichting op de figuur is te vinden in de [GRI-tabel](#) op de website.

De PMO is opgesteld vanuit het perspectief van de stakeholders. Het afgelopen jaar heeft de bank met hen gesprekken gevoerd. Daarnaast is onlineonderzoek verricht en is middels benchmarking een vergelijking met gelijksoortige banken gemaakt om te bepalen welke onderwerpen voor stakeholders belangrijk zijn. Op grond van de impact voor verschillende stakeholders en hun feedback, is een inschatting gemaakt van het belang dat elk van de onderwerpen voor hen vertegenwoordigt. Niet alle stakeholders hebben immers dezelfde belangen. Het belang van de NWB Bank is bepaald in het CSR Committee waarin ook de directie is vertegenwoordigd.

In de discussie is een aantal onderwerpen als 'minder materieel' beoordeeld. Deze onderwerpen zijn in de plot niet meegenomen. Zoals gezegd, vooral de onderwerpen 'klantbelang centraal' en 'duurzaamheidsimpact' zijn als materieel bestempeld. De uiteindelijke PMO is afgestemd met een aantal klanten op een relatiedag. Hieruit is naar voren gekomen dat het onderwerp klimaatverandering belangrijk voor hen is. Op basis hiervan is dit hoger in de plot gezet. In het licht hiervan is het goed te melden dat de NWB Bank met een kleine kantoororganisatie een geringe CO₂-uitstoot heeft en daarmee de impact op het milieu van de bank zelf dus beperkt is; hier zijn de stakeholders zich van bewust.

BEDRIJFSMODEL

De NWB Bank financiert decentrale overheden (waterschappen, gemeenten en provincies), instellingen onder garantie van (decentrale) overheden en andere instellingen binnen de publieke sector. De klantenkring bestaat voornamelijk uit maatschappelijke organisaties, zoals instellingen voor sociale volkshuisvesting, gezondheidszorg en activiteiten op het gebied van water en milieu. De aandeelhouders maken, net als de klanten van de NWB Bank, deel uit van de Nederlandse publieke sector.

De NWB Bank financiert haar activiteiten op de internationale geld- en kapitaalmarkten op basis van een zeer sterke vermogenspositie en sterke ratings. Door de solide status en financiële deskundigheid is de NWB Bank in staat op de internationale financiële markten ruim voldoende gelden aan te trekken tegen gunstige voorwaarden. Daarenboven kent de NWB Bank een zeer lage kostenstructuur en goed opgeleide en betrokken professionals.

Het klantbelang staat altijd voorop bij de NWB Bank. De bank speelt een belangrijke rol in de financiële dienstverlening die zij alleen optimaal kan vervullen als de samenleving, en de klanten in het bijzonder, vertrouwen in haar stelt. Bewust, betrokken en betrouwbaar zijn dan ook de kernwaarden van de bank.

De NWB Bank bereikt vooral impact middels haar kredietverlening en door het delen van kennis en informatie. Het volledige bedrijfsmodel (waardecreatiemodel) is weergegeven op pagina 72. Het genoemde kapitaal is ondersteunend aan het bedrijfsmodel en draagt waarde bij voor de stakeholders.

DE IMPACT VAN DE NWB BANK (MIDDELS FINANCIERING) KOMT VOORNAMELIJK NAAR VOREN OP ZEVEN DEELGEBIEDEN:

Klimaatadaptatie en -mitigatie: de opbrengsten van de Waterobligaties zijn specifiek bestemd voor de financiering van projecten van de Nederlandse waterschappen (nadere toelichting zie pagina 64). Zij zorgen ervoor dat we, ondanks zeespiegelstijging en hogere waterafvoer in rivieren, veilig kunnen blijven wonen, werken en recreëren. Waterschappen passen innovatieve oplossingen toe om het werk beter, slimmer, duurzamer en goedkoper uit te voeren. Gebruik van door henzelf opgewekte energie, nuttige toepassing van restwarmte en herwonnen grondstoffen, zonnepanelen en windmolens zijn inmiddels een onlosmakelijk onderdeel van het werk van de waterschappen.

Betaalbare sociale woningbouw: door het garantiestelsel in de sociale volkshuisvesting, waarbij de overheid borg staat (via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw) voor leningen aan woningcorporaties, wordt een rentevoordeel behaald (zie pagina 63). De NWB Bank is een grote verstrekker van geborgde financiering en draagt daarmee bij aan dit rentevoordeel, dat uiteindelijk ten goede komt aan de sociale huurder.

Verduurzaming woningvoorraad: woningcorporaties bezitten ruwweg een derde van de Nederlandse woningvoorraad. Voor nieuwbouw wordt steeds vaker het 'nul op de meter'-concept gehanteerd en worden materialen uit afgebroken huizen gebruikt. Daarnaast worden de doelstellingen voor de migratie van energielabels gemonitord.

Verlagen zorgkosten: de maatschappelijke meerwaarde van het Waarborgfonds voor de Zorgsector (en betrokken financiers) wordt geschat op circa 1,5% rentevoordeel. De NWB Bank heeft historisch gezien een marktaandeel van circa 25% in de geborgde financiering van de zorgsector.

Circulaire economie: de NWB Bank financiert circa 90% van de schuld van waterschappen, welke sterk hebben ingezet op het beperken van het eigen energieverbruik, hergebruik van materialen en het zelf duurzaam opwekken van energie. Zij hebben als ambitie dat dit aandeel in 2020 40% bedraagt en willen in 2025 100% energieneutraal zijn.

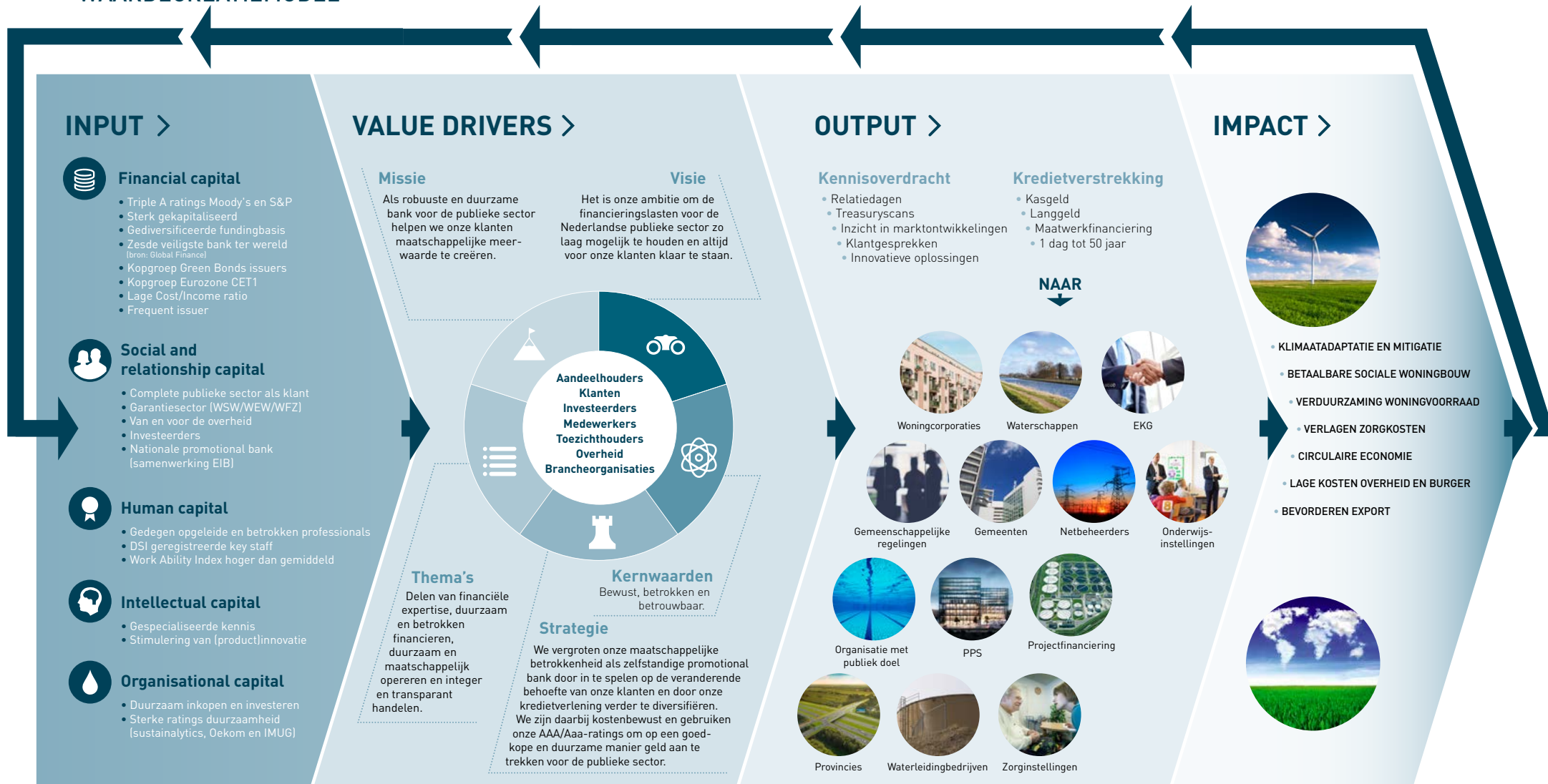

Lage kosten overheid en burger: doel van de NWB Bank als promotional bank is haar klanten van zo gunstig mogelijke financiering te voorzien en haar innovatieve vermogen aan te wenden om zo de maatschappelijke kosten voor publieke voorzieningen in Nederland, inclusief die uit hoofde van de energietransitie, zo laag mogelijk houden. Hieronder vallen ook de kosten van de energietransitie die de centrale overheid zich ten doel heeft gesteld.

Bevorderen export: om de nationale export te stimuleren, geeft de Nederlandse overheid exportkredietverzekeringen en garanties af aan bedrijven die, vanwege de afnemer van het exportproduct in combinatie met de looptijd en omvang van projecten, niet of moeilijk aan financiering kunnen komen. De NWB Bank is actief op het gebied van financiering en structurering van deze exportkredieten, vooralsnog met een beperkt aantal projecten.

WAARDECREATIEMODEL

Fotografie: Provincies, A27 / A1, Heijmans, PPS, Rechtbank Amsterdam, KAAAN Architecten, Projectfinanciering, Deffluent, Deffluent Services B.V.

MANAGEMENTBENADERING

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen is integraal onderdeel van de strategie van de NWB Bank. Het strategisch **MVO-beleid** wordt op tactisch en operationeel niveau vertaald in het beleidsprogramma en in concrete jaarplannen. Dit geheel wordt besproken in het directieoverleg en afgestemd met het managementteam, waarna de MVO-doelstellingen worden meegenomen in de doelstellingen van de verschillende betrokken afdelingen en medewerkers. De interne monitoring van de uitvoering van de jaarplannen en het beleidsprogramma vindt plaats door de directie op basis van periodieke rapportages, die tevens worden geagendeerd in het managementteam en in de afdelingsoverleggen.

Voor het opstellen, controleren en wijzigen van plannen en beleidswijzigingen met een directe relatie tot MVO is er binnen de bank een specifiek CSR Committee. In het CSR Committee participeren medewerkers van verschillende afdelingen, een directielid en de CSR-coördinator. Het CSR Committee legt verantwoording af aan de directie, die verantwoordelijk is voor de beleidsvorming, managementbenadering en de evaluatie van de materiële maatschappelijke aspecten van ondernemen. De leden van het CSR Committee zijn ieder operationeel medeverantwoordelijk voor hun specifieke deel van de thema's, doelen en de bijbehorende verslaglegging. De directie is eindverantwoordelijk voor MVO. De rapportage over ondertekende MVO-convenanten wordt voornamelijk in de GRI-tabel verzorgd. Deze tabel is een integraal onderdeel van de MVO-rapportage en transparantie van de NWB Bank.

Bij het opstellen van de thema's uit het MVO-beleid wordt door de organisatie uitgegaan van het perspectief en de belangen van de verschillende stakeholders. Aan het MVO-beleid en de thema's zijn meetbare doelstellingen gekoppeld, die minimaal halfjaarlijks worden besproken en gemonitord in het CSR Committee. De NWB Bank rapporteert jaarlijks in haar jaarverslag en in de GRI-tabel over haar MVO-beleid en de realisatie van bijbehorende doelstellingen. De rapportages zijn gebaseerd op de materialiteit van de geselecteerde onderwerpen. De leden van het CSR Committee zijn tevens verantwoordelijk voor het monitoren en realiseren van de relevante doelstellingen van hun afdeling en

voor de allocatie van tijd en middelen om hier specifieke acties op te ondernemen. Op grond van de monitoring komen de materiële onderwerpen ook aan de orde in het managementteam en het directieoverleg.

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen is een terugkerend onderwerp op de agenda van de audit-commissie en de risicocommissie. De volledige raad van commissarissen houdt uiteindelijk toezicht op het MVO-beleid en de hieraan gerelateerde prestaties.

De NWB Bank heeft de managementbenadering van MVO en de keuze voor GRI-prestatie-indicatoren op het gebied van duurzaamheid afgestemd op haar relatief kleine kantoororganisatie en op haar rol als financiële dienstverlener in de publieke sector. Deze aanpak sluit nu, en naar verwachting ook in de toekomst, het beste aan bij de compacte organisatie van de NWB Bank.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Op 25 september 2015 hebben 195 lidstaten, waaronder Nederland, de zogenaamde Sustainable Development Goals (SDGs) aangenomen. De SDGs, die onderdeel uitmaken van de duurzame ontwikkelingsagenda voor 2030 van de Verenigde Naties, bestaan uit 17 doelstellingen waarvan de lidstaten zorg dienen te dragen voor vertaling in nationaal beleid. De duurzame ontwikkelingsagenda 2030 borduurt voort op de Millenium Development Goals die voor eind 2015 waren geformuleerd.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

De 17 SDGs bevatten 169 subdoelen die in 2030 gerealiseerd moeten zijn. De kernactiviteiten, het MVO-beleid en de MVO-doelstellingen van de NWB Bank raken een aantal van de SDGs. In het MVO-beleid en in de GRI-tabel wordt een overzicht gegeven van de 'mapping' van doelen, targets, indicators en de relevantie van de NWB Bank. Hieronder staan deze 7 doelen, waarbij per doel een voorbeeld van de wijze waarop de NWB Bank, zelfstandig of middels het NWB Fonds, de komende jaren een zinvolle bijdrage denkt te kunnen leveren aan het bereiken hiervan:

SDG 5: Achieve gender equality and empower all women and girls

De CAO Banken 2017-2019 is de eerste cao waarin de Charter Diversiteit is opgenomen, de NWB Bank is een van de deelnemende banken en deze cao is dan ook integraal van toepassing op haar medewerkers.

De verdeling bij de NWB Bank is 61% man en 39% vrouw (voor opbouw zie pagina 87) .

SDG 6: Ensure availability and sustainable management of water and sanitation for all

Via het NWB Fonds worden waterprojecten in ontwikkelingslanden ondersteund.

SDG 7: Ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all

Financiering van de activiteiten van o.a. de waterschappen en sociale woningbouw op het gebied van klimaatadaptatie en -mitigatie en de gezamenlijke ambitie te komen tot een circulaire economie.

SDG 9: Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation

De NWB Bank financiert o.a. infrastructurele PPS-projecten met toepassing van de Equator Principles.

NWB BANK

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

SDG 11: Make cities and human settlements

inclusive, safe, resilient and sustainable

De grootste klantgroep van de NWB Bank qua financieringsomvang zijn de woningbouwcorporaties. Zij dragen zorg voor betaalbare huurwoningen in Nederland. In 2017 heeft de NWB Bank haar eerste sociale obligatie uitgeven, zijnde een 'Affordable Housing Bond', waarvan de opbrengst is aangewend voor financiering van de sociale volkshuisvesting.

SDG 13: Take urgent action to combat climate change and its impacts

De klanten van de NWB Bank hebben ambitieuze doelstellingen om klimaatveranderingen tegen te gaan. Door hen van goedkope financiering te voorzien o.a. via de uitgifte van Waterobligaties, helpt de bank bij het verwezenlijken van de doelstellingen en de kosten hiervan zo laag mogelijk te houden.

SDG 15: Protect, restore and promote sustainable use of terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification, and halt and reverse land degradation and halt biodiversity loss

De NWB Bank financiert biodiversiteitsprojecten van waterschappen. Het NWB Fonds maakt het aanwenden van de uitgebreide kennis van de waterschappen op dit vlak in ontwikkelingslanden mogelijk.

THEMA'S EN DOELSTELLINGEN VAN DE NWB BANK

De NWB Bank heeft haar MVO-beleid voor de korte en lange termijn gekoppeld aan vier thema's met bijbehorende doelstellingen. Binnen deze doelstellingen heeft de bank onderscheid gemaakt tussen meetbare en beïnvloedbare MVO-performancedoelstellingen (PD) en tussen minimale randvoorwaarden (MR) voor de lange termijn (3 tot 5 jaar) die onder meer zijn afgeleid uit wet- en regelgeving, governance codes en interne gedragscodes en regelingen.

Met inachtneming van de impact die de NWB Bank kan bewerkstelligen ligt de voornaamste prioriteit van de bank bij Thema 2 'Duurzaam en betrokken financieren', waar de bank door goedkope financiering de grootste maatschappelijke bijdrage kan leveren.

In de tabel hiernaast is de relatie tussen de onderwerpen uit de plot materiële onderwerpen en de thema's opgenomen.

Stakeholder	Materieel onderwerp	Thema en MVO-beleid
Klanten	Klantbelang centraal	Financiële expertise delen met de publieke sector
	Maatschappelijke betrokkenheid	Duurzaam en betrokken financieren
Aandeelhouders	Maatschappelijke betrokkenheid	Duurzaam en betrokken financieren
	Governance (integer bestuur)	Integer en transparant handelen
Investeerders	Duurzaamheidsimpact (milieu en sociaal)	Duurzaam en betrokken financieren
	CSR Reporting en Communicatie	Integer en transparant handelen
	Governance (integer bestuur)	Integer en transparant handelen
Medewerkers	Duurzame inzetbaarheid	Integer en transparant handelen
	Gedrag en cultuur	Integer en transparant handelen
	Maatschappelijke betrokkenheid	Duurzaam en betrokken financieren
Toezichthouders	Gedrag en cultuur	Integer en transparant handelen
	Klimaatverandering	Duurzaam en betrokken financieren
	Toezicht en compliance	Integer en transparant handelen
Overheid	CSR-convenanten	Duurzaam en maatschappelijk opereren

Thema 1: Financiële expertise delen met de publieke sector

1.1. Het up-to-date houden van financiële kennis en de ontwikkeling van medewerkers – (MR).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2017	2017	2018	Lange termijn	
allen	allen	allen	allen	Jaarlijks volgen van een training door front office

1.2 Verkleining van het kennishiaat tussen financiële markten en de publieke sector – (PD).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2017	2017	2018	Lange termijn	
4	2	2	2	Aantal relatiedagen voor specifieke doelgroepen
wekelijks	wekelijks	wekelijks	wekelijks	Toezening 'Overzicht Financiële Markten'
ja	ja	ja	ja	Treasuryscan uitvoeren (op verzoek)
ja	ja	ja	ja	Proactief klanten benaderen bij nieuwe financieringsmogelijkheden

Als promotional bank deelt de NWB Bank haar ervaring en kennis over financiële ontwikkelingen en producten met de Nederlandse publieke sector.

1.1 Medewerkers up-to-date houden van financiële kennis en ontwikkelingen

Alle medewerkers van de afdelingen public finance en treasury nemen minimaal eenmaal per jaar deel aan een training of congres. Daarnaast volgen de medewerkers (financiële) ontwikkelingen via de diverse media, waaronder vakbladen en researchrapporten. Hierdoor kunnen zij anticiperen op- en het hoofd bieden aan de vele ontwikkelingen die voor de bank en haar klanten relevant zijn. De NWB Bank speelt zo in op de behoefte van haar klanten aan professionele begeleiding op financieel gebied.

1.2 Verkleinen van het kennishiaat tussen de financiële markten en de publieke sector

De NWB Bank staat via verschillende kanalen in contact met haar klanten en overige stakeholders. Zo verschaft de bank haar relaties wekelijks inzicht in (historische) marktbevingen, drijvers van de marktrente en financieringstarieven via het 'Overzicht Financiële Markten'. Dit stelt klanten in staat de kapitaalmarkt te volgen en risico's in te schatten. Bij wijzigende marktomstandigheden kunnen klanten desgewenst direct anticiperen.

Daarnaast organiseert de NWB Bank per klantsegment jaarlijkse relatiedagen. Op deze dagen wordt een toelichting gegeven op de werking van de financiële markten, actuele ontwikkelingen en specifieke (financierings)onderwerpen. Deze dagen hebben een educatief karakter en beogen de financiële kennis en processen van klanten te helpen verbeteren. Het aantal georganiseerde relatiedagen voor 2017 bedroeg vier. Deze dagen bestonden uit relatiedagen voor waterschappen en verschillende informatiebijeenkomsten voor woningbouwcorporaties met het oog op de nieuwe Richtlijn derivaten van het WSW.

Daarnaast zijn in 2017 presentaties verzorgd aan verschillende algemeen besturen van waterschappen. De NWB Bank gebruikt deze bijeenkomsten om het kennisverschil tussen de publieke sector en de financiële wereld te overbruggen.

Accountmanagers van de NWB Bank bezoeken periodiek klanten en andere stakeholders om ontwikkelingen te bespreken en om in te gaan op specifieke behoeften. Zo kunnen (potentiële) klanten hun financiële vraagstukken en financieringsbehoeften met de NWB Bank doornemen, hun leningportefeuille doorlopen via een treasuryscan of een toelichting krijgen op nieuwe financieringsinstrumenten in de markt. In 2017 hebben geen treasuryscans plaatsgevonden. MVO is regelmatig een agendapunt bij klantbezoeken. De NWB Bank tracht de aandacht voor dit onderwerp bij klanten verder te vergroten.

Tot slot is de NWB Bank in 2017 verder gegaan met het informeren van haar klanten over berichten uit de media aangaande de publieke sector via de dagelijkse nieuwsbrief 'De NWB Bank Publieke Sector Actueel'. Klanten en andere stakeholders worden zo geïnformeerd over ontwikkelingen in de markten van woningcorporaties, decentrale overheden en onderwijs.

PROJECT NIEUWE DRIEMANSPOLDER

De Nieuwe Driemanspolder, een voormalig agrarisch gebied tussen Zoetermeer, Den Haag Leidschenveen en Leidschendam-Voorburg, wordt herontwikkeld tot piekwaterberging gecombineerd met natuur- en recreatiefuncties. Het hoogheemraadschap van Rijnland is trekker van het project en werkt daarbij samen met de gemeenten Zoetermeer, Leidschendam-Voorburg, Den Haag en de provincie Zuid-Holland. Deze partijen zijn ook medefinanciers. De investering van het Hoogheemraadschap van Rijnland wordt gefinancierd met geld van de NWB Bank.

Noodzaak

In de regio Midden-Holland is behoefte aan een piekwaterberging. Bij extreme regenval stijgt het waterpeil in de sloten in de polder en het omringende boezemstelsel snel. Het lokale watersysteem

komt daardoor onder druk te staan en de kans op wateroverlast voor de omgeving neemt toe. Met de aanleg van de piekberging in de Nieuwe Driemanspolder wordt dit risico verminderd en verbetert de waterveiligheid in het hele Rijnlandse werkgebied. Zo voorkomt Rijnland natte voeten in deze regio.

Gecombineerd ruimtegebruik

De druk op het lokale watersysteem is nu nog niet zo groot dat de piekbergingsfunctie straks ieder jaar moet worden ingezet. Echter, door klimaatverandering neemt die druk wel toe en is de verwachting dat ook de inzet van de piekberging in de toekomst steeds vaker nodig zal zijn. Om de maatschappelijke kosten-batenverhouding voor de aanleg van de piekberging in balans te houden is gekozen voor het toepassen van gecombineerd ruimtegebruik. Naast piekberging is de Nieuwe Driemanspolder vanaf 2020 daarom ook een natuur- en recreatiegebied.

Thema 2: Duurzaam en betrokken financieren

2.1 Aanboden producten en diensten selecteren op geschiktheid voor de klant en afstemmen op diens behoefte, met inachtneming van de aard van de sector en de visie van de relevante toezichthouder – (MR).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2017	2017	2018	Lange termijn	
ja	ja	ja	ja	Aangeboden producten afstemmen (intern/extern)

2.2 Het klantbelang centraal stellen in de kredietverlening – (MR).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2017	2017	2018	Lange termijn	
ja	ja	ja	ja	In principe altijd meewerken aan vervroegde aflossing
geen	geen	geen	geen	Aantal meldingen van klachten
ja	ja	ja	ja	Tarieven afgeven bij lening onder € 1 miljoen

2.3 Duurzaam en verantwoord financieren en beleggen met inachtneming van de MVO-uitsluitingscriteria – (PD).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2017	2017	2018	Lange termijn	
ja	ja	ja	ja	Voldoen aan- /toetsen van uitsluitingscriteria
ja	ja	ja	ja	Voldoen aan convenanten (IMVO, UN Global Compact)

2.4 Verder stimuleren van maatschappelijk verantwoorde projecten bij klanten van de bank (o.a. Waterinnovatieprijs, Waterobligatie) – (PD).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2017	2017	2018	Lange termijn	
880 mln	500 mln	500 mln	500 mln	Volume financiering gekoppeld aan Green Bond
2,6 mld		1 mld	1 mld	Volume financiering gekoppeld aan Social Bond
ja	ja	ja	ja	Jaarlijks uitreiken Waterinnovatieprijs

Als promotional bank stelt de NWB Bank intern eisen aan klantgroepen, financieringen en beleggingen, zodat de goede reputatie van de bank en haar relatie met stakeholders langdurig gewaarborgd blijft.

2.1 GESCHIKTE PRODUCTEN

De NWB Bank stemt producten en diensten altijd af op de behoefte van de klant. De bank neemt daarbij de aard van de sector en de visie van de relevante toezichthouder in acht. Voordat de bank nieuwe financiële producten aanbiedt, doorlopen deze eerst het

interne productgoedkeuringsproces. Hierbij wordt mede gekeken naar de geschiktheid van een product voor een specifieke klantengroep.

Het interne productgoedkeuringsproces is onderdeel van de Code Banken (zie: Corporate Governance op pagina 54) en wordt als categorie nader toegelicht in de **GRI-tabel**. Het proces speelt een centrale rol bij de productverantwoordelijkheid. Alle relevante afdelingen van de NWB Bank zijn hierbij betrokken.

2.2 Het klantbelang centraal in de kredietverlening

Als bank van en voor Nederlandse (decentrale) overheden is het belangrijk een loketfunctie voor de reguliere klanten in de publieke sector te vervullen. De NWB Bank voorziet al haar reguliere klanten dan ook te allen tijde direct van offerteprijzen voor kasgeld- en kapitaalmarktleningen. Indien gewenst, kunnen stortingen van hoofdsom dezelfde dag plaatsvinden. De NWB Bank prijst tevens leningen met hoofdsommen kleiner dan € 1 miljoen, zodat ook klanten met een relatief kleinere financieringsbehoefte kunnen worden geholpen.

- Als bestuur van het dorps huis was het een uitdaging om de financiering rond te krijgen voor de uitbreiding en verbouw van ons dorps huis. Ondanks de inzet van dorpsbewoners en diverse fondsen lukte het niet om de afbouw op korte termijn mogelijk te maken. De NWB Bank heeft ons snel en tegen een zeer aantrekkelijke rente een lening kunnen verstrekken die de afbouw van het dorps huis mogelijk maakt. 9

Aloy van Woudenberg, secretaris penningmeester stichting Dorpscentrum Ried

Om kleinere projecten en klanten te laten profiteren van goedkope financiering is de NWB Bank eerder een samenwerking gestart met de Europese investeringsbank (EIB). In 2017 heeft de EIB in dit kader € 250 miljoen beschikbaar gesteld aan de NWB Bank voor specifiek de financiering van duurzame projecten van woningbouwcorporaties en waterschappen. Doordat de NWB Bank gecommitteerd is om minimaal eenzelfde bedrag aan financiering voor de aangewezen projecten te verstrekken, wordt zo een minimaal bedrag van € 500 miljoen aan publieke investeringen gemobiliseerd.

- De NWB Bank is voor onze financiering al jaren de partner met de scherpste tarieven. In het bijzonder door de samenwerking met de EIB is de NWB onverslaanbaar in de huidige markt. 9

Jan Schiphuis, Senior beleidsadviseur financiën waterschap Hunze en Aa's

Alvorens een financiering met een nieuwe klant wordt afgesloten, wordt het CDD (Client Due Diligence)-beleid doorlopen; het klantvalidatieproces. De bank vraagt daarbij specifieke klantinformatie op, beoordeelt die en zodra deze akkoord is bevonden, is de klant gevalideerd en kan er een transactie worden gesloten.

Wanneer eenmaal een financiering is afgesloten, geeft de NWB Bank haar klanten alle benodigde aandacht, ongeacht hun omvang of kredietvolume. Zo wil ligt de bank verzoeken tot een klantbezoek altijd in en worden alle klanten desgevraagd maatwerkoplossingen geboden. Een goed voorbeeld hiervan zijn verzoeken om mee te werken aan vervroegde aflossing. De bank denkt proactief mee met haar klanten bij het optimaliseren van hun leningportefeuilles. In dit kader zijn tevens looptijdverlengingen doorgevoerd, waarbij bestaande leningen werden vervangen door langlopende leningen tegen de huidige lage rente.

- We zijn zeer tevreden met de scherpe offertes van de NWB Bank, de snelle storting en de contractuele afhandeling. Van alle leningen die het waterschap Amstel Gooi en Vecht sinds 1997 heeft aangetrokken is 95% bij de NWB Bank afgesloten. 9

Rob van Ommeren, treasurer waterschap Amstel Gooi en Vecht

In 2017 heeft de bank meegewerkt aan het herstructureren van derivatenportefeuilles van woningbouwcorporaties. De bank helpt zo met het opruimen van derivaten in de sector waardoor liquiditeit bij de corporaties wordt vrijgemaakt en zij zich weer kunnen richten op hun kerntaken. Concreet kunnen woningbouwcorporaties bij de NWB Bank hun derivaat en de eventueel daaronder liggende lening inruilen voor een nieuwe langjarige lening met vaste rente. Dit wordt ook wel een 'doorzakconstructie' genoemd. Doordat de NWB Bank het derivaat overneemt, hoeft de corporatie niet langer onderpand te storten bij de tegenpartij van het derivaat of een liquiditeitsbuffer aan te houden om de marktwaarde af te kunnen rekenen als het derivaat vroegtijdig wordt afgebroken. Dit geld kan zij dus weer aanwenden voor haar kerntaken, bijvoorbeeld voor het investeren in nieuwbouw of verduurzaming van de bestaande woningvoorraad. Onze klanten hebben hier positief op gereageerd en hebben naar aanleiding van onze informatiebijeenkomsten direct actie ondernomen. Een en ander heeft ertoe heeft geleid dat een aantal corporaties geen derivaten meer in hun portefeuille hebben. De bank verstrekt zelf geen derivaten aan haar klanten.

De NWB Bank maakte het voor ons mogelijk om bestaande derivaten om te zetten (door te laten zakken) in vastrentende leningen en zo onze risico's te verkleinen.

Evelien van der Sman, Adviseur financieel beleid
Woonbron

2.3 Duurzaam en verantwoord financieren en beleggen

De NWB Bank heeft in 2017 wederom bijgedragen aan maatwerkfinanciering voor duurzame projecten. Voorbeelden hiervan zijn de aanschaf van nieuwe tramvoertuigen door de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) en het financieren van eigenaren van monumentale panden door het Nationaal Restauratiefonds (NRF). Desinvesteringen en acquisities hebben niet plaatsgevonden in 2017.

Binnen het MVO-beleid zien de MVO-uitsluitingscriteria toe op de kredietverlening en de liquiditeitsportefeuille van de NWB Bank. Als bank van en voor de Nederlandse overheid is de NWB Bank met haar kredietverlening alleen actief in de Nederlandse publieke markt. In de statuten (artikel 2.1) is dit ten aanzien van de kredietverlening gedefinieerd binnen de doelomschrijving. De uitsluitingscriteria maken integraal onderdeel uit van het MVO-beleid van de bank, dat te vinden is op de website van de NWB Bank. Dit betekent dat alle partijen, die niet binnen het statutaire kader passen, niet in aanmerking komen voor kredietverlening door de NWB Bank. Bij de beoordeling van Nederlandse infrastructuur PPS-projecten worden de Equator Principles voor wat betreft sociale - en milieurisico's toegepast door de technisch adviseur. Bij Nederlandse accommodatie PPS-projecten worden de milieurisico's beoordeeld. Alle gefinancierde PPS-projecten van de NWB Bank vallen binnen projectcategorie B (projecten met een beperkte sociale/milieu impact) of C (projecten met geen of een minimale sociale/milieu impact).

2.4 Stimuleren maatschappelijk verantwoorde projecten bij klanten

De NWB Bank probeert maatschappelijke projecten bij haar klanten zoveel mogelijk te stimuleren. Dit gebeurt niet alleen door financiering maar ook op andere wijzen. Goede voorbeelden zijn de Waterinnovatieprijs, de uitgifte van Waterobligaties en Affordable Housing Bonds.

Project PHARIO¹⁾: afbreekbaar plastic uit rioolwater

Afbreekbaar plastic winnen van het slib uit rioolwater. Dat is waar PHARIO voor staat. Een uniek project van waterschap Brabantse Delta met internationale uitstraling in samenwerking met vier andere waterschappen, het bedrijfsleven en kennisinstellingen. Binnen het project is op een succesvolle manier, op kleine schaal, afbreekbaar plastic gewonnen. De investering van het waterschap Brabantse Delta wordt gefinancierd met geld van de NWB Bank.

Circulaire economie

Deze zogenaamde bioplastics uit slib hebben een kansrijke toekomst. Met name vanwege de circulaire doelstellingen en ambities van de huidige maatschappij. Rioolwater wordt de basis van waardevolle grondstoffen zoals bioplastics en deze bioplastics zijn weer volledig biologisch afbreekbaar. De productie van bioplastics hebben bovendien een hele lage milieudruk: het is geen milieubelastende productie.

Beter voor het milieu

Het afbreekbare plastic kan als grondstof dienen voor o.a. verpakkingen, plastic flesjes, landbouwplastic (coatings van zaden, afbreekbaar worteldoek, gft-zakken) en 3D-prints. Allemaal toepassingen waarbij afbreekbaarheid in het milieu van grote waarde is. Niet alleen op land maar ook in ons water: afbreekbaar plastic draagt bij aan de vermindering van de plastic soep in de wereldzeeën.

Volgende stap

Het is tijd voor de volgende stap in dit veelbelovende project. Uit de business case blijkt dat het bioplastic dezelfde kwaliteit heeft als commerciële plastics, dat het bioplastic voldoet aan de eisen van de klant en dat het massaal geproduceerd kan worden voor een concurrerende kostprijs. Het is van belang dat er partijen aansluiten die dit innovatieve plastic op de markt willen brengen. Zij zijn nu aan zet om ervoor te zorgen dat de stap naar commerciële schaalgrootte kan worden gezet.

Innovatieprijs

Het PHARIO-project is verkozen tot Water Innovator of the Year 2018. De jury noemde PHARIO: 'Een beloftevolle combinatie van een technische en sociale innovatie die het maatschappelijke probleem van onafbreekbare kunststoffen verbindt aan de circulaire opdracht van de watersector om zijn afvalwater te verduurzamen'.

Trots

De waterschappen zijn trots op dit project vanwege het duurzame karakter en de internationale samenwerking met partijen uit Zweden, Frankrijk, Duitsland en Ierland. Het project werd al gepresenteerd op conferenties in London en Berlijn. De Nederlandse waterschappen lopen internationaal voorop met het terugwinnen van grondstoffen uit rioolwater. Dit project draagt bij aan de verdere versterking van deze positie.

Trots op het duurzame karakter omdat waterschappen in de uitvoering van hun werk altijd rekening houden met de toekomst en toekomstige generaties. Innovaties, duurzaamheid en circulaire economie zijn daarbij begrippen die van belang zijn en in dit project centraal staan.

PHARIO staat voor PHA (PolyHydroxyAlkanoaten) uit RIOolslib. Het PHARIO-project is een unieke samenwerking van de waterschappen Brabantse Delta, De Dommel, Scheldestromen, Hollandse Delta en Wetterskip Fryslân, in samenwerking met SNB, HVC, STOWA en Paques.

1) De tekst over project Phario valt niet onder controleopdracht van EY.

Thema 3: Duurzaam en maatschappelijk opereren

3.1 Bevorderen van een gezond werkklimaat en gezonde ontwikkeling – (MR);

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2017	2017	2018	Lange termijn	
2,9	≤2	≤2	≤2	% regulier ziekteverzuim onder medewerkers
3096	3250	3250	3250	Opleidingskosten per medewerker in euro's
allen	allen	allen	allen	Aantal medewerkers met prestatie- en loopbaanontwikkeling
100	100	100	100	% medewerkers met dekking pensioen onder pensioenregeling NWB

3.2 Het beschikbaar stellen van stageplekken aan studenten uit het MBO, HBO en WO. De doelstelling is om per 2020 ieder jaar twee stageplekken aan te bieden – (PD);

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2017	2017	2018	Lange termijn	
0	≥ 1	≥ 1	≥ 2	stageplekken

De NWB Bank wil een voorbeeldfunctie vervullen op het gebied van organisatie en milieu. In het [MVO-beleid](#) komt dit prominent naar voren. Met een kleine kantoororganisatie heeft de NWB Bank een geringe CO₂-uitstoot en is de impact op het milieu beperkt. Het risico is derhalve beperkt. De verslaglegging (inclusief doelen, doelstellingen en resultaten) over de kantoororganisatie is opgenomen in de [GRI-tabel](#). Daarnaast worden dit jaar ook de maatschappelijke projecten van het personeel verantwoord in de GRI-tabel. De monitoring vindt plaats in het CSR Committee.

3.1 Bevorderen van een gezond werkklimaat en gezonde ontwikkeling

Duurzame inzetbaarheid

Duurzame inzetbaarheid is een van de speerpunten voor het hrm-beleid. De NWB Bank beoogt deskundige medewerkers aan te trekken, te behouden, verder te ontwikkelen en te laten doorstromen, zodanig dat

zowel de organisatie als de medewerker hier profijt van hebben. Dit is ook van belang gezien de veranderingen in de buitenwereld. Er wordt meer flexibiliteit verwacht op het gebied van kennis, competenties en vaardigheden, en langere inzetbaarheid. Indien de bank hier geen aandacht aan besteedt, kan dit risico's opleveren voor de inzetbaarheid van medewerkers. Duurzame inzetbaarheid en een prettig werkklimaat worden gestimuleerd en gefaciliteerd door het inzetten van verscheidene en uiteenlopende instrumenten.

Intensieve en persoonlijke begeleiding van medewerkers bij hun (toekomstig) functioneren en persoonlijke ontwikkeling

In onder andere de hrm-cyclus besteden leidinggevenden aandacht aan het (toekomstig) functioneren van de medewerkers en hun persoonlijke ontwikkeling. Met alle medewerkers worden doelstellings-, voortgangs- en beoordelingsgesprekken gevoerd en vastgelegd. De kracht van deze cyclus zit vooral in de dialoog die

plaatsvindt tussen leidinggevende en medewerker over de ontwikkeling.

In het kader van duurzame inzetbaarheid is het streven om medewerkers actiever te betrekken in de hrm-cyclus en hen te stimuleren om actief na te denken over de eigen ontwikkeling. Om dit te faciliteren is in 2017 de beoordelingssystematiek van de NWB Bank gewijzigd. Zo worden medewerkers tegenwoordig gevraagd en gefaciliteerd om (meer) input te leveren over hun eigen functioneren en ontwikkeling, en ontstaat er meer differentiatie in de beoordelingen.

In 2017 is een introductieprogramma opgezet voor nieuwe medewerkers. Onderdeel van dit onboarding programma is een persoonlijke begeleider en een introductie over onder andere de missie, visie, strategie, cultuur en de klanten van de NWB Bank. Dit gebeurt onder andere door persoonlijke kennismaking met de diverse afdelingen en de directie.

De bank hecht grote waarde aan goed ontwikkelde medewerkers. Ruim tweederde van de medewerkers is w.o. of hbo- opgeleid. De bank besteedt veel aandacht aan kennisverdieping en verbreding van vaardigheden door middel van externe en interne opleidingen. Daarnaast worden medewerkers waar nodig begeleid door externe deskundigen.

De NWB Bank heeft een ruim opleidingsbudget van € 250.000 in 2017. Op een medewerkersbestand van 61 medewerkers bedraagt dit gemiddeld € 4.098 per medewerker. Gemiddeld is in 2017 € 3.096 per medewerker besteed aan opleidingen waarmee de doelstelling van € 3.250 niet is gehaald. De kosten voor learning on the job en coaching zijn overigens niet in deze cijfers meegenomen.

In 2017 hebben er groepen medewerkers deelgenomen aan opleidingen op het gebied van repo's, cybercrime, Engels en betalingsverkeer.

Een ruim opleidingsbudget om het professionele niveau op peil te houden en toekomstige ambities te realiseren.

BESTEED OPLEIDINGSBUDGET PER MEDEWERKER

Gezondheid en werkomgeving

Aandacht voor fysieke gezondheid past binnen de cultuur en het beleid van de NWB Bank om haar medewerkers centraal te stellen. In 2017 is de fietsregeling van de bank, waarmee medewerkers gestimuleerd worden om bij woon-werkverkeer gebruik te maken van de fiets, uitgebreid. De fietsregeling is toegankelijk voor

alle medewerkers, ongeacht woon-werkreisafstand en is daarnaast het afgelopen jaar ook opengesteld voor medewerkers die deelnemen aan de openbaar vervoerregeling voor woon-werkverkeer. Op dit moment maakt 33% van de medewerkers gebruik van deze regeling. Verder heeft de bank een in pandige fitnessruimte en wordt wekelijks fruit aangeboden.

Ziekteverzuim totaal

2016 - 1,81% **2017 - 2,92%**

Kort verzuim tot 7 dagen

2016 - 1,10% **2017 - 0,75%**

Middellang verzuim tot 42 dagen

2016 - 0,47% **2017 - 0,49%**

Lang verzuim tot 365 dagen

2016 - 0,24% **2017 - 0,21%**

Extra lang verzuim > 365 dagen

2017 - 1,48%

De NWB Bank heeft een doelstelling van een ziekteverzuimpercentage van 2,0%. Doordat in 2017 het lange ziekteverzuim is gestegen (lang en extra lang verzuim) is het percentage uitgekomen op 2,9%. Wel zijn het afgelopen jaar het aantal verzuimen, de meldingsfrequentie en het korte verzuimpercentage gedaald ten opzichte van 2016. Fysieke ongevallen op de werkvloer hebben zich niet voorgedaan.

Cultuur, gedrag en ontwikkeling

De kracht van de NWB Bank zit in haar prettige en professionele bedrijfscultuur, waarbij onder andere samenwerking en betrokkenheid hoog in het vaandel staan. De kernwaarden van de bank (bewust, betrokken en betrouwbaar) en de maatschappelijke doelstellingen zijn stevig verankerd in de bedrijfscultuur. Naast een goed geformuleerde en in 2017 aangescherpte missie, visie en strategie, is het gedrag van haar mensen minstens zo belangrijk. Om die reden besteedt de NWB Bank continu aandacht aan haar cultuur. In 2017 is er opvolging gegeven aan de in 2016 geformuleerde aandachtspunten, waaronder 'een onderling kritische houding' en 'het naar buiten gericht zijn'. Dit is onder andere vormgegeven door de aangepaste beoordelingssystematiek waarin reflectie op eigen functioneren en input van collega's gefaciliteerd worden, en de brown bag-sessies die in 2016 opgestart zijn.

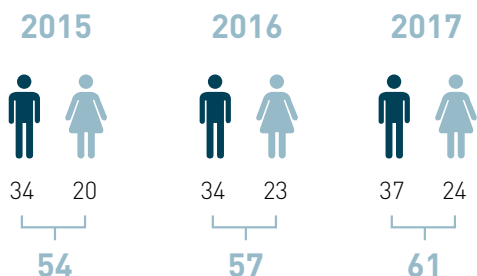
Diversiteit en gelijkheid

De NWB Bank streeft naar instroom van professionals die complementair zijn aan het huidige personeelsbestand. Bij gelijke geschiktheid genieten kandidaten die een bijdrage leveren aan de diversiteit van het personeelsbestand voorkeur bij het vervullen van een vacature. Met een M/V-verdeling van 61%/39% levert de NWB Bank een bijdrage aan SDG 5 (Achieve gender equality and empower all women and girls).

Daarbij wordt er aandacht besteed aan de verschillende leeftijdsgroepen binnen de organisatie. De groep 'Young Professionals' die in 2016 is vormgegeven, is dit jaar uitgebreid. Deze zogenoemde millennials geven input en werken ideeën uit vanuit het gedachtengoed van deze groep medewerkers.

	2016		2017	
	aantal medewerkers	%	aantal medewerkers	%
Medewerkers 61 tot 70 jaar	0	0	1	1,6
Medewerkers 51 tot 60 jaar	13	22,8	15	24,6
Medewerkers 41 tot 50 jaar	25	43,9	27	44,3
Medewerkers 31 tot 40 jaar	13	22,8	10	16,4
Medewerkers 21 tot 30 jaar	6	10,5	8	13,1

WERKNEMERSVERHOUDINGEN M/V

Daarnaast besteedt de NWB Bank aandacht aan Social Return. Op dit vlak heeft de bank in 2017 wederom naar tevredenheid samengewerkt met organisaties die mensen met een beperking aan het werk helpen en begeleiden in het arbeidsparticipatieproces. Tevens heeft de bank een Participatie Certificaat aangekocht waarmee de laatste obstakels voor een duurzame werkplek worden weggenomen voor iemand met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Klachtenprocedure

Klanten kunnen op basis van de Algemene Voorwaarden en de Klachtenprocedure van de NWB Bank eventuele klachten kenbaar maken. De bank heeft in 2017 geen klachten ontvangen via de formele Klachtenprocedure. Daarnaast heeft de bank een Klokkenluidersregeling. Deze regeling verschaft medewerkers de mogelijkheid om, zonder gevaar voor hun rechtspositie, een vermeende onregelmatigheid van algemene-, operationele- of financiële aard binnen de NWB Bank – al of niet anoniem – te melden bij de voorzitter van de directie, dan wel de voorzitter van de raad van commissarissen. In 2017 zijn in dit kader geen meldingen ontvangen. De NWB Bank nodigt haar stakeholders van harte uit om

suggesties aan te dragen voor haar MVO-beleid en/of anderszins reacties op dit gebied met de bank te delen. Daartoe heeft de NWB Bank een speciaal e-mailadres: mvo@nwbbank.com.

3.2 Het beschikbaar stellen van stageplekken aan studenten uit het mbo, hbo, wo

De NWB Bank stelt stageplekken beschikbaar aan studenten uit het mbo, hbo en wo. Tevens worden op verzoek meeloopstages voor het vwo gefaciliteerd. Gezien het relatief kleine aantal medewerkers bij de NWB Bank en de gewenste intensieve begeleiding wordt gestreefd naar minimaal één stageplaats per jaar. In 2017 heeft de bank niet aan deze doelstelling voldaan.

Thema 4: Integer en transparant handelen

4.1 Bewustzijn van integer handelen bij medewerkers – (MR).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2017	2017	2018	Lange termijn	
nee	allen	allen	1* per 2 jaar	Aantal medewerkers met training over corruptie/integriteit
allen	allen	allen	allen	Gedragscode en bankierseed medewerkers

4.2 De bank wil zich qua transparantie kunnen meten met de top van haar peers, op basis van de Transparantiebenchmark. De doelstelling is om tot 2020 bij de beste 10% van de Transparantiebenchmark te behoren – (PD).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2017	2017	2018	Lange termijn	
ja	ja	ja	ja	Top 10% score op Transparantiebenchmark tot 2020

4.3 Streven naar optimale transparantie naar onze klanten en overige stakeholders over werkwijzen, risico's en tarieven – (MR).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2017	2017	2018	Lange termijn	
ja	ja	ja	ja	Productrisico's noemen op de website
2	≥ 2	≥ 2	4	Aantal vergaderingen or (met bestuur)

4.4 Screening van nieuwe medewerkers – (MR).

Realisatie	Doelstelling			Omschrijving
2017	2017	2018	Lange termijn	
allen	allen	allen	allen	Nieuwe medewerkers doorlopen PES

Voor een promotionale bank zijn betrouwbaarheid en inzichtelijkheid van handelen absolute vereisten. Dit geldt eveneens voor de interne communicatie met medewerkers.

4.1 Bewustzijn van integer handelen bij medewerkers

De strategie van de bank stelt hoge eisen aan het risicomanagement en de inrichting en handhaving van een adequate interne beheersing. De NWB Bank hanteert een organisatiebrede aanpak voor haar risicobeheersing en de controle daarop. Integriteitsrisico's maken deel uit van het operational risk management framework. Een systematische integriteitsrisicoanalyse vindt plaats door jaarlijks een assessment van de operationele risico's, inclusief integriteitsrisico's en beheersmaatregelen uit te voeren.

De NWB Bank streeft naar een open dialoog tussen de medewerkers van haar organisatie. Dit betekent in de praktijk dat medewerkers onderling zoveel mogelijk kennis en informatie uitwisselen. In het streven de interne transparantie te optimaliseren is in de vergadercyclus van het managementteam een periodieke business review met evaluatie van de projectplanning opgenomen. Tevens wordt de jaarlijkse review van de AO/IC-beschrijvingen (Administratieve Organisatie en Interne Controle) een vast onderdeel van de In control-statements. De bank heeft in 2017 de opzet van een operational risk management framework afgerond.

Een ander aspect van maatschappelijke betrokkenheid is het tegengaan van corruptie en omkoping. De NWB Bank hanteert een zerotolerancebeleid ten aanzien van omkoping en corruptie, ongeacht de identiteit of functie van de gever of ontvanger van de betreffende omkoping of corruptie. Dit ligt verankerd in het MVO-beleid, waarbij de risico's zich vooral voordoen bij de kredietverstrekking. De directie verwacht van al haar medewerkers dat zij te allen tijde handelen in lijn met de hoogste standaarden van ethisch gedrag en integriteit. Dit houdt in dat maatregelen zijn genomen om omkoping en corruptie te voorkomen, te ontmoedigen en te ontdekken. Het zich inlaten met gedrag of activiteiten strijdig met de kernwaarden, dan wel andere relevante wet- en regelgeving, schendt de Gedragscode. De NWB Bank biedt niemand, en voor geen enkel doel, een ongepaste provisie aan of iets wat als zodanig kan worden ervaren. De monitoring vindt plaats door de

compliance officer. De training over corruptie/integriteit is doorgeschoven naar 2018 omdat is gekozen voor een opzet van de training in combinatie met operational risk management.

De NWB Bank heeft integriteit hoog in het vaandel heeft staan en daarom wordt bij indiensttreding de bankierseed of -gelofte afgenomen ten overstaan van een lid van de directie en de compliance officer. Daarnaast tekenen medewerkers voor indiensttreding een aantal relevante verklaringen waaronder de Gedragscode NWB Bank, een Geheimhoudingsverklaring, de Insiderregeling en het Informatiebeveiligingsprotocol. Tot slot doorlopen alle medewerkers die bij de bank in dienst treden, ongeacht hun functie, een Pre-Employment Screening. De leden van het managementteam zijn ingeschreven in één van de registers van het Dutch Securities Institute (DSI).

4.2 Transparantiebenchmark

De NWB Bank heeft transparantie in de verslaglegging hoog in het vaandel staan. Jaarlijks (en vanaf 2018 tweejaarlijks) publiceert het ministerie van Economische Zaken en Klimaat de zogenoemde Transparantiebenchmark. De NWB Bank heeft haar positie in de kopgroep van deze benchmark weten te verbeteren door van plaats 35 naar plaats 27 te stijgen op een totaal van 505 deelnemers. De doelstelling om binnen de top 10% te blijven is daarmee ook het afgelopen jaar weer gerealiseerd. Binnen de financiële sector is een negende plaats gescoord.

4.3 Transparantie in werkwijzen, risico's en tarieven

De werkwijze van de NWB Bank wordt in zowel individuele gesprekken als presentaties toegelicht aan klanten en stakeholders. Op die manier wordt inzicht verschaft in de achtergrond van het handelen van de bank en de eventuele kosten die hiervoor worden gemaakt. Ten aanzien van complexere producten, zoals een doorzak van derivaten of looptijdverlenging van leningen, is de NWB Bank transparant in de te maken kosten en de berekeningen hiervan. De te doorlopen processen worden vooraf kenbaar gemaakt, zodat alle belanghebbenden weten wat van hen wordt verwacht.

Desgewenst werkt de bank mee aan dry runs, waarbij processen vooraf worden doorlopen om de kans op onduidelijkheden en onvoorziene gebeurtenissen te minimaliseren.

Klanten kunnen indicatieve tarieven van de NWB Bank opvragen bij de afdeling public finance. Het wekelijkse 'Overzicht Financiële Markten' bevat eveneens tariefindicaties, waarbij onderscheid in de swaprente en kredietopslagen wordt gemaakt. Dit stelt klanten in staat de markt te volgen en investeringsbeslissingen op de juiste rentelasten te baseren.

De bank hecht waarde aan een grote betrokkenheid van haar medewerkers. Deze is onder andere vormgegeven door het overleg met de ondernemingsraad (or) van de bank. In 2017 heeft twee keer een vergadering plaatsgevonden tussen or en bestuurder. Bij één vergadering was een afvaardiging van de raad van commissarissen aanwezig.

4.4 Screening nieuwe medewerkers

Bij de NWB Bank hebben zich in 2017 geen interne meldingen van corruptie en omkoping voorgedaan. De bank heeft diverse preventieve maatregelen geïmplementeerd, waarvan de Pre-Employment Screening, de Insiderregeling en de Gedragscode de belangrijkste zijn. In 2017 is het screeningsbeleid van de bank aangescherpt.

DILEMMA'S

Onderstaand zijn enkele onderwerpen opgenomen, waarbij de bank een afweging heeft gemaakt tussen verschillende mogelijkheden die samenhangen met MVO-vraagstukken.

Generieke financiering

Bij het structureel toepassen van de MVO-uitsluitingscriteria en het stimuleren van verantwoorde investeringen, vormt de generieke financiering van relaties een dilemma. Het specifieke doel van een lening voor klanten van de NWB Bank is het financieren van een kastekort of een herfinanciering. Hierdoor is er niet altijd sprake van

een specifiek project dat op MVO-aspecten kan worden getoetst.

Nieuwe producten

Bij het ingaan op een specifieke klantbehoefte kan een situatie ontstaan waarin moet worden afgewogen of een nieuw product kan/moet worden geïntroduceerd. In het productgoedkeuringsproces van de NWB Bank wordt een afweging gemaakt van de risico's van dit nieuwe product, zowel voor de klant als voor de bank zelf. Dit kan ertoe leiden dat een klant niet altijd geheel naar diens wens wordt bediend, in verband met de aan het product verbonden risico's. Dit is een dilemma omdat de bank enerzijds haar klanten altijd wil helpen en anderzijds vast wil houden aan het zorgvuldig gekozen beleid.

Kleine nieuwe klantgroepen

Binnen het publieke domein zijn kleine klantgroepen actief met een, relatief gezien, kleine financieringsbehoefte. Deze beperkte omvang van de benodigde financiering maakt dat het voor de NWB Bank, met haar relatief kleine kantoororganisatie, lastig is om dergelijke groepen efficiënt te bedienen. De hoeveelheid tijd die gemoeid gaat met het analyseren van de sector en de individuele klanten staat vaak niet in relatie tot de omvang van de lening. Te denken valt aan relatief kleine financieringen aan sportverenigingen of mbo-scholen. Indien de gemaakte kosten voor de benodigde tijd voor een goede analyse zou worden omgeslagen naar de kredietopslag, zou dit tot fors hogere opslagen leiden. Vanwege onze maatschappelijke rol zien we daar echter vanaf en bedienen wij desalniettemin ook deze (kleine) klantgroepen.

Rebound gemeenten

De klantgroep gemeenten heeft met haar huisbank een betalingsovereenkomst, waarin de zogenaamde reboundbepaling kan zijn opgenomen. Een rebound impliceert dat de huisbank de mogelijkheid krijgt om een tweede, scherpere aanbieding te doen. Omdat dit ten koste gaat van een eerlijk en transparant offerteproces, wil de NWB Bank om die reden in een dergelijk proces geen offerte uitbrengen. De rebound leidt tot drie dilemma's. Allereerst wil de bank te allen tijde beschikbaar zijn voor de financiering van haar klanten.

Dit is niet het geval als geen offerte wordt afgegeven. Daarnaast dienen klanten minimaal twee offertes te hebben ontvangen. Omdat andere geldaanbieders ook geen offerte afgeven als zij weten dat er sprake is van een rebound, wenden deze klanten zich vaak tot de NWB Bank. Tot slot is een klant niet altijd bekend met de nadelige effecten van de rebound, iets wat in stand wordt gehouden als altijd een offerte wordt afgegeven.

Ongeborgde financiering

Binnen de sociale huisvesting en zorg kan de NWB Bank op basis van haar statuten enkel woningcorporaties en zorginstellingen onder garantie van respectievelijk het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) en het Waarborgfonds voor de Zorgsector (WfZ), dan wel academische ziekenhuizen financieren. Dit betekent dat de NWB Bank zonder die garantie geen leningen verstrekt aan woningcorporaties of zorginstellingen. Het dilemma hierbij is dat deze klanten juist dit deel van hun financieringsbehoefte in de huidige markt moeilijk ingevuld krijgen.

Door het ontbreken van deze garantie kan de NWB Bank echter, voor dat deel van de financiering, haar kerntaak (te weten, het zo goed en goedkoop mogelijk financieren van haar klanten) binnen de huidige statuten niet waarmaken. Alleen een wijziging van de statuten zou de bank in staat stellen ongeborgde financiering te verstrekken.

Social Bonds en Green Bonds

Door middel van de uitgifte van de Social Bonds en Green Bonds biedt de NWB Bank investeerders de mogelijkheid om te investeren in duurzame obligaties. In aanvulling op de traditionele investeringsafwegingen, zoals investeringsveiligheid en op risico afgestemde opbrengsten, is een groot deel van de obligaties door investeerders gekocht vanwege hun interesse om klimaatvriendelijke projecten te steunen binnen hun investeringsmandaat. Aangezien de NWB Bank obligaties uitgeeft, is niet direct bekend wie deze bonds houdt. Bij uitgifte wordt wel een screening gedaan van de investeerders. Het kan dus zijn dat de bonds als investering worden gehouden door instanties die zelf niet Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

MVO-VERSLAGGEVINGSRICHTLIJNEN

Het disclosurebeleid van de NWB Bank is gericht op een transparante rapportage over haar activiteiten. Waar dit het MVO-beleid betreft, hanteert de bank de richtlijnen van het GRI (GRI: www.globalreporting.org). Deze rapportage is gebaseerd op de standards van het GRI voor 2017 en betreft de gehele organisatie van de NWB Bank.

De keuzes in de rapportage zijn primair gebaseerd op de uit de stakeholderdialoog voortvloeiende plot materiële onderwerpen. Ter onderbouwing van de keuzes die de NWB Bank heeft gemaakt, zijn meningen van een aantal materiedeskundigen opgenomen. Zie hiervoor onder meer het artikel over het NWB Fonds, het interview met de winnaar van de duurzaamheidsprijs binnen de Waterinnovatieprijs en de quotes van stakeholders. Alle activiteiten (materiële onderwerpen) voortvloeiende uit de plot materiële onderwerpen zijn gerapporteerd. Het GRI-rapportageniveau komt voor de NWB Bank uit op 'core'. Het hoofdstuk MVO is geverifieerd door EY (zie bijgevoegde verklaring op pagina 93).

De motivering van de keuze voor het GRI is dat de NWB Bank een goede internationale vergelijkingsmogelijkheid nastreeft met andere instellingen, zoals diverse andere banken en staatsdeelnemingen in Nederland. De NWB Bank verwacht dit ook op de lange termijn te doen. Het GRI heeft in 2016 de door de Global Sustainability Standards Board ontwikkelde GRI Standards gelanceerd. De NWB Bank heeft deze nieuwe standaarden toegepast in dit verslag. De GRI Standards zijn meer gebruiksvriendelijk en leggen een grotere nadruk op de management benadering. Een compleet overzicht van de relevante inhoudscriteria en prestatie-indicatoren is opgenomen in de **GRI-tabel** op de website van de NWB Bank.

In 2014 is de EU-richtlijn 2014/95 EU met betrekking tot de bekendmaking van niet-financiële informatie en informatie inzake diversiteit opgesteld. Deze richtlijn verplicht de organisaties waar het betrekking op heeft meer openheid te geven over niet-financiële informatie zoals milieu- en sociaal beleid en diversiteit aan de top. Inmiddels is deze richtlijn in twee delen opgenomen in de Nederlandse wet met een ingangsdatum van 1 januari 2017. In de Nederlandse wet worden staatsdeelnemingen, als categorie, niet expliciet onder de reikwijdte genoemd. Het ministerie van Financiën heeft als aandeelhouder gevraagd de niet-financiële informatie en informatie inzake diversiteit op te nemen in het jaarverslag.

De NWB Bank onderschrijft de UN Global Compact-principes. Met ondertekening van deze principes heeft de NWB Bank uitgesproken om belangrijke thema's zoals mensenrechten, arbeidsrechten, milieu en anticorruptie mee te wegen in de bedrijfsprocessen. Daarnaast betekent dit dat de NWB Bank haar belanghebbenden – waar mogelijk en relevant – op de inhoud van deze principes aanspreekt. Meer informatie over de invulling van de principes is opgenomen in de [GRI-tabel](#) op de website van de NWB Bank.

De NWB Bank heeft samen met 12 andere banken, vakbonden, niet-gouvernementele organisaties en de overheid het IMVO-convenant getekend dat banken beter in staat stelt om bij investeringen en financieringen ervoor te zorgen dat mensenrechten worden gerespecteerd. Daarbij kan het gaan om aspecten als arbeidsomstandigheden, vakbondsvrijheid, kinderarbeid en landrechten. Het convenant geldt voor financieringen 'waar ook ter wereld'. De NWB Bank heeft een specifiek Customer Due Diligence-beleid opgesteld dat van toepassing is op zowel de kredietportefeuille als de liquiditeitsportefeuille. Hierin wordt tevens de analyse van mensenrechten beschreven. De risico's voor de NWB Bank zijn beperkt gezien de aard van de portefeuille. In 2017 heeft een nulmeting plaatsgevonden en dit is gerapporteerd aan het comité van het convenant.

ASSURANCERAPPORT VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de algemene vergadering van aandeelhouders en de raad van commissarissen van Nederlandse Waterschapsbank N.V.

Ons oordeel

Wij hebben het hoofdstuk Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen in het jaarverslag van Nederlandse Waterschapsbank N.V. te Den Haag over 2017 (hierna: het MVO-hoofdstuk) gecontroleerd. Een controleopdracht is gericht op het verkrijgen van redelijke mate van zekerheid.

Naar ons oordeel geeft het MVO-hoofdstuk, in alle van materieel belang zijnde aspecten, een betrouwbare en toereikende weergave van:

- het beleid en de bedrijfsvoering ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen;
- de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied in 2017;

in overeenstemming met de Sustainability Reporting Standards van het Global Reporting Initiative (GRI) en de aanvullend gehanteerde verslaggevingscriteria zoals toegelicht in paragraaf MVO-verslaggevingsrichtlijnen van het jaarverslag.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle met betrekking tot het MVO-hoofdstuk verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3810N, "Assurance-opdrachten inzake maatschappelijke verslagen". Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van het MVO-hoofdstuk. Wij zijn onafhankelijk van Nederlandse Waterschapsbank N.V., zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Dit houdt onder meer in dat wij geen activiteiten ondernemen die conflicterend kunnen zijn met onze onafhankelijke assurance-opdracht. Daarnaast hebben wij voldaan aan

de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Beperkingen in de reikwijdte van onze controle

Toekomstgerichte informatie niet onderzocht

In het MVO-hoofdstuk is toekomstgerichte informatie opgenomen in de vorm van ambities, strategie, plannen, verwachtingen en ramingen. Inherent aan deze informatie is dat de werkelijke uitkomsten in de toekomst onzeker zijn. Wij geven geen zekerheid bij de veronderstellingen en de haalbaarheid van toekomstgerichte informatie in het MVO-hoofdstuk.

Verwijzingen naar externe bronnen niet gecontroleerd

De verwijzingen naar externe bronnen of websites in het MVO-hoofdstuk maken geen onderdeel uit van het MVO-hoofdstuk dat door ons is gecontroleerd. Wij verstrekken derhalve geen zekerheid over deze informatie.

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van commissarissen voor het MVO-hoofdstuk

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van het MVO-hoofdstuk in het jaarverslag 2017 in overeenstemming met de Sustainability Reporting Standards van het GRI en de aanvullend gehanteerde verslaggevingscriteria zoals toegelicht in paragraaf MVO-verslaggevingsrichtlijnen van het jaarverslag, inclusief het identificeren van belanghebbenden en het bepalen van materiële onderwerpen. De door de directie gemaakte keuzes ten aanzien van de reikwijdte van het MVO-hoofdstuk en het verslaggevingsbeleid zijn uiteengezet in paragraaf MVO-verslaggevingsrichtlijnen van het jaarverslag.

De directie is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opstellen van het MVO-hoofdstuk mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het rapportageproces van de Nederlandse Waterschapsbank N.V.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE CONTROLE VAN HET MVO-HOOFDSTUK

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een assurance-opdracht met een redelijke mate van zekerheid dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van de informatie in het MVO-hoofdstuk nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij passen de Nadere voorschriften kwaliteitssystemen toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsbeheersing, inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, accountantsstandaarden en andere van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Wij hebben deze controle professioneel kritisch uitgevoerd met een multidisciplinair team en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse Standaard 3810N, de ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

De werkzaamheden van onze controle bestonden onder andere uit:

- Het uitvoeren van een omgevingsanalyse en het verkrijgen van inzicht in de relevante maatschappelijke thema's en kwesties en de kenmerken van de organisatie.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte verslaggevingscriteria, de consistente toepassing hiervan, en de toelichtingen die daarover in het MVO-hoofdstuk staan, waaronder het evalueren van de uitkomsten van de dialoog met belanghebbenden en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie.
- Het verkrijgen van inzicht in de systemen en processen die ten grondslag liggen aan het verzamelen, rapporteren en consolideren van de gerapporteerde informatie in het MVO-hoofdstuk, inclusief van de interne beheersingsmaatregelen, voor zover relevant voor onze controle.
- Het identificeren en inschatten van de risico's dat het MVO-hoofdstuk afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van verdere controlewerkzaamheden, en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken, of het doorbreken van de interne beheersing. Onze verdere controlewerkzaamheden bestonden onder meer uit:
 - het afnemen van interviews met de directie en de leden van het CSR Comité die verantwoordelijk zijn voor de MVO-strategie, het MVO-beleid en MVO-prestaties;
 - het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor:
 - het aanleveren van informatie voor;
 - het uitvoeren van interne controles op en;
 - de consolidatie van gegevens in het MVO-hoofdstuk;

-
- het evalueren van relevante interne en externe documentatie, op basis van deelwaarnemingen, om de betrouwbaarheid vast te stellen van de informatie in het MVO-hoofdstuk;
 - het analytisch evalueren van data en trends.
 - Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van het MVO-hoofdstuk als geheel, inclusief de daarin opgenomen toelichtingen, ten opzichte van de gehanteerde verslaggevingscriteria.

Wij communiceren met de raad van commissarissen en de directie onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 15 maart 2018

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. R.J. Bleijs RA

NWB FONDS

- Het NWB Fonds is het ankerpunt voor de internationale projecten van waterschappen. In de komende jaren wil het Fonds de Dutch Water Authorities verder ondersteunen om nog meer impact te maken met hun praktische kennis en kunde. ●

Paul Langeveld, Programmamanager NWB Fonds

Samen werken en leren voor wereldwijde wateroplossingen

Het NWB Fonds cofinanciert internationale samenwerkingen van de waterschappen. Dit helpt de waterschappen, verenigd onder de noemer Dutch Water Authorities, bij het beantwoorden van de vraag naar hun expertise bij het oplossen van mondiale watervraagstukken. Met steun van het NWB Fonds waren de Dutch Water Authorities in 2017 actief in de volgende landen: Burkina Faso, Colombia, Egypte, Ethiopië, Indonesië, Mozambique, Nicaragua, Swaziland, Vietnam en Zuid-Afrika.

Om te zorgen voor zoveel mogelijk impact investeert het NWB Fonds behalve in missies ook steeds meer in competentieontwikkeling om te komen tot doelmatig, duurzaam en innovatief waterbeheer. Het stimuleren van uitwisseling tussen projecten en waterschappen aan het begin van een project speelt hierbij ook steeds meer een rol. De afgelopen jaren zijn de looptijden van de partnerschappen dan ook langer geworden en tevens zijn de resultaten en leeropbrengsten toegenomen. Hierdoor wordt de jaarlijks beschikbare € 800.000 van het NWB Fonds effectief ingezet.

De impact op de wereldwijde agenda ten aanzien van klimaatadaptatie en Sustainable Development Goals neemt toe en zal de komende jaren verder groeien, zeker ook nu het Rijk en de Dutch Water Authorities met de Blue Deal hebben afgesproken om meer internationaal te gaan samenwerken.

In één van de projecten in Nicaragua is mede dankzij het NWB Fonds een pilot op het gebied van landgebruik opgezet. In plaats van enkel mais is hier voor de beplanting gekozen voor een mengsel van verschillende gewassen. Niet alleen spoelt de bodem daardoor minder snel weg, ook de opbrengsten van het land zijn als gevolg hiervan hoger en stabiel.

Voor meer informatie: www.nwbfonds.nl

7

REMUNERATIERAPPORT 2017

7. REMUNERATIERAPPORT 2017

De NWB Bank beoogt in haar beloningsbeleid haar maatschappelijke rol te weerspiegelen als bank van en voor de publieke sector. Door te kiezen voor een gematigd en duurzaam beloningsbeleid dat past binnen de strategie, het lage risicoprofiel en de risk appetite van de bank draagt het beloningsbeleid bij aan de realisatie van de langetermijndoelstellingen van de bank die zijn gericht op langetermijnwaardecreatie. Het beleid is eenduidig en transparant en in lijn met nationale en internationale regelgeving. Daarnaast is het beleid van de bank gericht op het aantrekken en behouden van gekwalificeerd en deskundig personeel.

BELONINGSBELEID DIRECTIE

Vaste beloning

Het beloningsbeleid voor de directie is voor het laatst per 14 september 2015 gewijzigd en vastgesteld door de algemene vergadering. Volgens dit beleid – dat van toepassing is op directieleden benoemd op of na 14 september 2015 – geldt een maximumsalaris, inclusief variabele beloning, van € 272.000 voor de voorzitter van de directie en een maximum van 85% van dit bedrag voor de overige directieleden. Jaarlijks vindt indexatie plaats conform de indexatie zoals vermeld in de CAO Banken. Bij de vaststelling van het nieuwe beloningsbeleid in 2015 hebben aandeelhouders besloten het beloningsbeleid elke vijf jaar te evalueren. Het beloningsbeleid zal derhalve opnieuw worden vastgesteld in de algemene vergadering in 2020 op basis van een advies van een aandeelhouderscommissie.

Variabele beloning

De variabele beloning van directieleden bedraagt maximaal 15% van de vaste beloning en blijft daarmee onder het bonusplafond van 20% dat met de Wet beloningsbeleid financiële ondernemingen (Wbfo) is ingesteld. De variabele beloning is gebaseerd

op de prestaties van het directielid, de onder zijn verantwoordelijkheid vallende bedrijfsonderdelen, en die van de bank als geheel. Deze prestaties zijn vertaald in vooraf vastgestelde en beoordeelbare prestatiecriteria die vastgelegd zijn in een jaarlijks geactualiseerd prestatiecontract. De variabele beloning van de directie kent een uitgesteld deel van maximaal 5%. Uitkering van het uitgestelde deel vindt plaats in het vierde jaar na het jaar waarop het betrekking heeft, mits ook de vooraf afgesproken langetermijndoelstellingen zijn behaald. De langetermijndoelstellingen van de variabele beloning dragen bij aan de langetermijnwaardecreatie.

De vaststelling van de variabele beloning is gebaseerd op de navolgende elementen:

- winst (conform jaarlijkse begroting) en normrendement: maximaal 3%
- risicobeheer (conform interne en externe normenkaders): maximaal 3%
- uitvoering strategie/(MVO)beleid: maximaal 7%
- persoonlijke aandachtsgebieden en doelstellingen: maximaal 2%

Gezien het feit dat de uitvoering van het strategiebeleid gezien wordt als een collectieve verantwoordelijkheid,

is het percentage met ingang van 2017 verhoogd van 3% naar 7%. De persoonlijke aandachtsgebieden en doelstellingen worden als minder leidend beschouwd, en zijn verlaagd van 6% naar 2%.

De langetermijnelementen zijn:

- ratings: Standard & Poor's en Moody's ratings van de bank zijn gelijk aan de sovereign rating van de Nederlandse Staat
- strategie: behoud van een sterke marktpositie in de publieke sector

Na afloop van enig jaar vindt beoordeling van de behaalde resultaten plaats door de raad van commissarissen. De variabele beloning, inclusief het voorwaardelijk toegekende gedeelte, wordt slechts uitbetaald of verworven wanneer dit met de financiële toestand van de NWB Bank te verenigen is en door de prestaties van de bank en het betreffende directielid te rechtvaardigen is. Daarnaast heeft de raad van commissarissen een malus- en clawback-bevoegdheid ten aanzien van de variabele beloning. De bevoegdheid tot het toepassen van de clawback omvat niet het uitgestelde deel van de variabele beloning en is tot drie jaar na de uitkering ervan van kracht.

Gezien de relatief geringe omvang van de variabele beloningen zijn bij de formulering van het beloningsbeleid en voorafgaand aan de vaststelling van de variabele beloning van individuele directieleden geen scenarioanalyses uitgevoerd.

Pensioenen

De pensioenen van de directieleden - evenals van de medewerkers - zijn bij een verzekeraar ondergebracht in de collectieve pensioenregeling van de NWB Bank. De bank heeft één middelloonregeling voor de directie en medewerkers en bevat een eigen bijdrage van de deelnemers. In de pensioenregeling zijn de geldende wettelijke bepalingen opgenomen ten aanzien van de maximale opbouw- en premiepercentages en de maximering van het pensioengevend inkomen. In 2017 bedroeg de maximering € 103.317. Voor salarissen boven deze maximering biedt de bank een nettopensioenregeling aan, waarin een medewerker

pensioen kan opbouwen over het brutosalaris boven dit maximum.

Overige arbeidsvoorwaarden

De directieleden hebben een auto tot hun beschikking. Voorts gelden voor directieleden dezelfde arbeidsvoorwaarden als voor medewerkers.

REMUNERATIE DIRECTIE 2017

Vaste beloning

Menno Snel, voorzitter van de directie tot 25 oktober 2017 in verband met zijn benoeming als staatssecretaris van Financiën per diezelfde datum, valt onder het in 2015 vastgestelde beloningsbeleid. Met dit beleid geldt een maximumsalaris, inclusief variabele beloning, van € 272.000 voor de voorzitter van de directie en een maximum van 85% van dit bedrag voor de overige directieleden. Lidwin van Velden, directeur per 1 januari 2010, en Frenk van der Vliet, in dienst als directeur per 1 januari 2012, vallen onder het beloningsbeleid dat voor 2015 van toepassing was. Onder dit oude beleid geldt een maximale totale (vaste en variabele) beloning van € 280.000 voor de voorzitter van de directie en een maximum van 85% van dit bedrag voor de overige directieleden (na indexatie € 245.819 per 1 januari 2016). In 2017 heeft geen indexatie plaatsgevonden; er was immers ook geen CAO-stijging.

Variabele beloning

De remuneratie- en benoemingscommissie heeft in februari 2018 de werkelijke prestaties van de directieleden vergeleken met de geformuleerde prestatiecriteria in het prestatiecontract. De remuneratie- en benoemingscommissie heeft hierbij in ogenschouw genomen dat Lidwin van Velden en Frenk van der Vliet sinds 25 oktober 2017 (de periode na het aftreden van Menno Snel als voorzitter van de directie), gezamenlijk de taken van de voorzitter van de directie hebben waargenomen. Vervolgens heeft de remuneratie- en benoemingscommissie een voorstel gedaan aan de raad van commissarissen voor de variabele beloning van de individuele directieleden.

Beoordeling directie

De tabel geeft het resultaat weer van de door de raad van commissarissen vastgestelde beoordeling:

Elementen	Doelstelling	Resultaat
Winst en normrendement (3%)	Winst – conform doelstellingen in jaarlijkse begroting	3% - volledig behaald
Risicobeheer (3%)	Conform interne en externe normenkaders	3% - volledig behaald
Uitvoering strategie/(MVO) beleid (7%)	Conform doelstellingen in jaarlijkse beleidsnota	5% - niet volledig behaald
Persoonlijke aandachtsgebieden en doelstellingen (2%)	Lidwin van Velden Frenk van der Vliet	1,5% 1,5%

Bovenstaande beoordeling zou leiden tot een toekenning van 12,5% variabele beloning aan Lidwin van Velden en Frenk van der Vliet. Echter, in verband met de gezamenlijke waarneming van de taken van de directievoorzitter sinds oktober 2017 heeft de raad van commissarissen besloten het maximum van 15% variabele beloning toe te kennen. Tweederde (10%) hiervan wordt dit jaar uitgekeerd, eenderde (5%) bevat het uitgestelde deel en wordt voorwaardelijk toegekend. In lijn met de prestatieregeling voor medewerkers van de bank ontvangt Menno Snel geen variabele beloning in verband met zijn tussentijds vertrek in oktober 2017. De raad is Menno erkentelijk voor de bijdrage die hij heeft geleverd aan versterking van de rol van de NWB Bank.

Overzicht bezoldiging directieleden

(in duizenden euro's)	Pensioen					
	Vaste beloning	Variabele beloning	Uitbetaling uitgestelde deel variabele beloning 2014	bijdrage	compensatie i.v.m. harmonisatie pensioen- regeling	Werkgevers- bijdrage nettopensioen regeling
2017						
Menno Snel ¹⁾	193	-	n.v.t.	25	0	16
Lidwin van Velden	214	21	10	35	7	22
Frenk van der Vliet	214	21	9	34	10	18
Totaal	621	42	19	94	17	56

1) afgetreden per 25 oktober 2017 in verband met zijn benoeming als staatssecretaris van Financiën

Evenals voorgaande jaren heeft Ron Walkier in verband met de geldende dividendstop afgezien van zijn variabele beloning, in dit geval het uitgestelde deel van de variabele beloning 2014.

(in duizenden euro's)	Pensioen					
	Vaste beloning	Variabele beloning	Uitbetaling uitgestelde deel variabele beloning 2013	bijdrage	compensatie i.v.m. harmonisatie pensioen- regeling	Werkgevers- bijdrage nettopensioen- regeling
2016						
Menno Snel ²⁾	79	8	n.v.t.	10	0	6
Lidwin van Velden	214	21	10	35	7	23
Frenk van der Vliet	214	21	10	33	10	19
Ron Walkier ³⁾	94	- ⁴⁾	- ⁴⁾	16	5	16
Totaal	601	50	20	94	22	64

2) in dienst per 1 september 2016

3) afgetreden per de algemene vergadering van 26 april 2016 wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd

4) in verband met de geldende dividendstop heeft Ron Walkier, evenals voorgaande jaren, afgezien van zijn variabele beloning

De directieleden ontvangen een deels belaste onkostenvergoeding van € 2.800 per jaar per persoon.

Uitgestelde deel variabele beloning 2014

In februari 2018 heeft de remuneratie- en benoemingscommissie de feitelijke resultaten van de NWB Bank vergeleken met de in 2014 geformuleerde langetermijndoelstellingen (Standard & Poor's en Moody's ratings van de bank zijn gelijk aan de sovereign rating van de Nederlandse Staat, en versterking van de positie in de markt). Deze vergelijking heeft aangetoond dat deze langetermijndoelstellingen volledig zijn behaald. Op voorstel van de remuneratie- en benoemingscommissie heeft de raad van commissarissen besloten tot betaalbaarstelling van het uitgestelde deel (zie bovenstaand overzicht). Zoals eerder vermeld, ziet Ron Walkier als voormalig voorzitter van de directie af van het uitgestelde deel variabele beloning 2014 in verband met de geldende dividendstop.

BELONINGSBELEID MEDEWERKERS

Vaste beloning

Het beloningsbeleid voor medewerkers is integraal van toepassing op alle medewerkers, ongeacht functie en niveau, voor zowel vaste als variabele beloning. De bank volgt de CAO Banken. De vaste beloning bestaat uit 12 maandsalarissen, een vakantietoeslag van 8% en een 13e maand. Indexering geschiedt volgens de structurele inkomensaanpassingen uit de CAO Banken.

Variabele beloning

De variabele beloning bestaat uit een prestatieregeling van maximaal 7% en een winstdelingsregeling van maximaal 7,5%. Beide regelingen bevatten een malus- en clawback-bepaling.

Voor het bepalen van de variabele beloning volgens de prestatieregeling wordt een zorgvuldige prestatiebeoordeling gemaakt op basis van de onderstaande elementen:

- behalen van de doelstellingen die voor het betreffende kalenderjaar zijn geformuleerd
- eindoordeel leidinggevende
- eventuele correctie in verband met bevindingen ongeoorloofde risico's of compliance issues
- oordeel van de directie

De NWB Bank richt haar beloningsbeleid met name op prestatiecriteria die kwalitatief en functie-inhoudelijk van aard zijn. Bij het vaststellen van de doelstellingen wordt rekening gehouden met de langetermijndoelstellingen (zoals opgenomen in de strategienota) en de kernwaarden (bewust, betrokken en betrouwbaar) van de bank. Verder wordt rekening gehouden met zorgvuldig en klantgericht handelen. Medewerkers hebben invloed op het vast- en bijstellen van de doelstellingen. Over 2017 is gemiddeld per medewerker (exclusief directie) een variabele beloning uit hoofde van de prestatieregeling van 5,35% toegekend. Het in 2018 totaal uitgekeerde bedrag aan variabele beloningen aan medewerkers (over 2017) zal € 406.835 (prestatieregeling en winstdelingsregeling) bedragen.

Afschaffing variabele beloning per 1 januari 2018

De bank heeft besloten tot afschaffing van de variabele beloningsregelingen voor medewerkers (winstdelingsregeling en prestatieregeling) per 1 januari 2018. Dit past bij het profiel van een promotional bank en de maatschappelijke discussie over de variabele beloningsregelingen. Ter compensatie van de afschaffing van de variabele beloning ontvangen medewerkers per 1 januari 2018 een toeslag van 10,745% naast het salaris. Het terugrekenen naar een percentage van het maandsalaris is kostenneutraal uitgevoerd. Dit betekent dat het totaal van de structurele lasten voor de bank na omrekening gelijk is aan het totaal van de structurele lasten voor omrekening. De grondslag voor de toeslag bestaat uit 12 maandsalarissen, 13e maand en vakantietoeslag. Deze toeslag is niet pensioengevend.

Pensioenen

De pensioenen van de medewerkers - evenals van de directieleden - zijn bij een verzekeraar ondergebracht in de collectieve pensioenregeling van de NWB Bank. De bank heeft één middelloonregeling voor de medewerkers en directie en bevat een eigen bijdrage van de deelnemers. Voor salarissen boven € 100.000 biedt de bank een nettopensioenregeling aan.

Overige arbeidsvoorwaarden

Voorts zijn er voor medewerkers diverse secundaire arbeidsvoorwaarden, zoals de studiekostenregeling, een fietsregeling, de hypotheekrentesubsidieregeling en een aanvullende arbeidsongeschiktheidsverzekering. Medewerkers wier functie deelname aan de autoregeling rechtvaardigt, kunnen hier gebruik van maken of kunnen aanspraken maken op een vergoeding uit hoofde van deze regeling.

Beloningsverhouding

Bij het bepalen van de verhouding van de beloning van de CEO en de beloning van de overige medewerkers heeft de bank de Global Reporting Initiative (GRI) standaard 'G4-54' als uitgangspunt genomen. Volgens deze standaard is de beloningsverhouding de ratio tussen de totale bezoldiging van de hoogst betaalde medewerker en de mediaan van de totale bezoldiging van alle overige medewerkers (inclusief overige leden van de directie). De totale bezoldiging bestaat uit de vaste en variabele beloning en de pensioenkosten.

De vaste beloning van medewerkers en directieleden van de NWB Bank in 2017 bestaat uit 12 maandsalarissen, 8% vakantietoeslag en een 13e maand. De variabele beloning van de medewerkers in 2017 bestaat uit 7,5% winstuitkering over 2016 en een prestatie uitkering over 2016. De variabele beloning van directieleden in 2017 bestaat uit de uitgekeerde variabele beloning over 2016. De pensioenkosten bestaan uit de componenten 'kosten middelloon tot € 103.317 minus werkgeversbijdrage', 'werkgeversbijdrage boven € 103.317 minus werkneemersbijdrage' en 'eventuele compensatie oude pensioenregeling (vóór 2015)'.

De volgende uitgangspunten zijn gehanteerd:

Vaste beloning: 12 maandsalarissen, 8% vakantiegeld en een 13e maand.

Variabele beloning: de variabele beloning over 2016 die is uitgekeerd in 2017 en is geëxtrapoleerd naar 12 maanden. Het uitgestelde deel van de variabele beloning is buiten beschouwing gelaten, aangezien deze eerst in 2020 van toepassing zal zijn.

Gebaseerd op bovenstaande uitgangspunten komt de ratio beloningsverhouding tussen de directievoorzitter en de mediaan van de overige medewerkers van de NWB Bank over 2017 uit op 4,06 (2016: 4,22). Deze ratio is laag in verhouding tot andere (financiële) instellingen.

REMUNERATIE RAAD VAN COMMISSARISSEN

In de algemene vergadering van 20 april 2017 hebben de aandeelhouders, op voorstel van de raad van commissarissen, de structuur van de commissarisvergoedingen gewijzigd. Het voorstel was het gevolg van een toetsing door de raad van commissarissen, op advies van de remuneratie- en benoemingscommissie, van het remuneratiebeleid aan de best practices bij vergelijkbare staatsdeelnemingen en ondernemingen, mede op basis van een benchmarkonderzoek door een extern bureau. Op grond van dit onderzoek is vastgesteld dat de honorering van commissarissen ten opzichte van peers aan de lage kant was en dat de systematiek en structuur van de commissarisvergoedingen niet geheel in lijn waren met de markt.

Hoewel er de laatste jaren een verzwaring van het takenpakket, de taakinvulling en complexiteit van het commissariaat had plaatsgevonden en veel vergelijkbare ondernemingen de commissarishonorering op duidelijk hogere niveaus hadden vastgesteld, besloot de raad van commissarissen vast te houden aan het oude remuneratieniveau inclusief CAO-stijging van 2015 en 2016. Dit betekende consolidatie van de remuneratie, met dien verstande dat geen sprake meer is van aparte vergader- en onkostenvergoedingen maar van vaste vergoedingen voor de leden van de raad van commissarissen en zijn commissies. Ook is de afzonderlijke honorering voor de vice-voorzitter komen te vervallen en is geen extra vergoeding gerekend voor de splitsing van de audit- en risicocommissie in twee afzonderlijke commissies aangezien op dat moment de samenstelling van beide commissies gelijk bleef.

Met ingang van 1 januari 2017 geldt de volgende remuneratiestructuur (exclusief BTW), afgezet tegen de hoogte van de remuneratie over 2016:

bedragen inclusief onkostenvergoedingen

(in euro's)	2017	2016
Voorzitter + commissies	36.500	36.486
Vice-voorzitter + auditcommissie + risicocommissie	22.667	24.986
Lid + auditcommissie + risicocommissie	22.667	23.016
Lid + remuneratie- en benoemingscommissie	22.667	20.516

De honorering van de raad van commissarissen kent geen variabele componenten en geen optieregelingen. Het remuneratiebeleid zal iedere vijf jaar worden geëvalueerd.

Op individuele basis bedroeg de remuneratie van de leden van de raad van commissarissen:

(in euro's)	2017	2016
Age Bakker ^{1) 2) 3)}	36.500	35.736
Maurice Oostendorp ^{2) 4)}	22.667	24.986
Else Bos ^{2) 5)}	-	7.672
Peter Glas ³⁾	22.667	19.766
Petra van Hoeken ²⁾	22.667	23.016
Toon van der Klugt ^{3) 6)}	11.334	-
Frida van den Maagdenberg ^{3) 7)}	15.741	-
Manfred Schepers ^{2) 8)}	22.667	15.344
Albertine van Vliet-Kuiper ^{3) 9)}	7.556	19.766
Berend-Jan van Voorst tot Voorst ^{3) 10)}	-	6.589
Totaal	161.799	152.875

Bovenstaande vergoedingen zijn inclusief de algemene onkostenvergoedingen en exclusief de bijdrage Zwv, de reiskostenvergoeding en eventuele BTW.

1) voorzitter

2) lid auditcommissie en risicocommissie

3) lid remuneratie- en benoemingscommissie

4) vice-voorzitter

5) Else Bos is afgetreden op 26 april 2016

6) Toon van der Klugt is op 17 augustus 2017 benoemd tot commissaris

7) Frida van den Maagdenberg is op 20 april 2017 benoemd tot commissaris. De remuneratie draagt zij af aan het Academisch Medisch Centrum, waar zij lid van de Raad van Bestuur is.

8) Manfred Schepers is op 26 april 2016 benoemd tot commissaris

9) Albertine van Vliet is afgetreden op 20 april 2017

10) Berend-Jan van Voorst tot Voorst is afgetreden op 26 april 2016

In de periode vanaf de uitdiensttreding van Menno Snel, waardoor tijdelijk twee directieleden de directie vormen, heeft Age Bakker als voorzitter van de raad regelmatig een afstemmingsoverleg met de directieleden. Hij ontvangt hiervoor een vergoeding van € 750 per afstemmingsoverleg.

Met de afschaffing van de variabele beloningsregelingen voor medewerkers per 1 januari 2018, komt het beroep op proportionaliteit te vervallen voor wat betreft het beloningsbeleid voor medewerkers.

REGELGEVING EN PROPORTIONALITEIT

Het beloningsbeleid van de bank is in lijn met de geldende nationale en internationale regelgeving, waaronder de Regeling beheerst beloningsbeleid Wft 2014 (Rbb) van DNB die de relevante bepalingen van CRD IV met ingang van 1 augustus 2014 implementeert, de Wbfo, de EBA Criteria en de CEBS Guidelines. De mogelijke wijzigingen die CRD V met zich zal brengen ten aanzien van remuneratie zal de bank tijdig implementeren. Naar verwachting treden de CRD V-voorstellen niet eerder dan 1 januari 2019 in werking. Op 4 september 2017 publiceerde DNB een concept Rbb 2017 voor consultatie. De definitieve Rbb 2017 is op 8 december 2017 in werking getreden. De bank voldoet aan de Rbb 2017, die aansluiting zoekt bij de CRD IV-beloningsregels.

De bank beroept zich over 2017 voor de toepassing van een aantal elementen uit de Rbb op proportionaliteit, dat wil zeggen dat de bank bepaalde elementen niet toepast vanwege het lage risicoprofiel van de bank en de bescheiden omvang van de variabele beloning. Dit betreft allereerst de betaling van ten minste 50% van de variabele beloning in aandelen of andere instrumenten. Redenen hiervoor zijn dat de bank een beperkt aantal identified staff leden heeft, geen beursgenoteerde aandelen kent en dat het opzetten van een programma of plan voor uitkering in vergelijkbare instrumenten onevenredig hoge kosten en administratieve lasten met zich mee zou brengen. Daarnaast past de bank niet volledig de regel toe die voorschrijft dat het uitgestelde deel van de variabele beloning ten minste 40% bedraagt. De variabele beloning van de directie bevat een kleiner uitgesteld deel (een derde) en de variabele beloning van medewerkers kent in het geheel geen uitgesteld deel. Ook hier geldt dat toepassing daarvan een onevenredige administratieve belasting met zich mee zou brengen.

8

JAARREKENING

WINST- EN VERLIESREKENING

voor het jaar eindigend op 31 december 2017

(in miljoenen euro's)	Toelichting	2017	2016
Rente en soortgelijke baten		1.615	1.680
Rente en soortgelijke lasten		1.339	1.462
Rente	1	276	218
Resultaat uit financiële transacties	2	-58	-25
Overige bedrijfsopbrengsten		0	0
Som der bedrijfsopbrengsten		218	193
Personeelskosten	3	8	8
Andere beheerkosten	4	10	9
Personeels- en andere beheerkosten		18	17
Afschrijvingen en waardeveranderingen op immateriële en materiële vaste activa	5	2	2
Bankenbelasting en resolutieheffing	6	28	25
Som der bedrijfslasten		48	44
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belastingen		170	149
Belastingen resultaat gewone bedrijfsuitoefening	7	47	42
Resultaat na belastingen		123	107

BALANS

per 31 december 2017 voor winstbestemming

(in miljoenen euro's)

	Toelichting	2017	2016
Activa			
Kasmiddelen en tegoeden bij de Centrale Bank	8	9.638	7.246
Bankiers	9	8.755	10.508
Kredieten en vorderingen	10	60.973	64.496
Rentedragende waardepapieren	11	3.697	3.925
Immateriële activa	12	2	2
Materiële activa	13	6	6
Vennootschapsbelasting	21	0	-
Overige activa	14	0	0
Derivaten	15	4.048	8.228
Overlopende activa	16	4	3
Totaal activa		87.123	94.414
Passiva			
Bankiers	17	1.154	2.692
Toevertouwde middelen	18	6.107	6.060
Schuldbewijzen	19	66.418	67.232
Voorzieningen	20	32	30
Vennootschapsbelasting	21	-	22
Overige schulden	22	55	55
Derivaten	23	11.402	16.482
Overlopende passiva	24	0	8
		85.168	92.581
Achtergestelde schulden	25	327	326
Gestort en opgevraagd kapitaal	26	7	7
Herwaarderingsreserve	27	4	3
Overige reserves	28	1.494	1.390
Onverdeelde winst verslagjaar	29	123	107
Eigen vermogen		1.628	1.507
Totaal passiva		87.123	94.414
Onherroepelijke toezeggingen	30	4.078	3.865
Voorwaardelijke schulden	31	41	60

OVERZICHT VAN HET TOTAALRESULTAAT

voor het jaar eindigend op 31 december 2017

(in miljoenen euro's)	Toelichting	2017	2016
Netto veranderingen in de herwaarderingsreserves	27	1	3
Netto veranderingen in de overige reserves	28	-3	-2
Vennootschapsbelasting op baten en lasten die rechtstreeks in het eigen vermogen zijn verwerkt		0	0
Baten en lasten rechtstreeks verwerkt in het eigen vermogen		-2	1
Resultaat na belastingen		123	107
Totaalresultaat		121	108

VERLOOPSTAAT VAN HET EIGEN VERMOGEN

voor het jaar eindigend op 31 december 2017

(in miljoenen euro's)	Gestort kapitaal	Herwaar- derings- reserves	Overige reserve	Onverdeelde winst verslagjaar	Totaal
Stand per 1 januari 2016	7	0	1.297	95	1.399
Winstbestemming voorgaand boekjaar			95	-95	-
Dividend			-		-
Rechtstreekse waardemutatie in vermogen		3	-2		1
Resultaat boekjaar				107	107
Stand per 31 december 2016	7	3	1.390	107	1.507
Stand per 1 januari 2017	7	3	1.390	107	1.507
Winstbestemming voorgaand boekjaar			107	-107	-
Dividend			-		-
Rechtstreekse waardemutatie in vermogen		1	-3		-2
Resultaat boekjaar				123	123
Stand per 31 december 2017	7	4	1.494	123	1.628

KASSTROOMOVERZICHT

voor het jaar eindigend op 31 december 2017

(in miljoenen euro's)

		2017	2016
Winst voor vennootschapsbelasting		171	149
Aanpassingen voor:			
Afschrijvingen en waardeveranderingen immateriële en materiële activa		2	2
Ongerealiseerde waardemutatie activa en passiva tegen reële waarde hedge accounting		-14	-234
Mutatie Kredieten en vorderingen bankiers niet terstond opeisbaar	9,17	218	-1.309
Mutatie Kredieten en vorderingen publieke sector	10	779	1.169
Mutatie Toevertrouwde middelen	18	46	686
Mutatie Overige activa en passiva		-3.232	-213
Nettokasstroom uit operationele/bancaire activiteiten		-2.030	250
Investerings in rentedragende waardepapieren	11	-569	-1.362
Verkopen en aflossingen van rentedragende waardepapieren	11	777	1.323
		208	-39
Investerings in materiële activa	13	-1	-1
Desinvesteringen	13	0	0
Investerings in immateriële activa	12	-1	-1
Nettokasstroom uit investeringsactiviteiten		206	-41
Uitgifte langlopende schuldbewijzen	19	12.453	11.372
Aflossing langlopende schuldbewijzen	19	-8.179	-7.701
Uitgifte kortlopende schuldbewijzen	19	117.512	36.078
Aflossing kortlopende schuldbewijzen	19	-117.571	-39.599
Uitgifte achtergestelde schulden	19	0	121
		4.215	271
Betaald dividend	29	-	-
Nettokasstroom uit financieringsactiviteiten		4.215	271
Nettokasstroom		2.391	480

(in miljoenen euro's)

	2017	2016
Kasstroom	2.391	480
Liquiditeiten begin van het jaar	7.246	6.766
Liquiditeiten per 31 december	9.637	7.246

In 2017 is voor een bedrag van € 1.224 miljoen aan rentebetalingen verricht (2016: € 1.295 miljoen) en een bedrag van € 1.504 miljoen aan rente-inkomsten ontvangen (2016: € 1.623 miljoen). Deze bedragen zijn in het kasstroomoverzicht verantwoord onder de post Overige activa en passiva. In 2017 is € 50,0 miljoen aan vennootschapsbelasting betaald (2016: € 15,6 miljoen) en € 19,9 miljoen aan bankenbelasting (2016: € 19,8 miljoen).

BEDRIJFSINFORMATIE

De jaarrekening van de Nederlandse Waterschapsbank N.V. (hierna: de NWB Bank, KvK nummer 27049562) over 2017 is opgesteld door de directie, goedgekeurd door de raad van commissarissen op 15 maart 2018 en zal ter vaststelling worden voorgelegd aan de algemene vergadering van aandeelhouders op 19 april 2018.

De NWB Bank is een naamloze vennootschap gevestigd in Den Haag, waarvan de aandelen in handen zijn van overheden. De NWB Bank richt zich met haar diensten op de publieke sector. Zij financiert waterschappen, gemeenten en provincies, alsmede aan de overheid gelieerde instellingen, zoals woningbouwcorporaties, ziekenhuizen, onderwijsinstellingen, waterleiding-bedrijven en PPS (Publiek-Private Samenwerking)-projecten.

GRONDSLAGEN BIJ DE OPSTELLING VAN DE JAARREKENING

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening van de NWB Bank is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en de in Nederland aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving (NL GAAP). De NWB Bank heeft geen deelnemingen en stelt een enkelvoudige jaarrekening op.

Samenvatting van belangrijke verslaggevingsgrondslagen

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld op basis van historische kostprijs met uitzondering van bepaalde rentedragende waardepapieren, derivaten en onroerende zaken. Deze zijn gewaardeerd tegen reële waarde. De kosten en opbrengsten worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. De bedragen in deze jaarrekening luiden in miljoenen euro's en alle bedragen in de toelichting zijn afgerond naar duizendtallen (€ 000),

tenzij anders is vermeld.

De benamingen zoals genoemd in het Besluit Modellen Jaarrekening zijn voor een aantal posten vervangen door benamingen die volgens de NWB Bank de inhoud beter aanduiden.

Continuïteit

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Verwerking

Een actief wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen daarvan aan de onderneming zullen toevloeien en de waarde van het actief op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld. Vreemd vermogen wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling van een bestaande verplichting gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag waartegen de afwikkeling zal plaatsvinden op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld.

Financiële activa en passiva (behoudens de hoofdsom van leningen) worden opgenomen op transactiedatum. Dit houdt in dat een financieel actief of financieel passief in de balans wordt opgenomen vanaf het tijdstip dat de vennootschap respectievelijk recht heeft op de voordelen, dan wel gebonden is aan de verplichtingen voortkomend uit de contractuele bepalingen van het financieel instrument. De hoofdsom van de leningen wordt opgenomen op de afwikkelingsdatum.

Baten worden in de winst- en verliesrekening verwerkt wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, verband houdend met een vermeerdering van een actief of vermindering van vreemd vermogen, heeft plaatsgevonden en waarvan de omvang op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld. Lasten worden in de winst- en verliesrekening verwerkt

wanneer een vermindering van het economisch potentieel, verband houdend met een vermindering van een actief of vermeerdering van vreemd vermogen, heeft plaatsgevonden en waarvan de omvang op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld.

Niet langer opnemen in de balans van financiële activa en passiva

Een op de balans opgenomen actief of post van het vreemd vermogen blijft op de balans indien een transactie niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot dit actief of deze post van het vreemd vermogen. Dergelijke transacties dienen evenmin aanleiding te geven tot het verantwoorden van resultaten.

Een financieel actief of een post van het vreemd vermogen (of, indien van toepassing, een deel van een financieel actief, of een deel van de groep van soortgelijke financiële activa of passiva) wordt niet langer in de balans opgenomen indien de transactie ertoe leidt dat alle, of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de post van het vreemd vermogen aan een derde zijn overgedragen.

Waardering

De financiële activa en passiva worden bij eerste opname in de balans gewaardeerd tegen reële waarde vermeerderd met de transactiekosten die direct toe te wijzen zijn aan de verwerving of uitgifte van het financieel actief of het financieel passief, met uitzondering van de transacties met waardering tegen reële waarde en verwerking van de resultaten via de winst- en verliesrekening. De aan deze balansposten direct toerekenbare transactiekosten worden direct verantwoord in de verlies- en winstrekening.

De reële waarde is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een verplichting kan worden afgewikkeld, tussen ter zake goed geïnformeerde en tot een transactie bereid zijnde partijen die onafhankelijk van elkaar zijn.

Voor zover voor posten een relevante middenkoers

beschikbaar is, wordt deze als de beste indicatie voor de reële waarde gehanteerd. Van het merendeel van de financiële instrumenten van de NWB Bank kan de reële waarde niet op basis van een relevante middenkoers vastgesteld worden, omdat een beursnotering en/of een actieve markt ontbreekt. De NWB Bank berekent de reële waarde van deze overige financiële instrumenten met modellen.

De modellen maken gebruik van diverse veronderstellingen met betrekking tot de disconteringsvoet en het tijdstip en de omvang van de verwachte toekomstige kasstromen. Bij de berekening van de reële waarde van opties is gebruik gemaakt van optiewaarderingsmodellen.

Bij het ontstaan van financiële activa worden deze geclassificeerd als Kredieten en vorderingen, Bankiers, Rentedragende waardepapieren, dan wel Derivaten. Kredieten en vorderingen, Tot het einde van de looptijd aangehouden rentedragende waardepapieren, Overige rentedragende waardepapieren zonder beursnotering, alsmede Bankiers worden vervolgens gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Overige rentedragende waardepapieren met beursnotering en Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde.

Bij het ontstaan van financiële passiva worden deze geclassificeerd als Bankiers, Derivaten, Toevertrouwde middelen en Uitgegeven schuldbewijzen. Bankiers, Toevertrouwde middelen alsmede Uitgegeven schuldbewijzen worden vervolgens gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs en Derivaten worden vervolgens gewaardeerd tegen reële waarde.

Hedge accounting

De bank dekt aan financiële activa of passiva verbonden rente- en valutarisico's grotendeels af met behulp van financiële instrumenten. In marktwaardetermen vindt een compensatie plaats van waardeveranderingen als gevolg van rente- en valutamutaties. Hedge accounting maakt het mogelijk de resultaatverantwoording van een afdekkingsinstrument en de bijbehorende afgedekte

positie te synchroniseren, voor zover deze indekking effectief is. Hedge accounting is alleen toegestaan indien er afdoende documentatie is opgesteld en de vereiste effectiviteit van de afdekking is aangetoond. De NWB Bank gebruikt alleen derivaten als afdekkingsinstrument en deze worden tegen reële waarde op de balans opgenomen. Zowel de waardemutaties van het afgedekte instrument die zijn toe te rekenen aan het afgedekte risico, alsmede de waardemutaties van derivaten die onderdeel uitmaken van een reële waarde hedge, worden in de winst- en verliesrekening verantwoord als Resultaat uit financiële transacties.

De NWB Bank past twee vormen van reële waarde hedge accounting toe: micro- en macrohedging. Microhedging heeft betrekking op individuele transacties die voor wat betreft rente- en valutarisico in een economische hedge relatie zijn betrokken. Er is in geval van microhedging een een-op-een relatie tussen de afgedekte positie en het afdekkinginstrument. Macrohedging heeft betrekking op een groep transacties die voor het renterisico door meerdere derivaten wordt afgedekt. Daarbij is er niet altijd een relatie tussen afgedekte posities en afdekkingsinstrumenten op individueel niveau, maar wordt op portefeuilleniveau aangetoond dat de betrokken derivaten de reële waardemutaties als gevolg van rentebewegingen van de betrokken activa compenseren.

Vreemde valuta

Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de middenkoersen op balansdatum (gepubliceerd door de ECB). Het hanteren van middenkoersen houdt verband met het beleid van de NWB Bank, waarbij alle valutaposities een-op-een worden afgedekt en waardoor de dagelijkse geldstromen in vreemde valuta per saldo nihil zijn.

Baten en lasten voortvloeiend uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers op transactiedatum. Alle valutakoersverschillen van monetaire activa en passiva worden in de winst- en verliesrekening verantwoord.

Valutaswaps worden gebruikt als afdekkingsinstrument

voor valutarisico's inzake opgenomen en uitgezette gelden. Deze valutaswaps worden omgerekend tegen de reële waarde van het instrument per balansdatum. De waardemutaties worden verantwoord onder Resultaat uit financiële transacties.

Kredieten en vorderingen en Bankiers

Kredieten en vorderingen en Bankiers worden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode verminderd met een voorziening ingeval van oninbaarheid van vorderingen.

Rentedragende waardepapieren

Rentedragende waardepapieren zijn primair bedoeld om voor onbepaalde tijd te worden aangehouden en kunnen worden verkocht om te voorzien in liquiditeitsbehoeften, of als reactie op wijzigingen in het risicoprofiel van de emittent. De rentedragende waardepapieren worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Voor wat betreft de vervolgwaardering van de rentedragende waardepapieren zijn twee subcategorieën te onderkennen:

Tot het einde van de looptijd aangehouden

Verstrekte leningen en gekochte rentedragende waardepapieren met vaste of bepaalde betalingen waarvan de NWB Bank het stellige voornemen heeft, en zowel contractueel als economisch in staat is deze aan te houden tot het einde van de looptijd, worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode.

Overige rentedragende waardepapieren

Overige rentedragende waardepapieren zonder beursnotering worden gewaardeerd conform de Tot het einde van de looptijd aangehouden waardepapieren.

Overige rentedragende waardepapieren met beursnotering worden gewaardeerd tegen reële waarde. Voor zover een waardeverandering van een individueel rentedragend waardepapier positief is, wordt deze tot het moment van realisatie direct in het eigen vermogen verwerkt. Op het moment dat het desbetreffende rentedragende waardepapier niet langer

in de balans wordt verwerkt, wordt het cumulatieve ongerealiseerde resultaat van een individueel actief dat in het eigen vermogen was opgenomen verwerkt in de winst- en verliesrekening. Een eventuele cumulatieve waardevermindering tot onder de kostprijs wordt onmiddellijk in de winst- en verliesrekening verantwoord. Wanneer vervolgens een ongerealiseerde waardevermeerdering op het betreffende rentedragende waardepapier plaatsvindt, wordt deze in de winst- en verliesrekening verantwoord voor zover deze lager is dan de geamortiseerde kostprijs. Eventuele waardevermeerdering boven de geamortiseerde kostprijs wordt in het eigen vermogen verwerkt.

Indien de rentedragende waardepapieren zijn betrokken in een reële waarde hedgerelatie, dan wordt het effectieve deel van de afdekking verwerkt in het resultaat, in plaats van in het eigen vermogen. Wanneer financiële activa niet langer in de balans worden opgenomen, wordt de in het eigen vermogen opgenomen cumulatieve winst of het cumulatieve verlies verantwoord in de winst- en verliesrekening.

Immateriële activa

Onder deze post zijn verantwoord de kosten en uitgaven die betrekking hebben op computersoftware. Na de eerste opname wordt het immaterieel actief gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met de geaccumuleerde afschrijvingen en eventuele bijzondere waardeverminderingen. De gebruiksduur wordt geacht vijf jaar te zijn en de gehanteerde afschrijvingsmethode is lineair over genoemde gebruiksduur. Indien hiertoe aanleiding bestaat zal de afschrijvingsperiode en afschrijvingsmethode worden herzien.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa bestaan uit onroerende zaken en bedrijfsmiddelen. Onroerende zaken worden gewaardeerd tegen actuele waarde, zijnde de laagste van actuele kostprijs en de realiseerbare waarde. De bedrijfsmiddelen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met lineaire afschrijving. De actuele waarde van onroerende zaken wordt jaarlijks beoordeeld en periodiek bepaald aan de hand van

taxaties door externe taxateurs. De afschrijvingen hierop worden ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht over een periode, welke overeenkomt met de verwachte economische gebruiksduur.

De afschrijvingen belopen jaarlijks:

- Gebouw 2,5%
- Installaties 10%
- Inrichting, inventaris, etc.:
 - meubilair en dergelijke 10%
 - kantoormachines 20%
- Informatieverwerkende apparatuur:
 - personal computers 20%
 - overige apparatuur 20%
- Personenauto's 20%

Op de waarde van de grond wordt niet afgeschreven.

De restwaarde van het actief, de gebruiksduur en de waarderingsmethodes worden jaarlijks beoordeeld en, indien noodzakelijk, aangepast.

Derivaten

Een derivaat (afgeleid financieel instrument) is een financieel instrument dat de drie volgende kenmerken bezit:

- de waarde verandert als gevolg van veranderingen van marktfactoren zoals een bepaalde rentevoet, prijs van een financieel instrument, valutakoers, kredietwaardigheid, of andere variabele (de onderliggende waarde)
- er is geen of een geringe netto-aanvangsinvestering benodigd in verhouding tot andere soorten contracten die op vergelijkbare wijze reageren op veranderingen in genoemde marktfactoren en
- het wordt op een tijdstip in de toekomst afgewikkeld.

Derivaten worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde op het moment van het aangaan van het contract. Eventuele verschillen tussen de reële waarde en de door de bank gehanteerde waarderingsmodellen worden geamortiseerd over de looptijd van het financieel instrument. Ook na eerste verwerking wordt het derivaat gewaardeerd tegen reële waarde inclusief

opgelopen rente. Derivaten met een positieve marktwaarde worden als activa gepresenteerd, derivaten met een negatieve marktwaarde als passiva. Veranderingen in de reële waarde van deze derivaten worden in de winst- en verliesrekening verantwoord onder de post Resultaat financiële transacties. Er worden algemeen aanvaarde waarderingsmodellen toegepast, waarbij gebruik wordt gemaakt van de meest geëigende waarderingcurven, waaronder de OIS-curve. Daarnaast is een zogenaamde credit valuation adjustment en een debt valuation adjustment in de waardering opgenomen.

In contracten besloten derivaten worden als een apart derivaat gewaardeerd indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- er bestaat geen nauw verband tussen de economische kenmerken en risico's van het in een contract besloten derivaat en die van het basiscontract, en
- het basiscontract wordt niet tegen reële waarde – met waardemutaties via het resultaat – gewaardeerd, en
- een afzonderlijk instrument met dezelfde voorwaarden zou voldoen aan de definitie van een derivaat.

Derivaten die voldoen aan deze voorwaarden worden gepresenteerd in de balans bij het basiscontract waartoe deze behoren en gewaardeerd tegen reële waarde, waarbij waardemutaties worden verwerkt in het resultaat. Contracten worden alleen op het moment van aangaan van de transactie beoordeeld tenzij een wijziging in de contractvoorwaarden heeft plaatsgevonden, welke de verwachte kasstromen aanzienlijk beïnvloedt.

De over-the-counter derivaten met centrale tegenpartijen, die dagelijks worden verrekend met het ontvangen danwel betaalde collateral, zijn niet opgenomen in de balans.

Bankiers, Toevertrouwde middelen, Schuldbewijzen en Achtergestelde schulden

De in de passiefposten Bankiers, Toevertrouwde middelen, Schuldbewijzen en Achtergestelde schulden opgenomen leningen worden bij de eerste opname gewaardeerd tegen de reële waarde van de ontvangen tegenprestatie minus de direct toerekenbare transactiekosten. Na deze eerste opname worden de rentedragende leningen vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode. Winsten en verliezen worden opgenomen in het renteresultaat zodra de schulden niet langer op de balans worden opgenomen.

Personeelsverplichtingen - pensioenverplichtingen

Conform Richtlijn 271 Personeelsbeloningen past de NWB Bank voor pensioenen integraal de onder IFRS-EU van toepassing zijnde standaard (IAS 19) inzake pensioenen en andere post retirement benefits toe.

De NWB Bank is met haar medewerkers een pensioenregeling overeengekomen op basis van vaste toezeggingen (defined benefit plan). De regeling wordt gefinancierd door premies aan een verzekeringsmaatschappij op basis van periodieke actuariële berekeningen.

Een defined benefit plan is een regeling waarbij de uitkering aan de gepensioneerde werknemer vastgelegd wordt, rekening houdend met factoren zoals leeftijd, dienstjaren en salaris. De verantwoorde verplichting voor defined benefit plans is het saldo van de contante waarde van de pensioenverplichtingen op balansdatum, verminderd met de reële waarde van de daarmee verbonden beleggingen. Het saldo wordt aangepast voor niet-verantwoorde resultaten en kosten met betrekking tot verstreken dienstjaren.

De pensioenverplichtingen worden jaarlijks berekend door een externe actuaris op basis van de projected unit credit method. Daarbij wordt gebruikgemaakt van een verwacht rendement op beleggingen.

Saldering van financiële activa en financiële passiva

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd en tegen het nettobedrag in de balans opgenomen indien er een juridisch afdwingbaar recht is om de verantwoorde bedragen te salderen en indien het voornemen bestaat om de verwachte toekomstige kasstromen op netto-basis te verrekenen, of simultaan het actief te realiseren en de verplichting af te wikkelen.

Opbrengstverantwoording

Opbrengsten worden verantwoord wanneer het waarschijnlijk is dat de economische voordelen ten goede zullen komen aan de NWB Bank en de opbrengsten betrouwbaar kunnen worden bepaald.

Rente

Rentebaten en -lasten worden in de winst- en verliesrekening opgenomen volgens de effectieve rentemethode. De toepassing van deze methode omvat de amortisatie van een eventueel disagio of agio of andere verschillen (met inbegrip van transactiekosten en daarop betrekking hebbende provisies) tussen de eerste boekwaarde van een rentedragend instrument en het bedrag per vervaldatum, berekend op basis van de effectieve rentevoet.

Winstbelastingen

Winstbelastingen worden gelijktijdig met de winst als last verantwoord. Uitgestelde belastingvorderingen en uitgestelde belastingverplichtingen worden tegen het nominale bedrag gewaardeerd.

Verschuldigde en verrekenbare belastingen

Verschuldigde en verrekenbare belastingvorderingen en -verplichtingen voor lopende en voorgaande jaren worden gewaardeerd op het bedrag dat naar verwachting zal worden teruggevorderd van, of betaald zal worden aan, de belastingdienst. Het belastingbedrag wordt berekend op basis van de geldende belastingtarieven en belastingwetgeving.

Uitgestelde belastingen

Uitgestelde belastingvorderingen worden opgenomen voor alle verrekenbare tijdelijke verschillen, onbenutte fiscale faciliteiten en niet-verrekenende fiscale verliezen, wanneer het waarschijnlijk is dat er fiscale winst beschikbaar zal zijn waarmee de verrekenbare tijdelijke verschillen kunnen worden verrekend, en de verrekenbare tijdelijke verschillen, onbenutte fiscale faciliteiten en onbenutte fiscale verliezen kunnen worden aangewend.

De boekwaarde van de uitgestelde belastingvorderingen wordt per balansdatum beoordeeld en verlaagd wanneer het niet waarschijnlijk is dat voldoende fiscale winst beschikbaar zal zijn waarmee het tijdelijke verschil geheel of gedeeltelijk kan worden verrekend. Niet opgenomen uitgestelde belastingvorderingen worden per balansdatum herbeoordeeld en opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat in de toekomst fiscale winst aanwezig zal zijn waarmee deze uitgestelde vordering kan worden verrekend.

Uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen worden gewaardeerd op de belastingtarieven die naar verwachting van toepassing zullen zijn op de periode waarin de vordering wordt gerealiseerd of de verplichting wordt afgewikkeld, op basis van de geldende belastingtarieven en belastingwetgeving.

Uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen worden gesaldeerd indien er een recht bestaat om deze te salderen.

Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit operationele/bancaire activiteiten, investerings- en financieringsactiviteiten.

Onder liquiditeiten worden die activa opgenomen die zonder beperkingen kunnen worden omgezet in liquiditeiten, waaronder de aanwezige kasmiddelen, alsmede de per saldo direct opeisbare tegoeden bij (centrale) banken.

De mutaties in de kredieten en de toevertrouwde middelen en die uit hoofde van het bancaire depositobedrijf zijn, gelet op de aard van de activiteiten, opgenomen onder de kasstroom uit operationele/ bancaire activiteiten. Mutaties in rentedragende waardepapieren, niet zijnde de tot einde looptijd gehouden rentedragende waardepapieren, worden ook opgenomen onder de kasstroom uit operationele/ bancaire activiteiten.

Investeringsactiviteiten omvatten de aan- en verkopen en aflossingen inzake tot einde looptijd gehouden rentedragende waardepapieren, alsmede de aan- en verkopen van onroerende zaken en bedrijfsmiddelen. De opname en aflossing van lang vreemd vermogen (looptijd >1 jaar) worden als financieringsactiviteiten aangemerkt.

Gesegmenteerde informatie

De inrichting van de bank is niet afgestemd op werkzaamheden in verschillende bedrijfstakken en bij de analyse en besluitvorming ter zake van rendement en inzet van middelen wordt door de directie van de NWB Bank geen onderscheid gemaakt naar segmenten. In deze jaarrekening is dan ook geen gesegmenteerde informatie opgenomen.

Belangrijke inschattingen en schattingonzekerheden

De opstelling van de jaarrekening vereist dat de directie zich oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, alsmede van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden, marktinformatie en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over het merendeel van de boekwaarde van activa en passiva van de NWB Bank die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen daardoor afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden periodiek beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden verantwoord in de periode waarin de schattingen worden herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft. Heeft de herziening ook gevolgen voor toekomstige perioden, dan wordt de herziening verantwoord in zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

De door de directie gevormde oordelen die belangrijke gevolgen kunnen hebben voor de jaarrekening, en schattingen die een aanmerkelijk risico in zich bergen van een materiële aanpassing in een volgend jaar, hebben met name betrekking op de waardering van financiële activa en financiële passiva op reële waarde.

1 RENTE

De post Rentebaten omvat rentebaten uit Kredieten en vorderingen, Rentedragende waardepapieren, Kasmiddelen en tegoeden bij de Centrale Bank alsmede provisies die het karakter van rente hebben, ontvangen vergoedingen voor vervroegde aflossing van financiële instrumenten waarop geen hedge accounting wordt toegepast, agio's en disagio's. Agio's en disagio's op Kredieten en vorderingen die niet gewaardeerd worden op reële waarde, zijn tezamen met de respectievelijke rentebaten verantwoord overeenkomstig de effectieve rentemethode.

De post Rentelasten omvat rentelasten uit al dan niet in schuldbewijzen belichaamde schulden en derivaten, alsmede provisies die het karakter van rente hebben, betaalde vergoedingen voor vervroegde aflossing, agio's en disagio's. Agio's en disagio's op al dan niet in schuldbewijzen belichaamde schulden die niet gewaardeerd worden op reële waarde, zijn tezamen met de respectievelijke rentelasten verantwoord overeenkomstig de effectieve rentemethode.

	2017	2016
Rentebaten Kasmiddelen en tegoeden bij de Centrale Bank en kredieten en vorderingen tegen geamortiseerde kostprijs	1.581.441	1.655.038
Rentebaten rentedragende waardepapieren	27.251	21.873
Provisies	477	1.404
Negatieve rentelasten	5.556	1.998
Rentebaten	1.614.725	1.680.313
Rentelasten Bankiers, Toevertrouwde middelen, Hybride kapitaal en Schuldbewijzen tegen geamortiseerde kostprijs	-407.542	-551.098
Derivaten (saldo rentebaten en -lasten)	-815.045	-832.447
Negatieve rentebaten	-116.604	-78.437
Rentelasten	-1.339.191	-1.461.982
Rente	275.534	218.331

De post Negatieve rentebaten betreft de negatieve rente op de financiële activa Kasmiddelen en tegoeden bij de Centrale Bank, Bankiers en Kredieten en vorderingen. De post Negatieve rentelasten betreft de negatieve rente op de financiële passiva Bankiers, Toevertrouwde middelen en Schuldbewijzen.

2 RESULTAAT UIT FINANCIËLE TRANSACTIES

De NWB Bank past twee vormen van reële waarde hedge accounting toe: micro- en macrohedging. Microhedging heeft betrekking op individuele transacties die voor wat betreft rente- en valutarisico in een economische hedge relatie zijn betrokken. Er is in geval van microhedging een een-op-een relatie tussen de afgedekte positie en het afdekkinginstrument. Macrohedging heeft betrekking op een groep transacties die voor het renterisico door meerdere derivaten wordt afgedekt. Daarbij is er niet altijd een relatie tussen afgedekte posities en afdekkinginstrumenten op individueel niveau maar wordt op portefeuilleniveau aangetoond dat de betrokken derivaten de reële waardemutaties als gevolg van rentebewegingen van de betrokken activa compenseren.

Het resultaat uit financiële transacties is als volgt te specificeren:

	2017	2016
Marktwaaardeverandering derivaten betrokken in Macro hedge accounting	2.704.465	-2.107.746
Herwaardering financiële activa en passiva betrokken in hedge accounting	-2.707.139	2.106.024
Macro hedge accounting ineffectiviteit	-2.674	-1.722
Micro hedge accounting ineffectiviteit	-129	32
Totaal ineffectiviteit hedge accounting	-2.803	-1.690
Overige marktwaaardeverandering geherstructureerde derivaten betrokken in hedge accounting	-63.114	-54.477
Marktwaaardeveranderingen van derivaten niet betrokken in hedge accounting	3.671	554
Mutatie tegenpartij kredietrisico (CVA/DVA)	-939	-487
Resultaat looptijdverlengingen en vervroegde aflossingen	735	24.902
Overige marktwaaardeveranderingen	4.260	6.646
Totaal	-58.190	-24.522

De overige marktwaaardeveranderingen geherstructureerde derivaten betrokken in hedge accounting worden veroorzaakt door in het verleden uitgevoerde herstructureringen van de derivatenportefeuille met het oog op de beheersing van de renterisico positie. Het renteresultaat wordt per saldo positief beïnvloed (lagere rentelasten) door deze herstructureringen.

De overige marktwaaardeveranderingen bestaan onder andere uit marktwaaardeveranderingen van financiële instrumenten na het moment van aankoop/verkoop en het aangaan/verbreken van de hedge relatie, ontvangen en betaalde premies en fees bij afwikkeling van derivatencontracten, gerealiseerde (herwaarderings)resultaten bij verkoop van rentedragende waardepapieren en provisies. De reële waarde met toepassing van hedge accounting van de financiële instrumenten bedraagt aan de actiefzijde per 31 december 2017 € 16.744 miljoen (per 31 december 2016: € 19.302 miljoen) en aan de passiefzijde per 31 december 2017 € 12.836 miljoen (per 31 december 2016: € 18.555 miljoen).

De NWB Bank neemt in belangrijke mate middelen in vreemde valuta op. De hieruit voortvloeiende valutarisico's worden direct geheel door valutaswaps afgedekt. De door de NWB Bank gelopen valutarisico's zijn minimaal.

3 PERSONEELSKOSTEN

Het gemiddelde aantal personeelsleden, in fte's, inclusief directie bedroeg ultimo boekjaar 57,2 (2016: 53,2). Van dit aantal zijn er 2 directielid, 9 afdelingshoofd en 46,2 medewerker (2016: 3 directielid, 9 afdelingshoofd en 41,2 medewerker).

	2017	2016
Salarissen	5.267	4.879
Pensioenlasten	1.868	1.489
Overige sociale lasten	538	473
Andere personeelskosten	664	820
	8.337	7.661

In 2017 zijn de salariskosten gestegen door een toename van het aantal personeelsleden en als gevolg van de CAO-indexatie en periodieke verhogingen.

In oktober 2017 is Menno Snel vanwege zijn toetreding tot het kabinet teruggetreden als voorzitter van de directie. De bezoldiging van directieleden inclusief reguliere pensioenlasten en overige specifieke elementen, zoals weergegeven in onderstaande tabel, bedroeg in 2017 € 865 duizend (2016: € 902 duizend).

	Vaste beloning	Variabele beloning kortetermijndeel	Variabele beloning langetermijndeel ¹⁾	Bijdrage pensioen	Overig	Totaal
2017						
Menno Snel	193	-	-	25	21	239
Lidwin van Velden	214	21	11	35	34	315
Frenk van der Vliet	214	21	11	34	31	311
Totaal	621	42	22	94	86	865

	Vaste beloning	Variabele beloning korte termijndeel	Variabele beloning lange termijndeel ²⁾	Bijdrage pensioen	Overig	Totaal
2016						
Menno Snel	79	8	4	10	10	111
Lidwin van Velden	214	21	11	35	37	318
Frenk van der Vliet	214	21	11	33	34	313
Ron Walkier	94	-	5	16	45	160
Totaal	601	50	31	94	126	902

1) Het betreft hier het uitgestelde deel van de variabele beloning over 2017, te beoordelen in 2021.

2) Het betreft hier het uitgestelde deel van de variabele beloning over 2016, te beoordelen in 2020.

De vaste beloning bestaat uit het vaste salaris over 13 maanden plus 8% vakantiegeld.

De raad van commissarissen heeft besloten het uitgestelde deel van de variabele beloning over 2014 definitief toe te kennen. Het definitief toegekende uitgestelde deel van de variabele beloning over 2014 bedraagt voor Lidwin van Velden € 10 duizend (over 2013 € 10 duizend) en voor Frenk van der Vliet € 9 duizend (over 2013: € 10 duizend).

Onder Overige vallen de resterende beloningen, als volgt te specificeren:

Een onkostenvergoeding; Lidwin van Velden en Frenk van der Vliet hebben een belaste onkostenvergoeding van € 3 duizend ontvangen in 2017 (2016: € 3 duizend). Menno Snel heeft een belaste onkostenvergoeding van € 2 duizend ontvangen in 2017 (2016: € 3 duizend).

Een hypotheeksubsidieregeling voor het personeel; deze belaste vergoeding bedroeg in 2017 voor Menno Snel € 2 duizend (2016: € 1 duizend), voor Lidwin van Velden € 2 duizend (2016: € 5 duizend) en voor Frenk van der Vliet € 1 duizend (2016: € 1 duizend).

Een bijdrage voor de netto pensioenregeling; deze belaste vergoeding bedroeg in 2017 voor Menno Snel € 16 duizend (2016: € 6 duizend), voor Lidwin van Velden € 23 duizend (2016: € 23 duizend), voor Frenk van der Vliet € 18 duizend (2016: € 19 duizend).

Een compensatie voor de harmonisatie van de pensioenregeling; deze belaste vergoeding bedroeg in 2017 voor Lidwin van Velden € 7 duizend (2016: € 7 duizend) en voor Frenk van der Vliet € 10 duizend (2016: € 10 duizend).

Voorts heeft de bank aan de directieleden een auto ter beschikking gesteld.

4 ANDERE BEHEERKOSTEN

Hieronder zijn begrepen de kosten van huisvesting, kantoorkosten en algemene kosten. De eveneens onder deze post begrepen bezoldiging van 7 commissarissen (2016: 7) bedroeg € 206 duizend (2016: € 185 duizend).

Bezoldiging van leden van de raad van commissarissen

(in duizenden euro's)	2017	2016
Age Bakker	50	45
Else Bos	-	10
Peter Glas	29	25
Petra van Hoeken	28	28
Frida van den Maagdenberg	19	-
Toon van der Klugt	14	-
Maurice Oostendorp	28	31
Albertine van Vliet-Kuiper	9	23
Manfred Schepers	29	15
Berend-Jan van Voorst tot Voorst	-	8
	206	185

De bovengenoemde bedragen zijn inclusief vergoedingen voor deelnames aan commissies, algemene onkostenvergoedingen, de reiskostenvergoeding en inclusief eventuele BTW. In het Remuneratierapport wordt een nadere uitsplitsing gegeven.

Honoraria van de accountant

In het boekjaar zijn de volgende honoraria ten laste gebracht van het resultaat, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a BW. De kosten voor onderzoek van de jaarrekening hebben betrekking op het betreffende boekjaar.

De genoemde bedragen zijn weergegeven inclusief BTW.

	2017	2016
Onderzoek van de jaarrekening	271	248
Andere controleopdrachten	188	175
	459	423

De accountantskosten hebben betrekking op het boekjaar waarop de jaarrekening betrekking heeft, ongeacht of de werkzaamheden door de externe accountant en de accountantsorganisatie reeds gedurende het boekjaar zijn verricht. Naast de wettelijke controle verleent de accountant een aantal andere assurancediensten. Deze andere assurance-diensten bestaan uit de beoordeling van tussentijdse financiële informatie, beoordeling van de niet-financiële informatie zoals opgenomen in dit jaarverslag, de werkzaamheden inzake rapportage aan de toezichthouder en werkzaamheden ten aanzien van prospectus en uitgiftes.

5 AFSCHRIJVINGEN

Dit betreft de afschrijvingen op het kantoorgebouw, de installaties, inrichtingskosten, inventaris, informatie-verwerkende apparatuur en personenauto's, zoals vermeld onder de toelichting op de actiefpost Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen. Ook de afschrijvingen op Immateriële vaste activa zijn onder deze post opgenomen.

6 BANKENBELASTING EN RESOLUTIEHEFFING

Met ingang van oktober 2012 is de NWB Bank belastingplichtig geworden voor de bankenbelasting.

De bankenbelasting 2017 en 2016 is gebaseerd op de balans ultimo 2016, respectievelijk 2015 en het bedrag is ten laste van het resultaat 2017, respectievelijk 2016 gebracht.

De bankenbelasting wordt berekend op basis van de verhouding van kortlopende schulden aan het einde van het voorgaande boekjaar ter grootte van € 22.898 miljoen (2016: € 25.835 miljoen) en langlopende schulden van het voorgaande boekjaar ter grootte van € 70.009 miljoen (2016: € 64.080 miljoen). In totaal is in 2017 € 19,9 miljoen aan bankenbelasting betaald (2016: € 19,8 miljoen).

Op basis van de richtlijn voor herstel en afwikkeling van banken (Bank Recovery and Resolution Directive, BRRD) is de bank een resolutieheffing verschuldigd. De heffing voor het jaar 2017 is betaald aan het Single Resolution Fund en bedraagt € 9,1 miljoen (2016 : € 6,9 miljoen). Hiervan is € 1,4 miljoen voldaan in de vorm van Irrevocable Payment Commitments (2016: € 1,1 miljoen) en € 7,7 miljoen is ten laste van het resultaat 2017 gebracht (2016: € 5,8 miljoen).

7 BELASTINGEN

	2017	2016
Winst voor belastingen	170.008	149.362
Winstbelastingen tegen 25,0%	42.502	37.340
Niet-aftrekbare kosten (bankenbelasting)	4.984	4.943
Overige niet-aftrekbare kosten en aanpassingen voorgaande boekjaren	-5	-274
Totaal winstbelastingen	47.481	42.009
Effectieve belastingdruk (%)	27,9%	28,1%

De belastinglast is als volgt te splitsen in acute belastingen en uitgestelde belastingen:

	2017	2016
Acute winstbelastingen		
Verslagjaar	49.813	37.756
Aanpassingen voorgaande boekjaren	0	-269
	49.813	37.487
Uitgestelde winstbelastingen		
Vrijval actieve latentie ontstaan bij aanvang belastingplicht	-	1.486
Vrijval/dotatie uit hoofde van voorziening pensioenen	-1.106	-465
Belasting op baten en lasten die rechtstreeks in het eigen vermogen zijn verwerkt	889	280
Fiscaal uitgesteld resultaat basisrenteleningen	-786	-786
Fiscaal uitgesteld resultaat looptijdverlengingen	-1.329	4.007
	-2.332	4.522
Totale winstbelasting	47.481	42.009

De effectieve belastingdruk is hoger dan het geldende belastingtarief van 25% met name als gevolg van het niet aftrekbaar zijn van de bankenbelasting.

8 KASMIDDELEN EN TEGOEDEN BIJ DE CENTRALE BANK

Deze post betreft de wettige betaalmiddelen en de direct opeisbare en overige tegoeden bij DNB en de ECB.

9 BANKIERS

Deze post bestaat voornamelijk uit onderpand uit hoofde van collateralafspraken gerelateerd aan derivatencontracten. Dit onderpand staat niet ter vrije beschikking van de bank.

Deze post kan als volgt worden uitgesplitst:

	2017	2016
Directe opeisbare tegoeden	146	55
Vorderingen uit hoofde van onderpand	8.654.387	10.408.494
Vorderingen onder garantie van de Nederlandse overheid	99.971	99.686
Totaal	8.754.504	10.508.235

10 KREDIETEN EN VORDERINGEN

Deze post betreft niet in rentedragende waardepapieren belichaamde kredieten en vorderingen op anderen dan bankiers. De vorderingen, die vrijwel uitsluitend de publieke sector betreffen, vloeien voor het grootste gedeelte voort uit verstrekte langlopende leningen. Tot bedoelde publieke sector zijn gerekend de vorderingen op of onder garantie van Nederlandse overheden, alsmede vorderingen op NV-overheidsbedrijven en andere bedrijven of instellingen met een afgeleide overheidstaak.

Het verloop van de post Kredieten en vorderingen kan als volgt worden weergegeven:

	2017	2016
Stand per 1 januari	64.496.020	63.575.761
Verstrekkings langlopende kredieten	5.737.110	5.896.353
Verstrekkings kortlopende kredieten	9.299.884	11.791.000
Aflossingen	-15.631.398	-18.833.930
Waardeverandering reële waarde hedge accounting	-2.928.155	2.066.775
Waardeverandering van in kredieten en vorderingen afgescheiden besloten derivaten	-532	61
Stand per 31 december	60.972.929	64.496.020

Specificatie Kredieten en vorderingen naar aard van de vorderingen:

	2017	2016
Vorderingen op of onder garantie van de Nederlandse overheid	49.681.979	50.368.606
Overige vorderingen op de overheidssector en diversen	619.648	527.423
Waardeverandering reële waarde hedge accounting	10.674.772	13.602.927
Reële waarde van in kredieten en vorderingen afgescheiden besloten derivaten	-3.470	-2.938
	60.972.929	64.496.020

De post Vorderingen op of onder garantie van de Nederlandse overheid kan als volgt gespecificeerd worden:

	2017	2016
Waterschappen	6.873.545	6.706.846
Gemeenten	6.464.516	6.542.668
Sociale woningbouw	31.655.797	32.462.827
Overige	4.688.121	4.656.265
	49.681.979	50.368.606

Gezien het risicoprofiel van de tegenpartijen van de NWB Bank is een voorziening voor oninbaarheid niet noodzakelijk per balansdatum. Ultimo 2017 is er een exposure ter grootte van € 17 miljoen (2016: € 23 miljoen) als performing forborne exposure aangemerkt.

De aard van de in de Kredieten en vorderingen afgescheiden besloten derivaten betreft in de rentecondities opgenomen gestructureerde componenten die worden afgescheiden.

De onderpandwaarde van het bij DNB ingebrachte beleenbare deel van de portefeuille Kredieten en vorderingen bedraagt € 11,4 miljard ultimo 2017 (€ 11,5 miljard ultimo 2016). Van de Kredieten en vorderingen heeft nominaal € 2,3 miljard een resterende looptijd kleiner dan 12 maanden (2016: € 2,5 miljard).

11 RENTEDRAGENDE WAARDEPAPIEREN

Deze post kan als volgt worden uitgesplitst:

	2017	2016
Tot het einde van de looptijd aangehouden	1.805.659	2.261.370
Overige rentedragende waardepapieren met beursnotering	1.288.433	1.289.865
Overige rentedragende waardepapieren zonder beursnotering	603.345	373.274
	3.697.437	3.924.509

Het verloop van de rentedragende waardepapieren in 2017 en 2016 was als volgt:

	Publiekrechtelijke lichamen	Anderen	Totaal
Stand op 1 januari 2017	1.094.776	2.829.733	3.924.509
Aankopen	423.000	146.000	569.000
Verkopen en aflossingen	-327.984	-448.750	-776.734
Waardeveranderingen Overige rentedragende waardepapieren	-14.594	-4.744	-19.338
Stand op 31 december 2017	1.175.198	2.522.239	3.697.437

De onderpandwaarde van het bij DNB ingebrachte beleenbare deel van de portefeuille rentedragende waardepapieren bedraagt € 0,4 miljard ultimo 2017 (€ 0,9 miljard ultimo 2016). Daarnaast is in 2017 € 0,3 miljard (2016: € 0,2 miljard) in onderpand gegeven aan een bancaire tegenpartij. Van de rentedragende waardepapieren heeft nominaal € 354 miljoen (2016: € 303 miljoen) een resterende looptijd kleiner dan 12 maanden.

De cumulatieve bedragen op 31 december waren:

	Publiekrechtelijke lichamen	Anderen	Totaal
Stand op 1 januari 2016	1.303.152	2.548.012	3.851.164
Aankopen	369.200	993.202	1.362.402
Verkopen en aflossingen	-681.265	-641.307	-1.322.572
Categorie verandering	107.000	-107.000	-
Waardeveranderingen Overige rentedragende waardepapieren	-3.310	36.825	33.515
Stand op 31 december 2016	1.094.777	2.829.732	3.924.509

12 IMMATERIËLE ACTIVA

Deze post bestaat uit geactiveerde uitgaven gerelateerd aan de computer software. De specificatie van het verloop van deze post in 2017 respectievelijk 2016 is als volgt:

	2017	2016
Boekwaarde op 1 januari	1.944	2.611
Investeringsen	1.238	613
Afschrijvingen	-829	-1.280
Boekwaarde op 31 december	2.353	1.944

De cumulatieve bedragen op 31 december waren:

	2017	2016
Investeringsen	10.604	9.366
Afschrijvingen	-8.251	-7.422
Boekwaarde op 31 december	2.353	1.944

13 MATERIEËLE ACTIVA

Deze post bestaat uit geactiveerde uitgaven gerelateerd aan het pand en overige bedrijfsmiddelen. De reële waarde van het pand is in 2016 opnieuw bepaald aan de hand van een taxatie door een externe taxateur. De overige bedrijfsmiddelen betreffen voornamelijk inventaris, informatie verwerkende apparatuur en personenauto's.

De specificatie van het verloop van deze post in 2017 is als volgt:

	Onroerende zaken voor eigen gebruik	Overige bedrijfs- middelen	Totaal
Boekwaarde per 31 december 2016	5.060	984	6.044
Investerings 2017	7	640	647
Desinvesteringen 2017	-	-65	-65
Afschrijvingen in 2017	-595	-377	-972
Boekwaarde per 31 december 2017	4.472	1.182	5.564

Ultimo 2017 waren de cumulatieve bedragen:

	Onroerende zaken voor eigen gebruik	Overige bedrijfs- middelen	Totaal
Investerings	9.796	8.340	18.136
Afschrijvingen	-6.877	-7.158	-14.035
	2.919	1.182	4.101
Herwaarderingen	1.553	-	1.553
Boekwaarde per 31 december 2017	4.472	1.182	5.564

De specificatie van het verloop van deze post in 2016 is als volgt:

	Onroerende zaken voor eigen gebruik	Overige bedrijfs- middelen	Totaal
Boekwaarde per 31 december 2015	4.192	852	5.044
Herwaardering 2016	1.295	-	1.295
Investerings 2016	168	520	688
Desinvesteringen 2016	-	-45	-45
Afschrijvingen in 2016	-595	-343	-938
Boekwaarde per 31 december 2016	5.060	984	6.044

Ultimo 2016 waren de cumulatieve bedragen:

	Onroerende zaken voor eigen gebruik	Overige bedrijfs- middelen	Totaal
Investerings	9.789	7.765	17.554
Afschrijvingen	-6.282	-6.781	-13.063
	3.507	984	4.491
Herwaarderingen	1.553	-	1.553
Boekwaarde per 31 december 2016	5.060	984	6.044

14 OVERIGE ACTIVA

Deze post betreft voornamelijk te ontvangen bedragen respectievelijk nog te verrekenen bedragen in verband met het betalingsverkeer rondom balansdatum.

15 DERIVATEN

Deze post betreft renteswaps en valutaswaps, caps, floors en swaptions. Deze producten worden gewaardeerd op reële waarde, inclusief opgelopen rente. De waardering vindt plaats met behulp van algemeen aanvaarde waarderingsmodellen, waarbij gebruik wordt gemaakt van de meest geëigende waarderingscurven, waaronder de OIS-curve. In onderstaande specificatie van de derivaten voor 2017 is voor een bedrag van € 68.960 (2016: € 93.298) niet in hedge accounting betrokken.

Specificatie naar resterende looptijd van de reële waarden op 31 december 2017:

	<3 maanden	3-12 maanden	1-5 jaar	>5 jaar	2017 Totaal
Renteswaps ¹⁾	42.245	36.690	435.298	1.445.960	1.960.193
Valutaswaps	247.501	184.335	637.824	773.677	1.843.337
Caps, floors en swaptions	-	-	68	244.772	244.840
Totaal	289.746	221.025	1.073.190	2.464.409	4.048.370

1) De over-the-counter derivaten met centrale tegenpartijen, die dagelijks worden verrekend met het ontvangen, dan wel betaalde collateral, zijn niet opgenomen in de balans.

Specificatie naar resterende looptijd van de reële waarden op 31 december 2016:

	<3 maanden	3-12 maanden	1-5 jaar	>5 jaar	2016 Totaal
Renteswaps	104.030	61	619.980	2.218.083	2.942.154
Valutaswaps	527.465	823.282	2.212.740	1.396.834	4.960.321
Caps, floors en swaptions	-	-	62	325.645	325.707
Totaal	631.495	823.343	2.832.782	3.940.562	8.228.182

16 OVERLOPENDE ACTIVA

Deze post omvat vooruitbetaalde bedragen voor kosten die ten laste van de volgende periode(n) komen en de nog te ontvangen, nog niet gefactureerde bedragen wegens baten ten gunste van de huidige of voorgaande periode(n).

17 BANKIERS

Deze post betreft - niet in schuldbewijzen belichaamde - schulden aan binnenlandse en buitenlandse bankiers. Het in deze post opgenomen onderpand komt voort uit collateral afspraken gerelateerd aan derivatencontracten.

De post Exposure Central Clearing betreft het saldo van de dagelijkse verrekening van de derivaten met het ontvangen, dan wel betaalde collateral met centrale tegenpartijen.

Deze post is als volgt te specificeren:

	2017	2016
Opgenomen leningen bij banken	646.523	410.713
Waardeverandering reële waarde hedge accounting	-11.959	294
Verplichtingen uit hoofde van onderpand	509.791	2.280.601
Exposure Central Clearing	9.639	-
	1.153.994	2.691.608

18 TOEVERTROUWDE MIDDELEN

Deze post betreft schulden aan anderen dan bankiers, waaronder Namensschuldverschreibungen en Schuldscheine.

Deze post is als volgt te specificeren:

	2017	2016
Toevertrouwde middelen	5.363.502	5.319.370
Waardeverandering reële waarde hedge accounting	743.118	740.626
	6.106.620	6.059.996

19 SCHULDBEWIJZEN

Deze post bevat verhandelbare rentedragende waardepapieren en is als volgt te specificeren:

	2017	2016
Obligatieleningen	55.860.727	54.926.037
Kortlopend waardepapier	9.592.834	10.422.258
Waardeverandering reële waarde hedge accounting	959.459	1.923.522
Reële waarde van in schuldbewijzen afgescheiden besloten derivaten	4.545	-39.502
	66.417.565	67.232.315

Van de in totaal uitgegeven langlopende schuldbewijzen heeft nominaal € 5,7 miljard (2016: € 5,3 miljard) een variabele rente. Van de langlopende schuldbewijzen heeft nominaal € 9,7 miljard (2016: € 8,7 miljard) een resterende looptijd kleiner dan 12 maanden. De aard van de in de schuldbewijzen afgescheiden besloten derivaten betreft in de rentecondities opgenomen gestructureerde componenten die worden afgescheiden.

20 VOORZIENINGEN

De post Voorzieningen bestaat uit een voorziening voor latente belastingen en een voorziening voor pensioenen.

Voorziening voor latente belastingen

Het verloop van de uitgestelde belastingen is als volgt te specificeren:

	2017	2016
Saldo 1 januari	19.426	14.544
Vrijval latentie bij aanvang belastingplicht	-	1.486
Mutatie als gevolg van aanpassing voorgaande boekjaren	-	-
Mutatie als gevolg van tijdelijke verschillen in boekjaar verwerkt via de winst- en verliesrekening	-849	175
Fiscaal uitgesteld resultaat basisrenteleningen	-786	-786
Fiscaal uitgesteld resultaat looptijdverlengingen	-1.330	4.007
Saldo 31 december	16.461	19.426

Voorziening voor pensioenen

Het verloop van de voorziening voor pensioenen is als volgt te specificeren:

	2017	2016
Aan het boekjaar toegerekende pensioenkosten	1.548	1.165
Kosten van wijziging regelingen (<i>past service cost</i>)	-	-
Rentekosten uitkeringsverplichting	701	763
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	-507	-556
Administratiekosten en overige	4	4
Nettokosten van de vergoedingsregelingen	1.746	1.376

	2017	2016
Brutoverplichting u.h.v. toegezegde (pensioen)regelingen	42.732	37.335
Reële waarde fondsbeleggingen	-27.446	-26.473
Voorziening m.b.t. kosten van de vergoedingsregelingen	15.286	10.862

	2017	2016
Beginstand brutoverplichting u.h.v. toegezegde (pensioen)regelingen	37.335	32.321
Rentekosten	701	763
Aan het boekjaar toegerekende (pensioen)kosten	1.548	1.165
Uitgekeerde bedragen	-937	-1.064
Bijdragen werknemer	58	35
Actuariële winst (verlies) a.g.v. (assumptie) veranderingen	4.027	4.115
Eindstand brutoverplichting u.h.v. toegezegde (pensioen)regelingen	42.732	37.335

	2017	2016
Beginstand reële waarde fondsbeleggingen	26.473	23.318
Bijdragen werkgever	878	1.345
Bijdragen werknemer	58	35
Uitgekeerde bedragen	-937	-1.064
Rendement inclusief rente-inkomsten	974	2.839
Reële waarde fondsbeleggingen per 31 december	27.446	26.473

Het pensioengevend salaris is fiscaal gemaximeerd tot € 105 duizend.

De verwachte bijdragen van de werkgever over 2018 aan de toegezegde (pensioen)regelingen ultimo 2017 bedragen € 2,1 miljoen (2016: € 1,7 miljoen).

De belangrijkste veronderstellingen die gebruikt zijn bij het bepalen van de voorziening voor pensioenverplichtingen zijn als volgt:

	2017	2016
Disconteringsvoet	1,80%	1,90%
Verwacht rendement op activa	1,80%	1,90%
Toekomstige salarisverhogingen	1,90%	1,50%
Toekomstige pensioenverhogingen	1,90%	1,50%

Wijzigingen in deze veronderstellingen kunnen een belangrijke impact op de waardering van pensioenverplichtingen en fondsbeleggingen hebben.

21 VENNOOTSCHAPSBELASTING

Met ingang van 1 januari 2005 is de NWB Bank belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. In 2008 heeft de belastingdienst zich akkoord verklaard met de gehanteerde marktwaarden in de fiscale openingsbalans en de verdeling van het marktwaardeverschil over toekomstige perioden.

De specificatie van de te betalen vennootschapsbelasting in 2017 en 2016 is als volgt:

	2017	2016
2016	-	21.850
2017	-177	-
Boekwaarde op 31 december	-177	21.850

Het te betalen bedrag over het boekjaar is als volgt te specificeren:

	2017	2016
Acute belastinglast	49.813	37.756
Betaalde voorschotten 2017	-49.990	-15.906
Totaal	-177	21.850

22 OVERIGE SCHULDEN

Deze post is als volgt te specificeren:

	2017	2016
Vooruit ontvangen rente en aflossingen	34.083	51.532
Overige schulden	21.583	3.476
Totaal	55.666	55.008

23 DERIVATEN

Deze post betreft renteswaps en valutaswaps, caps, floors en swaptions. Deze producten worden gewaardeerd op reële waarde, inclusief opgelopen rente. De waardering vindt plaats met behulp van algemeen aanvaarde waarderingsmodellen, waarbij gebruik wordt gemaakt van de meest geëigende waarderingscurven, waaronder de OIS-curve. In onderstaande specificatie van de derivaten voor 2017 is voor een bedrag van € 67.425 (2016: € 90.882) niet in hedge accounting betrokken.

Specificatie naar resterende looptijd van de negatieve reële waarden op 31 december 2017:

	<3 maanden	3-12 maanden	1-5 jaar	>5 jaar	2017 Totaal
Renteswaps ¹⁾	14.687	77.439	559.718	8.889.973	9.541.817
Valutaswaps	197.608	304.079	762.134	359.319	1.623.140
Caps, floors en swaptions	-	-	68	236.826	236.894
Totaal	212.295	381.518	1.321.920	9.486.118	11.401.851

1) De over-the-counter derivaten met centrale tegenpartijen, die dagelijks worden verrekend met het ontvangen, dan wel betaalde collateral, zijn niet opgenomen in de balans

Specificatie naar resterende looptijd van de negatieve reële waarden op 31 december 2016:

	<3 maanden	3-12 maanden	1-5 jaar	>5 jaar	2016 Totaal
Renteswaps	27.716	74.530	1.154.437	14.424.221	15.680.904
Valutaswaps	-	90.628	107.463	285.757	483.848
Caps, floors en swaptions	-	-	62	317.447	317.509
Totaal	27.716	165.158	1.261.962	15.027.425	16.482.261

24 OVERLOPENDE PASSIVA

Deze post omvat vooruit ontvangen bedragen voor baten die ten gunste van de volgende periode(n) komen en nog niet gefactureerde nog te betalen bedragen ter zake van lasten die aan de verstreken periode(n) zijn toegerekend.

25 ACHTERGESTELDE SCHULDEN

Door aankomende toezichtsvereisten ten aanzien van de leverage ratio is de bank in 2015 gestart met het aantrekken van hybride kapitaal (in de vorm van achtergestelde leningen). In september 2015 heeft de storting van de eerste tranche van € 200 miljoen plaatsgevonden. De leningen zijn bedoeld om het Tier 1-kapitaal van de NWB Bank te versterken om zodoende aan de leverage ratio verplichting te voldoen. In 2016 heeft de tweede tranche van € 120,5 miljoen plaatsgevonden. In 2017 is geen nieuw hybride kapitaal aangetrokken.

De leningen zijn verstrekt door partijen uit de Nederlandse publieke sector, en achtergesteld bij de vorderingen van crediteuren met een hogere rangorde dan gewone aandelen. Tevens zijn de leningen eeuwigdurend zonder vaststaande terugbetalingsdatum. Vervroegde aflossing is alleen mogelijk met toestemming van de toezichthouder op vooraf overeengekomen data of in specifieke situaties. Het rentepercentage ligt tussen de 2,34% en 4,025% voor de eerste periode tot aan de eerste vervroegde aflossingsdatum en zal daarna worden herzien, mits niet vervroegd afgelost. Rentebetalingen door de bank zijn volledig discretionair. Indien de Tier 1-kernkapitaalratio beneden de 5,125% komt wordt de nominale hoofdsom van deze en alle gelijksoortige leningen verlaagd met een zodanig bedrag dat de Tier 1-kernkapitaalratio weer boven de 5,125% komt.

Het verloop van de achtergestelde schulden kan als volgt worden weergegeven:

	2017	2016
Stand 1 januari	325.941	202.067
Uitgegeven achtergestelde schulden	-	120.500
Mutatie opgelopen rente en agio	568	3.374
Stand per 31 december	326.509	325.941

26 GESTORT EN OPGEVRAAGD KAPITAAL

Te onderscheiden zijn:

Aandelen A

De nominale waarde bedraagt € 115 waarop verplicht 100% is gestort.

Voor elk aandeel A kan tijdens een aandeelhoudersvergadering één stem worden uitgebracht.

Aandelen B

De nominale waarde bedraagt € 460 waarop verplicht 25% is gestort.

Verdere stortingen worden overeenkomstig de statuten door de raad van commissarissen bepaald.

Voor elk aandeel B kunnen tijdens een aandeelhoudersvergadering vier stemmen worden uitgebracht.

Specificatie ultimo 2017:

Aandelen A	Geplaatst	Gestort
Stand op 31 december 2017 (50.478 aandelen)	5.805	5.805
Aandelen B		
Stand op 31 december 2017 (8.511 aandelen)	3.915	
Hiervan nog te storten: (74% inzake 8.510 aandelen)	-2.896	
		1.019
Totaal gestort op 31 december 2017		6.824
Totaal gestort op 31 december 2016		6.824

27 HERWAARDERINGSRESERVES

Het verloop van de herwaarderingsreserves in 2017 en 2016 was als volgt:

	Reserve herwaardering rentedragende waardepapieren	Overige herwaarderings- reserves	Totaal
Stand op 1 januari 2016	265	260	525
Verloop in (ongerealiseerde) waarde rentedragende waardepapieren	1.481	-	1.481
Verloop in waarde materiële vaste activa	-	971	971
Stand op 31 december 2016	1.746	1.231	2.977
Verloop in (ongerealiseerde) waarde rentedragende waardepapieren	772	-	772
Stand op 31 december 2017	2.518	1.231	3.749

28 OVERIGE RESERVES

Het verloop van de overige reserves was als volgt:

Stand per 1 januari 2016	1.296.548
Toevoeging uit winstverdeling 2015	94.706
Uitkering over 2015	-
Waardemutatie pensioenvoorziening	-1.372

Stand per 31 december 2016	1.389.882
Toevoeging uit winstverdeling 2016	107.352
Uitkering over 2016	-
Waardemutatie pensioenvoorziening	-2.667

Stand per 31 december 2017	1.494.567
-----------------------------------	------------------

29 ONVERDEELDE WINST VERSLAGJAAR

De balans is opgesteld vóór winstverdeling. Het voorstel voor de winstverdeling is volgt:

(in duizenden euro's)

(in duizenden euro's)	2017		2016	
Winst boekjaar	122.527		107.352	
Het voorstel tot winstbestemming luidt als volgt:				
Dividend in contanten op aandelen A	0%	-	0%	-
Dividend in contanten op aandelen B	0%	-	0%	-
		-		-
Door de raad van commissarissen goedgekeurde reservering ten gunste van de reserves	122.527		107.352	
	122.527		107.352	

30 ONHERROEPELIJKE TOEZEGGINGEN

Deze toezeggingen betreffen:

	2017	2016
Toegezegde leningen	1.113.779	1.026.669
Toegezegde onderpandsverplichtingen	-	445.460
Niet-opgenomen kredietfaciliteiten in rekening courant	911.684	867.975
Niet-opgenomen financieringsfaciliteiten	2.050.053	1.522.835
Verstrekke garanties	2.389	2.272
	4.077.905	3.865.211

De onderpandsverplichtingen en niet-opgenomen kredietfaciliteiten in rekening courant hebben een korte looptijd (kleiner dan 1 jaar). De overige posten hebben een lange looptijd (groter dan 1 jaar). Er zijn geen afwijkende voorwaarden van toepassing voor de toezeggingen ten opzichte van de overige door de bank gevoerde financiële instrumenten.

31 VOORWAARDELIJKE SCHULDEN

De post Niet in de balans opgenomen voorwaardelijke verplichtingen wegens verstrekke garanties (Standby Letters of Credit) in het kader van cross-border financieringen van waterschappen en aan relaties afgegeven bankgaranties bedraagt € 41 miljoen (2016: € 60 miljoen).

32 REËLE WAARDE VAN FINANCIËLE INSTRUMENTEN

Algemeen

De reële waarde is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een verplichting kan worden afgewikkeld, tussen ter zake goed geïnformeerde, tot een transactie bereid zijnde partijen die onafhankelijk van elkaar zijn. Bij de bepaling van de reële waarde van financiële instrumenten wordt gebruik gemaakt van marktprijzen voor zover het financiële instrumenten betreft die op een actieve markt worden verhandeld. Voor de meeste financiële instrumenten is een dergelijke marktprijs niet beschikbaar. De reële waarde wordt dan bepaald met behulp van waarderingsmodellen. De modellen maken gebruik van diverse veronderstellingen met betrekking tot de disconteringsvoet en het tijdstip en de omvang van de verwachte toekomstige kasstromen. Bij de berekening van de reële waarde van opties wordt gebruik gemaakt van algemeen aanvaarde optiewaarderingsmodellen.

De bank stelt periodiek vast dat toepassing van de waarderingsmodellen leidt tot betrouwbare, bij het risicoprofiel van de activa en passiva passende, reële waarden. Continu veranderende marktomstandigheden nopen de bank tot regelmatige aanpassing van de waarderingsparameters die de input vormen voor de waarderingsmodellen.

Kredieten en vorderingen en Schuldbewijzen

Voor de reële waardebepaling van Kredieten en vorderingen alsmede Schuldbewijzen wordt een waarderingsmodel gehanteerd. Dit model wordt ook gebruikt voor de interne risicorapportages.

Uitgangspunt bij het model is een going concern benadering waarbij de bank:

- 1) leningen verstrekt die in principe tot het einde van de looptijd worden aangehouden, en
- 2) de relatief langlopende leningen financiert met gemiddeld genomen korter lopende funding.

De waarderingscurve wordt gebaseerd op de gemiddelde funding-kosten, zijnde swaprente plus opslag. Deze opslag geeft in feite aan wat de extra financieringslasten zijn voor de bank uit hoofde van liquiditeit- en kredietopslagen. Deze extra lasten worden bepaald uitgaande van de op de verslaggevingsdatum uitstaande funding. De uit de berekeningsmethodiek voortvloeiende opslag wordt gehanteerd voor alle relevante looptijden (continue curve). Er wordt van uit gegaan dat de voor de bank geldende opslagen ook representatief zijn voor de niet in de markt observeerbare opslagen voor de kredietnemers van de bank.

Rentedragende waardepapieren

De overige rentedragende waardepapieren met beursnotering worden gewaardeerd tegen marktprijzen. Voor de bepaling van de reële waarde van de overige rentedragende waardepapieren wordt gebruik gemaakt van hetzelfde model dat gehanteerd wordt voor de kredieten en vorderingen.

Derivaten

Voor de waardering van derivaten wordt gebruik gemaakt van algemeen aanvaarde waarderingsmodellen, waarbij de meest geëigende waarderingscurven, waaronder de OIS-curve, gehanteerd worden. Daarnaast is een zogenaamde credit valuation adjustment en een debt valuation adjustment in de waardering opgenomen.

De gehanteerde curven weerspiegelen het prijsniveau waarop de bank swaps afsluit. Het kredietrisico op de afgesloten derivatentransacties wordt grotendeels gemitigeerd door het uitwisselen van collateral.

Overzicht reële waarde van de financiële instrumenten

De volgende tabel geeft inzicht in de geschatte reële waarde van de financiële activa en passiva en van de overige, niet uit de balans blijvende financiële instrumenten, waarbij de opgelopen rente voor vergelijkingsdoeleinden is toegerekend aan de boekwaarde. Een aantal balansposten is niet in de tabel opgenomen, omdat deze niet voldoen aan de definitie van een financieel actief of passief.

	Boekwaarde 31-12-2017	Reële waarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2016	Reële waarde 31-12-2016
Activa				
Kasmiddelen en tegoeden bij de Centrale Bank	9.637.531	9.637.531	7.246.425	7.246.425
Bankiers	8.754.503	8.754.503	10.508.235	10.508.235
Kredieten en vorderingen	60.972.929	63.271.869	64.496.020	66.511.863
Rentedragende waardepapieren	3.697.437	3.703.525	3.924.509	3.964.360
Derivaten ¹⁾	4.048.370	4.048.370	8.228.183	8.228.183
Passiva				
Bankiers	1.153.994	1.148.184	2.691.608	2.685.798
Toevertrouwde middelen	6.106.620	6.091.336	6.059.996	6.044.713
Schuldbewijzen	66.417.565	66.957.424	67.232.315	67.772.174
Achtergestelde schulden	326.509	381.595	325.941	395.319
Derivaten ¹⁾	11.401.851	11.401.851	16.482.262	16.482.262

1) De over-the-counter derivaten met centrale tegenpartijen, die dagelijks worden verrekend met het ontvangen, dan wel betaalde collateral, zijn niet opgenomen in de balans.

Bepaling reële waarde van de financiële instrumenten

Onderstaande tabel geeft inzicht in de wijze waarop de reële waarde wordt bepaald van financiële instrumenten die tegen reële waarde zijn gewaardeerd in de balans.

31 december 2017
(in miljoenen euro's)

	Waardering op basis van marktprijzen	Waardering op basis van modellen met in de markt beschikbare data	Waardering op basis van modellen met niet in de markt beschikbare data
Activa			
Overige rentedragende waardepapieren met beursnotering	1.288	-	-
Derivaten ¹⁾	-	4.048	-
Afgescheiden derivaten	-	-3	-
Passiva			
Derivaten ¹⁾	-	11.402	-
Afgescheiden derivaten	-	5	-

1) De over-the-counter derivaten met centrale tegenpartijen, die dagelijks worden verrekend met het ontvangen, dan wel betaalde collateral, zijn niet opgenomen in de balans.

31 december 2016
(in miljoenen euro's)

	Waardering op basis van marktprijzen	Waardering op basis van modellen met in de markt beschikbare data	Waardering op basis van modellen met niet in de markt beschikbare data
Activa			
Overige rentedragende waardepapieren met beursnotering	1.290	-	-
Derivaten	-	8.228	-
Afgescheiden derivaten	-	-3	-
Passiva			
Derivaten	-	16.482	-
Afgescheiden derivaten	-	-40	-

De waardering van de overige financiële instrumenten opgenomen in de toelichting onder reële waarde van de financiële instrumenten zijn tot stand gekomen op basis van modellen met in de markt beschikbare data.

Financiële derivaten

	2017 ¹⁾	2016
Hoofdsommen rentederivaten		
Specificatie resterende looptijd:		
Eén jaar of korter	12.062.209	6.605.347
Langer dan één jaar maar niet langer dan vijf jaar	20.775.740	24.070.609
Langer dan vijf jaar	53.263.813	50.053.415
	86.101.762	80.729.371
Hoofdsommen valutaderivaten		
Specificatie resterende looptijd:		
Eén jaar of korter	16.851.793	14.647.133
Langer dan één jaar maar niet langer dan vijf jaar	13.695.746	12.449.604
Langer dan vijf jaar	6.575.926	8.108.379
	37.123.465	35.205.116

1) De over-the-counter derivaten met centrale tegenpartijen, die dagelijks worden verrekend met het ontvangen, dan wel betaalde collateral, zijn niet opgenomen in de balans. Per 31-12-2017 zijn voor deze posities voor een bedrag van € 31.082 miljoen begrepen in de hoofdsommen van de rentederivaten.

De totale hoofdsom van de caps en floors bedraagt € 50 miljoen (2016: € 93 miljoen) en van de swaptions € 922 miljoen (2016: € 922 miljoen). Deze derivaten zijn opgenomen onder de rentederivaten in bovenstaande tabel.

33 RISICOMANAGEMENT

De strategie van de bank stelt hoge eisen aan het risicomanagement en de inrichting en handhaving van een adequate interne beheersing. De NWB Bank hanteert een organisatiebrede aanpak voor haar risicobeheersing en de controle daarop.

De bank beschikt over een risk appetite die jaarlijks wordt geactualiseerd. Hiermee is vastgelegd hoeveel, en op welke gebieden, de NWB Bank risico wenst te lopen bij het realiseren van haar strategische doelstellingen. De risk appetite wordt goedgekeurd door de raad van commissarissen.

In het vervolg van deze paragraaf wordt het interne risicobeheersysteem per relevant type risico beschreven.

RENTERISICO: 'Mogelijke invloed op winst en kapitaal als gevolg van rentefluctuaties'

Risico's door fluctuaties in de rente ontstaan door verschillen in de rente- en looptijdcondities van de uitgezette en opgenomen middelen. De bank voert een prudent beleid ten aanzien van deze risico's. Het beleid is het renterisico bankbreed te beheersen door het afsluiten van rentederivaten zowel voor de actiefzijde als passiefzijde van de balans, waarbij de bank zich verplicht om op vooraf overeengekomen momenten het verschil tussen de vaste en variabele rentetarieven, berekend op basis van een overeengekomen hoofdsom, uit te wisselen.

De bank is echter wel bereid een zogenoemde strategische renterisicopositie in te nemen en daarmee een resultaat te behalen gericht op het realiseren van het met de aandeelhouders overeengekomen normrendement op het eigen vermogen. Dit normrendement is gebaseerd op de opbrengst van een 10-jaar voortschrijdende belegging in een 10-jaars Nederlandse staatsobligatie, plus een opslag passend bij het profiel van de NWB Bank. Deze opslag is verwerkt in het Fund Transfer Pricing model van de bank dat wordt gehanteerd voor nieuwe kredietverlening. De strategische positie is onafhankelijk van enige visie op de rente en wordt op kwartaalbasis vastgesteld.

Prudent beleid, aangevuld met een daarop afgestemd beheersysteem vormt de basis voor de berekening, bewaking en beheersing van de renterisico's. De Asset & Liability committee (alco) bepaalt de omvang van de risico's binnen de vastgestelde kaders. Voor het beheer wordt gebruik gemaakt van een rentetypische gap-analyse, risicomaatstaven als (spread) DV01 (zie hieronder) en Earnings at Risk, en scenarioanalyses. Voorts worden de uitkomsten van ingenomen posities geanalyseerd met behulp van winstprognoses, rentemarge-analyse en performance analyse. Ook deze managementinformatie is van belang voor het besluitvormingsproces in de alco.

Rentegevoeligheidsanalyse (DV01)

De NWB Bank hanteert DV01 (Dollar Value of a Basis Point) als belangrijkste renterisicomaatstaf. Deze van duration afgeleide absolute maatstaf geeft in geldeenheden de prijs of marktwaaarde verandering aan als gevolg van één basispunt (0,01%) verandering van de rentecurve. Voor de totale renterisicopositie geldt een stelsel van DV01-limieten dat volgt uit de risk appetite van de bank. Deze limieten zijn gerelateerd aan de strategische renterisicopositie.

De rentegevoeligheid van de portefeuille waarop macrohedging wordt toegepast, wordt gemonitord aan de hand van DV01's voor verschillende tijdsintervallen.

Voor het beheersen van het spreadrisico gerelateerd aan de herfinanciering van de bank geldt een zogenoemde spread DV01-maatstaf met bijbehorende limiet. Dit is een indicator voor de looptijd mismatch tussen de opgenomen financiering en de uitgezette leningen. De spread DV01 wordt gekwantificeerd aan de hand van de rentegevoeligheid van alle (langlopende) leningen en financiering en lag eind 2017 binnen de daarvoor gehanteerde limiet.

Earnings at Risk

Naast de DV01-maatstaf die inzicht geeft in het renterisico over de totale looptijd van de portefeuille, hanteert de NWB Bank de maatstaf Earnings at Risk voor de korte termijn, met als doel grenzen te stellen aan de volatiliteit van het renteresultaat in de eerstkomende 365 dagen. Het betreft een simulatiemaatstaf waarbij het verwachte renteresultaat in de komende twaalf maanden bij verschillende rentescenario's wordt afgezet tegen de uitkomst van een basisscenario. Per eind 2017 lagen de uitkomsten voor deze scenario's binnen de daarvoor gehanteerde limieten.

Gap-analyse

Hieronder is een rentetypische gap-analyse weergegeven op basis van de contractuele renteherzieningsdatum of aflossingsdatum indien laatstgenoemde eerder ligt.

	Totaal	< 3 maanden	3 - 12 maanden	1 - 5 jaar	> 5 jaar
31 december 2017 (in miljoenen euro's)					
Activa					
Kredieten en vorderingen	84.988	26.628	4.538	15.083	38.739
Rentedragende waardepapieren	3.721	1.618	311	1.128	664
Derivaten met een vaste rente	34.714	3.619	5.739	15.138	10.218
Derivaten met een variabele rente	-30.261	-25.705	-4.828	178	93
Totaal activa	93.161	6.160	5.760	31.527	49.714
Passiva					
Bankiers, toevertrouwde middelen en schuldbewijzen	74.780	14.403	8.672	26.454	25.251
Achtergestelde schulden	384	1	8	38	337
Derivaten met een vaste rente	17.569	-4.501	-3.379	3.821	21.628
Derivaten met een variabele rente	-2.880	-543	-2.388	2	48
Totaal passiva	89.853	9.360	2.913	30.315	47.264
Totaal activa minus passiva 2017	3.308	-3.200	2.847	1.212	2.449
Totaal activa minus passiva 2016	3.239	-610	636	666	2.546

Weergegeven is de contante waarde van alle instrumenten op basis van de swapcurve. De derivaten, waaronder de centraal geclearde derivaten, zijn inclusief hoofdsommen om de renteposities duidelijker weer te geven. Bovenstaande heeft tot gevolg dat geen directe aansluiting met de balans kan worden gemaakt.

Scenarioanalyse

Door de NWB Bank worden scenarioanalyses uitgevoerd om additioneel inzicht te verkrijgen in het renterisico. Een gangbaar scenario hiervoor is het berekenen van de mutaties in de marktwaarde van het eigen vermogen bij een parallelle verschuiving van de rente van -100 basispunten (bp) en +100 bp. In de tabel op de volgende pagina wordt het effect van deze plotselinge verandering van de rente per 31 december 2017 weergegeven. Getoond wordt de marktwaardeverandering die hierdoor optreedt. Deze wordt vervolgens uitgesplitst naar het effect op het resultaat lopend boekjaar en het effect op de toekomstige jaarresultaten. Het langetermijneffect geeft slechts een opportunity loss aan. Anders gezegd, indien de NWB Bank de rentepositie volledig had ingedekt dan zou het toekomstig resultaat € 96 miljoen hoger (2016: € 101 miljoen hoger) zijn bij een rentestijging van 100 bp.

(in miljoenen euro's)

	Totale marktwaarde verandering	Direct effect op winst- en verliesrekening	Langetermijneffect op toekomstige winst en verliesrekening
Renteschok + 100 bp	-91	5	-96
Renteschok - 100 bp	40	-6	46

LIQUIDITEITSRISICO: 'Mogelijke invloed op winst en kapitaal als gevolg van het niet in staat zijn aan de opeisbare verplichtingen te voldoen zonder onaanvaardbare verliezen te lopen'

De NWB Bank beschikt over een AAA/Aaa kredietstatus gelijk aan die van de Nederlandse overheid. Met deze kredietstatus is de NWB Bank ruimschoots in staat om onder normale omstandigheden huidige en toekomstige liquiditeitsbehoeften in de markt in te dekken. In geval van stagnatie in de markt beschikt de NWB Bank over ruime mogelijkheden, onder meer in de vorm van liquide activa en onderpand bij DNB, om te allen tijde opgenomen leningen terug te betalen en nieuwe uitzettingen te financieren. De NWB Bank heeft momenteel een ruime onderpandpositie bij DNB. Nagenoeg de gehele portefeuille van de NWB Bank is beleenbaar bij DNB. De onderpandwaarde van het bij DNB ingebrachte beleenbare deel van de portefeuille bedraagt € 11,8 miljard ultimo 2017 (€ 12,4 miljard ultimo 2016). Hiervan heeft de NWB Bank echter geen gebruik gemaakt. Voor kortlopende financiering wordt door de NWB Bank vooral een beroep gedaan op de Commercial Paper markt. De bank heeft een ECP-programma ter grootte van maximaal € 25 miljard en een USCP-programma ter grootte van maximaal \$ 15 miljard. De bank beschikt over de hoogste kortetermijnratings (A-1+/P-1) voor deze twee programma's. Op 31 december 2017 staat in totaal € 9,6 miljard uit aan Commercial Paper (2016: € 10,4 miljard).

De liquiditeitspositie wordt dagelijks bewaakt. Liquiditeitsbeheer heeft tot doel ervoor te zorgen dat er voldoende middelen beschikbaar zijn om niet alleen voorziene, maar ook onvoorziene financieringsbehoeften te kunnen opvangen. Het management van de bank wordt dagelijks geïnformeerd met behulp van een liquiditeitstypische gap-analyse, waarin verschillen tussen te ontvangen en te betalen kasstromen worden weergegeven. Op de liquiditeitspositie is een stelsel van limieten van toepassing. Een van de limieten heeft betrekking op de Liquidity Coverage Ratio (LCR), een liquiditeitsratio opgenomen in CRD IV/CRR (Capital Requirements Directive IV/Capital Requirements Regulation) waarvoor een minimumvereiste geldt met ingang van 1 oktober 2015. DNB eist van de Nederlandse banken een minimale LCR van 100% per genoemde datum. De interne LCR-limiet is hoger dan deze minimumvereiste. Naast de LCR zal ook een andere liquiditeitsrisico norm in de regelgeving opgenomen worden, de Net Stable Funding Ratio (NSFR). Hiervoor wordt een minimumvereiste van 100% verwacht met ingang van 1 januari 2019. Per ultimo 2017 voldoet de NWB Bank aan beide minimumvereisten. De LCR bedraagt per balansdatum 178% (2016: 146%) en de NSFR bedraagt per balansdatum 126% (2016: 123%).

De balanscategorieën uitgesplitst naar resterende contractuele looptijd, inclusief alle toekomstige niet-gedisconteerde rentestromen, inclusief centraal geclearde derivaten en voor winstverdeling, kunnen als volgt worden weergegeven.

	Totaal	< 3 maanden	3 - 12 maanden	1 - 5 jaar	> 5 jaar
31 december 2017 (in miljoenen euro's)					
Activa					
Kasmiddelen en tegoeden bij de centrale bank	9.638	9.638	-	-	-
Bankiers	8.757	-3	10	41	8.709
Kredieten en vorderingen	76.167	1.600	6.199	22.535	45.833
Rentedragende waardepapieren	3.778	916	310	1.829	723
Immateriële activa	2	-	-	2	0
Materiële vaste activa	6	-	-	1	5
Vennootschapsbelasting	0	0	-	-	-
Derivaten	10.761	556	511	2.263	7.431
Overige activa	4	1	1	0	2
Overlopende activa	0	0	-	-	-
Totaal per 31 december 2017	109.113	12.708	7.031	26.671	62.703
Totaal per 31 december 2016	113.026	9.610	7.423	31.726	64.267
Passiva					
Bankiers	1.243	29	5	122	1.086
Toevertrouwde middelen	11.442	28	61	838	10.515
Schuldbewijzen	72.494	10.882	9.374	27.264	24.974
Achtergestelde schulden	401	1	8	38	354
Derivaten	22.926	387	986	3.925	17.628
Pensioen voorzieningen	15	-	-	-	15
Voorziening Latente Vennootschapsbelasting	16	-	-	16	-
Vennootschapsbelasting	0	-	0	-	-
Overige schulden	56	52	4	-	-
Overlopende passiva	1	0	1	-	-
Eigen vermogen	1.628	-	-	-	1.628
Totaal per 31 december 2017	110.222	11.379	10.439	32.204	56.200
Totaal per 31 december 2016	111.551	10.567	11.362	32.424	57.198

KREDIETRISICO: 'Mogelijke invloed op winst en kapitaal als gevolg van niet-nagekomen verplichtingen door een tegenpartij'

Het beleid van de bank is gericht op een zeer goede kwaliteit van de kredietportefeuille. De NWB Bank verstrekt voornamelijk kredieten aan overheden en instellingen die door de overheid worden gegarandeerd. Er worden ook kredieten verstrekt aan waterleidingbedrijven en er worden, naast PPS- projecten met de overheid als opdrachtgever gefinancierd. Ook andere nieuwe klantgroepen in de publieke sector worden toegevoegd aan de kredietportefeuille, onder andere de universitair medische centra en regionale netbeheerders. Voorts worden ten behoeve van de liquiditeitsportefeuille in beperkte mate obligaties die zijn uitgegeven door overheden in West-Europese landen en internationale organisaties, en gedekte obligaties met als onderpand Nederlandse woninghypotheken, aangeschaft. Hierbij worden dezelfde kwaliteitseisen gesteld als voor kredietverlening aan de Nederlandse publieke sector. Ten slotte zijn er transacties met financiële instellingen, waaronder valuta- en renteswaps, uit hoofde waarvan tegenpartijrisico ontstaat.

Bij de financiering van Nederlandse overheden en instellingen onder garantie van Nederlandse overheden worden door de bank geen limieten gehanteerd, waarbij deze posities ook zijn vrijgesteld van de grote postenregeling zoals verwoord in de CRR. De overige kredieten zijn opgenomen in het kredietbeoordelingssysteem van de bank op basis van het kredietrisicomanagement beleid. Indien een limiet aan een kredietrelatie wordt toegekend, dan wordt die minimaal jaarlijks aangepast aan de actuele ontwikkelingen. Besluitvorming over solvabiliteitsplichtige kredietverstrekking vindt plaats in het Credit Committee aan de hand van een kredietvoorstel van de afdeling public finance en een onafhankelijke risicobeoordeling van de afdeling risk management. De MVO-aspecten van het kredietrisicomanagement beleid komen naar voren in het hoofdstuk "Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen".

Gezien het publiekesector karakter en daarnaast het solvabiliteitsvrije karakter van het overgrote deel van de kredietrelaties van de bank, is het kredietrisico van de kredietportefeuille beperkt, hetgeen ook tot uitdrukking komt in de robuuste kapitaalratio's. De totale bruto balanswaarde (inclusief onherroepelijke toezeggingen en voorwaardelijke schulden), zonder rekening te houden met risico mitigerende maatregelen, bedraagt € 91,2 miljard ultimo 2017 (€ 98,3 miljard ultimo 2016).

Het totale kredietrisico (inclusief onherroepelijke toezeggingen) uitgedrukt in risicogewogen activa op basis van de standaardbenadering zoals verwoord in de CRR, is op de verslagdatum als volgt:

2017		Europa			Noord-Amerika	Totaal	RWA
		NL	EU	Niet-EU			
Centrale overheden	0-50%	9.815	100	-	-	9.915	
Regionale overheden	0%	17.241	26	-	-	17.267	-
Instellingen met afgeleide overheidstaak	20-100%	48.473	50	-	-	48.523	663
Ontwikkelingsbanken	0%	-	60	-	-	60	-
Internationale organisaties	0%	-	258	-	-	258	-
Bancaire tegenpartijen*	2-50%	5.006	4.483	309	998	10.796	456
RMBS (NHG) notes *	20-100%	1.711	-	-	-	1.711	420
Covered bonds	10%	458	-	-	-	458	46
Overige	0-100%	8	-	-	-	8	8
Totaal		82.712	4.977	309	998	88.996	1.593

2016		Europa			Noord-Amerika	Totaal	RWA
		NL	EU	Niet-EU			
Centrale overheden	0-50%	7.483	46	-	-	7.528	23
Regionale overheden	0%	17.245	26	-	-	17.271	-
Instellingen met afgeleide overheidstaak	20-100%	51.430	-	-	-	51.430	674
Ontwikkelingsbanken	0%	-	63	-	-	63	-
Internationale organisaties	0%	-	315	-	-	315	-
Bancaire tegenpartijen*	2-50%	6.298	6.492	325	1.106	14.221	560
RMBS (NHG) notes *	20-100%	2.145	-	-	-	2.145	522
Covered bonds	10%	328	-	-	-	328	33
Overige	0-100%	9	-	-	-	9	9
Totaal		84.938	6.942	325	1.106	93.311	1.821

* Op basis van externe rating (External Credit Assessment Institution)

De meeste uitzettingen van de NWB Bank vallen in de categorie met een 0%-weging, hetgeen betekent dat het kredietrisico zeer beperkt wordt geacht. De tegenpartijrisico's en eventuele geldmarktuitzettingen bij bancaire tegenpartijen vallen onder de 20%- en 50%-weging categorie.

De portefeuille van RMBS met Nationale Hypotheek Garantie (NHG) valt voor wat betreft de senior A-notes onder de 20%-weging en 50%-weging categorie, en voor een beperkt deel (lagere S-notes) in de 100%-weging categorie. Ten slotte zijn de kredieten aan Nederlandse waterleidingbedrijven en PPS-financieringen in de 100%-wegingscategorie opgenomen.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de onderverdeling van de door de bank verstrekte (gestorte) kredieten:

(in miljoenen euro's)	2017	Balans-	2016	Balans-
	Nominale waarde	waarde	Nominale waarde	waarde
Waterschappen	6.187	7.106	5.953	7.171
Gemeenten	5.932	6.793	6.268	7.389
Andere overheden	269	355	291	393
Sociale woningbouw	29.973	40.363	31.005	43.367
Zorginstellingen	3.092	3.763	3.277	4.107
Overig onder garantie van overheden	431	476	634	711
Gemeenschappelijke regelingen	706	730	219	245
N.V. Overheidsbedrijven	408	428	350	375
Publiek private samenwerking	140	139	109	107
Kredietinstellingen	100	100	100	100
Overige	42	45	54	57
Totaal	47.280	60.298	48.260	64.022

Bovenstaande klantgroepen zijn voornamelijk overheden en door overheden gegarandeerde financieringen in de sociale woningbouw en zorg. De bank heeft nimmer te maken gehad met een oninbare vordering. Door de adequate garanties en het zeer beperkte kredietrisico worden geen verliezen op de verstrekte kredieten verwacht. Er is dan ook geen voorziening voor oninbare vorderingen getroffen of een afboeking op de vordering gedaan vanwege het kredietrisico. Zowel gedurende het jaar als op balansdatum zijn de betalingsachterstanden qua omvang gering (niet-materieel), technisch van aard en van zeer korte duur geweest.

De NWB Bank heeft in 2017 in haar portefeuille notes van RMBS-programma's van vijf Nederlandse originators, met als onderpand gesecuritiseerde Nederlandse hypothecaire geldleningen met NHG. Met de aankoop van deze obligaties draagt de NWB Bank bij aan de financiering van door de overheid gegarandeerde particuliere woninghypotheken. De NWB Bank is alleen in de rol van investeerder actief in securitisaties, monitort de bijbehorende krediet-, markt- en liquiditeitsrisico's gedurende de looptijd en heeft het stellige voornemen om deze RMBS (NHG) notes tot de verwachte einddatum aan te houden. Uit hoofde van de CRR wordt het kredietrisico uitgedrukt in risicogewogen activa op basis van de Standaard Benadering voor Securitatisaties zoals verwoord in artikel 251, waarbij de beschikbare ratings van S&P, Moody's en/of Fitch worden gebruikt als indicatie van het kredietrisico. De gegevens in onderstaand tabel zijn per ultimo 2017.

Rating	Nominaal bedrag (mln)	Verwachte einddatum	Klasse
AAA	1.456	2021	A
A+	251	2018	A
BBB+	4	2018	S

Voor het beheer van het renterisico en valutarisico maakt de NWB Bank gebruik van derivaten. Om het kredietrisico dat deze derivaten met zich mee brengen zo beperkt mogelijk te houden, doet de NWB Bank in principe alleen transacties (indien deze niet centraal gecleard worden) met tegenpartijen met een rating van minimaal single-A en zijn er limieten gesteld om het risico per tegenpartij met betrekking tot derivaten te beperken. De marktwwaarden van deze derivaten worden afgedekt door middel van onderpandovereenkomsten (CSA's) voor het overgrote deel zonder drempels (zero thresholds) en met een dagelijkse uitwisseling van onderpand, zijnde cash.

Het beleid van de bank is gericht op afspraken met tegenpartijen binnen het ISDA-raamwerk, minimaal bestaande uit afspraken in ISDA-schedules en CSA's waarmee netting afspraken van toepassing worden. Met de meeste tegenpartijen is in 2017 de CSA aangepast aan de nieuwe marktstandaard (Variation Margin CSA, ofwel VM CSA) om te voldoen aan de wettelijke verplichting om dagelijks onderpand uit te wisselen voor niet-geclearde derivaten. Voor de individuele derivatenportefeuilles per tegenpartij en ook voor de totale derivatenportefeuille, geldt dat het portefeuillebeheer, de monitoring en het collateral management de afgelopen jaren verder zijn geïntensiveerd qua sturing op gevoeligheden binnen de portefeuilles per tegenpartij en de mogelijkheid om op termijn (een deel van) een portefeuille te kunnen noveren naar een centrale tegenpartij onder central clearing. Sinds 2016 worden de rentederivaten van de bank gecleared door een centrale tegenpartij, waarmee het tegenpartijrisico verder gereduceerd is.

Daarnaast wordt de concentratie binnen de derivatenportefeuille beoordeeld en gestuurd, zowel voor wat betreft de rentegevoeligheden, credit ratings als andere 'early warning signals' per tegenpartij. De totale marktw waarde exposure uit hoofde van derivaten op financiële tegenpartijen is ultimo 2017 € 642 miljoen, hiervan is € 506 miljoen afgedekt door onderpand geleverd aan de bank (2016: € 1.937 miljoen, resp. € 1.791 miljoen). De totale marktw waarde exposure uit hoofde van derivaten van financiële tegenpartijen op de bank bedraagt ultimo 2017 € 8.240 miljoen, hiervan is € 8.188 miljoen afgedekt door onderpand geleverd door de bank (2016: € 10.515 miljoen, resp. € 10.309 miljoen).

Onderstaande tabellen geven de netto marktw waarde van de derivaten weer inclusief het ontvangen en betaalde onderpand:

Activa	Positieve marktw waarde derivaten	Netting negatieve marktw waarde derivaten	Cash collateral versterkt	Netto positie
Bancaire tegenpartijen	3.803	-3.161	-506	136
Niet-bancaire tegenpartijen	245	-	-	245
Totaal 2017¹⁾	4.048	-3.161	-506	381
Totaal 2016	8.228	-5.967	-1.791	470

1) De over-the-counter derivaten met centrale tegenpartijen, die dagelijks worden verrekend met het ontvangen, dan wel betaalde collateral, zijn niet opgenomen in de balans. Deze posities zijn ook niet opgenomen in bovenstaande tabel.

Passiva	Negatieve marktwaarde derivaten	Netting positieve marktwaarde derivaten	Cash collateral ontvangen	Netto positie
Bancaire tegenpartijen	3.803	3.161	8.187	-53
Niet bancaire tegenpartijen	-1	-	-	-1
Totaal 2017¹⁾	-11.402	3.161	8.187	-54
Totaal 2016	-16.483	5.967	10.309	-207

1) De over-the-counter derivaten met centrale tegenpartijen, die dagelijks worden verrekend met het ontvangen, dan wel betaalde collateral, zijn niet opgenomen in de balans. Deze posities zijn ook niet opgenomen in bovenstaande tabel.

De derivaten met de niet-bancaire tegenpartijen zijn embedded derivaten in de vorm van afspraken die binnen de leningcontracten zijn opgenomen. Er zijn hierbij geen ISDA of CSA afspraken gemaakt waardoor er voor deze partijen geen netting plaatsvindt.

Settlementrisico is het risico dat bij de afwikkeling van transacties wel aan de eigen verplichtingen wordt voldaan, maar door de tegenpartij niet aan haar verplichtingen wordt voldaan. Dit zal bijvoorbeeld aanwezig zijn bij de finale uitwisseling van de hoofdsom valutaswaps, waarmee vervolgens de bijbehorende funding in vreemde valuta wordt afgelost. Het valutarisico op funding in vreemde valuta wordt een-op-een afgedekt middels valutaswaps. Voornamelijk bij de betaling en de ontvangst van vreemde valuta uit hoofde van valutaswaps is er sprake van settlementrisico. Dit risico wordt door de bank gemonitord.

VALUTARISICO: 'Mogelijke invloed op winst en kapitaal als gevolg van het verloop van valutakoersen.'

Het beleid is gericht op het structureel uitsluiten van valutarisico's zowel voor verstrekte als opgenomen gelden. Beheer van het valutarisico speelt vooral een rol bij de door de bank opgenomen gelden. De NWB Bank neemt in belangrijke mate middelen in vreemde valuta op. De hieruit voortvloeiende valutarisico's worden direct in zijn geheel door valutaswaps afgedekt.

Onderstaande tabel geeft de nominale waarden in miljoenen aan in lokale valuta.

	2017				2016			
	Actief	Passief	Derivaten	Totaal	Actief	Passief	Derivaten	Totaal
CCY								
AUD		-3.779	3.779	-	-	-3.504	3.504	-
CAD		-592	592	-	-	-1.387	1.387	-
CHF		-3.260	3.260	-	-	-3.400	3.400	-
GBP		-1.927	1.927	-	-	-1.723	1.723	-
HKD		-100	100	-	-	-100	100	-
JPY		-175.403	175.403	-	-	-186.800	-186.800	-
NOK		-500	500	-	-	-3.500	3.500	-
NZD		0	0	-	-	-100	100	-
SEK		-4.630	4.630	-	-	-1.100	1.100	-
USD	52	-32.158	32.106	-	104	-29.427	29.323	-
ZAR		-116	116	-	-	-116	116	-

NIET-FINANCIËLE RISICO'S: 'Mogelijke invloed op winst en kapitaal als gevolg van strategische of operationele risico's.'

De niet-financiële risico's worden bij de NWB Bank in twee categorieën onderverdeeld, namelijk strategische en operationele risico's.

STRATEGISCHE RISICO'S: 'Mogelijke invloed op winst en kapitaal als gevolg van het risico dat de strategie van de bank niet langer bijdraagt aan de rentabiliteit en de continuïteit van de bank.'

Een belangrijk startpunt bij het beheersen van het strategisch risico is het behoud van het hoogwaardige risicoprofiel van de bank zoals dat tot uiting komt in de credit ratings van de bank. Om de klanten van de bank optimaal te kunnen blijven bedienen is het van belang dat de credit ratings van de bank overeenkomstig die van de Nederlandse overheid blijven. De ratings van de bank zijn voor een groot gedeelte afhankelijk van het publieke sector profiel van haar aandeelhouders en klanten in combinatie met haar sterke solvabiliteit. Externe factoren die hierop van invloed kunnen zijn worden scherp gemonitord. Waar nodig brengt de directie tijdig aanpassingen in de strategie van de bank aan.

Als een promotional bank voor de Nederlandse publieke sector en opgericht door deze sector, is de bank gevoelig voor veranderingen in overheidsbeleid betreffende de financiering van de Nederlandse publieke sector. De NWB Bank staat hierover in een continue constructieve dialoog met haar stakeholders. Een ander belangrijk aandachtsgebied voor de directie uit hoofde van strategisch risico management is de impact van continue veranderende wet- en regelgeving waaraan de NWB Bank als financiële instelling moet voldoen.

Reputatierisico, het risico dat de reputatie van de bank wordt geschaad, is ook een belangrijk onderdeel van het strategische risico. Reputatierisico kan ertoe leiden dat de bank minder goed in staat is om haar doelstellingen te behalen omdat zij niet meer voldoet aan de verwachting van klanten, toezichthouders, ratingbureaus, investeerders of andere belanghebbenden.

De directie van de bank is verantwoordelijk voor de beheersing van bovengenoemde strategische risico's.

OPERATIONEEL RISICO: 'Mogelijke invloed op winst en kapitaal als gevolg van ontoereikende of gebrekkige interne processen en systemen, van ontoereikend of gebrekkig menselijk handelen dan wel van externe gebeurtenissen.'

Algemene beheersing van operationele risico's

Om aan haar missie als robuuste en duurzame bank voor de publieke sector te kunnen bijdragen heeft de bank haar risicobereidheid voor operationele risico's vastgesteld op een laag niveau. De interne organisatie, processen en systemen van de bank zijn zodanig ingericht dat operationele incidenten en bijbehorende verliezen tot een minimum worden beperkt.

Ten behoeve van het prudentieel toezicht is in afstemming met de ECB in 2017 de overstap gemaakt naar de standardised approach voor de beheersing van operationele risico's. Deze overgang heeft geen impact op de hoogte van het aan te houden kapitaal, maar vereist wel een formelere invulling van het operationele risicomanagement van de bank. Alle aspecten van het operationele risicobeheersingsraamwerk zijn derhalve in 2017 beoordeeld en waar nodig aangescherpt. Zo heeft de bank in het afgelopen jaar een orm-unit opgericht en het operational risk committee met verschillende disciplines uitgebreid tot een Non-Financial Risk Committee (nfrc), waarin de voltallige directie is vertegenwoordigd.

Het operationele risicomanagement van de bank is conform het three lines of defence principe ingericht waarbij de eerste lijn (afdelingshoofden van treasury, public finance, back office, ict, legal, finance & control) verantwoordelijk is voor de beheersing van de operationele risico's in de primaire processen van de bank. De tweede lijn ondersteunt de eerste lijn hierin en waarborgt de effectiviteit van het risicomanagement door het aannemen van een kaderstellende, adviserende en monitorende rol. Deze tweede lijn wordt gevormd door het orm-team, bestaande uit de operational risk officer, de hrm-manager, de securitymanager en de compliance officer, en rapporteert aan de directie en het nfrc.

Het orm-team heeft onder meer de volgende instrumenten uit het operationele risicobeheersingsraamwerk onder haar beheer:

- Risk control self assessments: een jaarlijkse zelfevaluatie inzake de risico's en de effectiviteit van processen en controlemaatregelen van de eerste lijn. Vanaf 2017 is de systematische integriteitsrisico analyse hierin geïntegreerd.
- Key-risk indicatoren: voor verschillende subcategorieën van operationeel risico zijn indicatoren ingericht om de risicobeheersing van de bank te kunnen beoordelen.
- Incidentenregister en rapportage: incidenten worden geregistreerd en gerapporteerd aan het nfrc, waar eventuele maatregelen ter voorkoming van soortgelijke incidenten worden vastgesteld.

- AO/IC: de processen, de risico's en de bijbehorende key controls zijn vastgelegd in een risk & control framework en worden jaarlijks beoordeeld en bijgewerkt.
- Non-financial risk report, een nieuwe integrale niet-financiële risico rapportage aan het nfrc en het managementteam.

De internal audit department (iad) vormt de derde lijn en heeft een onafhankelijke rol binnen de bank. De iad test het beheer van de risico's die verband houden met de activiteiten van de bank. Daarnaast geeft de iad advies over de structuur en het risicobeheer van de bank.

Nieuwe producten of diensten

Het productgoedkeuringsproces Product Approval and Review Process (PARP) is de procedure die binnen de bank wordt doorlopen om te beslissen of een bepaald product voor eigen rekening en risico of ten behoeve van haar klanten zal worden gevoerd of gedistribueerd, of dat een nieuwe markt zal worden betreden. Bij dit proces wordt breed getoetst op aspecten van transparantie en het beheersen van risico's. Nieuwe producten worden niet op de markt gebracht zonder een zorgvuldige afweging van de risico's door de relevante afdelingen binnen de bank en zorgvuldige toetsing van andere relevante aspecten. De directie is verantwoordelijk voor het adequaat functioneren van het productgoedkeuringsproces. De iad controleert op basis van de jaarlijkse risicoanalyse of opzet, bestaan en werking van het proces effectief zijn en informeert de directie, de auditcommissie en de risicocommissie omtrent de uitkomsten hiervan.

Ict, continuïteitmanagement en informatiebeveiliging

Om storingen in de informatievoorziening te voorkomen, investeert de NWB Bank continu in de verbetering van haar systemen. Kernwoorden hierbij zijn beveiliging, integriteit, beheersbaarheid en continuïteit. Met een overzichtelijke infrastructuur en ict-organisatie, alsmede optimale beveiliging van ict-componenten, streeft de NWB Bank ernaar de gevolgen van eventuele operationele storingen zoveel mogelijk te beperken. Hiertoe zijn onder meer voor alle in gebruik zijnde hard- en software adequate service- en onderhoudscontracten afgesloten, wordt ict-personeel voortdurend opgeleid (trainingen en seminars) en zijn voor back-up, recovery en uitwijkmogelijkheden contracten met externe partijen afgesloten. In het geval van calamiteiten beschikt de NWB Bank over een externe locatie, waar zij haar kernactiviteiten in zijn geheel kan voortzetten. Het Informatiebeveiligingsbeleid van de bank wordt uitgevoerd volgens de internationaal erkende code voor informatiebeveiliging ISO-27002 (NEN).

Informatiemanagement

De NWB Bank beschikt over een volledig geïntegreerd en betrouwbaar managementinformatiesysteem (MIS). De datakwaliteit van het MIS wordt dagelijks gemonitord, gevalideerd en gereconcilieerd met de financiële administratie. Om operationele risico's te minimaliseren zijn alle in- en externe rapportages volledig geautomatiseerd. Aanpassingen in het systeemlandschap en informatievoorziening worden door de change advisory board geaccordeerd en via een gecontroleerd changeproces uitgevoerd.

Outsourcing

De bank heeft haar betalingsverkeer voor klanten en ook de daaraan gelieerde ondersteunende ict-activiteiten uitbesteed. Dit houdt in dat bepaalde diensten plaatsvinden buiten de onderneming. Daarom zijn afspraken gemaakt met de dienstverlener over beheersmaatregelen ten aanzien van het betalingsverkeer.

Integriteit en compliance

De NWB Bank hecht sterk aan haar reputatie van een solide en integere bank voor de overheid. Compliance en integriteit zijn binnen het beheersysteem van de NWB Bank dan ook belangrijke aandachtsgebieden. De bank wil er tegenover haar klanten en investeerders geen twijfel over laten bestaan dat zij met een gerust hart van haar diensten gebruik kunnen maken dan wel hun gelden veilig kunnen onderbrengen.

Commissarissen, directieleden en medewerkers hebben de bankierseed (met daaraan verbonden gedragsregels en tuchtrecht) afgelegd uit hoofde van de Regeling eed of belofte financiële sector respectievelijk de Code Banken die sinds 1 januari 2015 geldt. De NWB Bank heeft tevens een Gedragscode die deel uitmaakt van de arbeidsovereenkomst van medewerkers en op intranet en de website van de bank is geplaatst.

De compliance-functie is binnen de NWB Bank ingevuld door de diverse taken die hieruit voortvloeien deels onder te brengen bij de afdeling legal & compliance en voor wat betreft het toezicht op de naleving van de Insiderregeling bij een externe partij. De externe compliance officer rapporteert aan de directie en de raad van commissarissen, terwijl de interne compliance officer rechtstreeks rapporteert aan de directie. Deze rapportagelijnen bevestigen het belang dat de bank hecht aan het interne toezicht en de werkzaamheden van beide compliance officers. De uit het toezicht voortvloeiende voorschriften en gedragsregels vormen een belangrijk onderdeel bij de invulling van de compliancefunctie.

De snelle opeenvolging van nieuwe en complexe wet- en regelgeving vergroot de druk op de beheersing van compliance risico's. De bank heeft een regulatory team opgezet in het kader van frequente aandacht voor ontwikkelingen in wet- en regelgeving.

Juridisch risico

Net zoals elke andere bancaire organisatie loopt de NWB Bank juridisch risico. Uitgangspunt van de NWB Bank is zorg te dragen voor een goede en degelijke financiële dienstverlening. Door zoveel mogelijk gebruik te maken van standaardcontracten wordt ernaar gestreefd de juridische risico's voor zowel de NWB Bank als haar cliënten te beperken. Voor juridische vraagstukken en beoordeling van documentatie rondom transacties worden indien nodig externe adviseurs ingeschakeld.

MINIMUM KAPITAALEISEN

De gestandaardiseerde methode voor het vaststellen van het kapitaalsbeslag schrijft voor hoeveel kapitaal een bank moet aanhouden voor kredietrisico. Deze methode maakt gebruik van externe ratings die zijn gekoppeld aan bepaalde risicogewichten. De NWB Bank gebruikt hierbij de credit ratings van Moody's, S&P en/of Fitch. Het kapitaalsbeslag uit hoofde van de CVA komt bovenop het kapitaalsbeslag voor het default risico van tegenpartijen. Dit kapitaalsbeslag wordt berekend middels een standaard formule op basis van o.a. de exposure, rating en gemiddelde looptijd van de derivatenposities met een tegenpartij. Het marktrisico betreft risico's in de handelsportefeuille en valuta- en grondstoffenrisico's. De NWB Bank houdt geen handelsportefeuille aan en heeft geen grondstoffenposities. Vanwege het strikte beleid met betrekking tot valutarisico, zijn er per saldo geen openstaande valutaposities, en derhalve is het aan te houden kapitaal voor marktrisico nihil. Bij de berekening van het toetsingsvermogen voor operationeel risico gebruikt de NWB Bank met ingang van 2017 de standaardbenadering. Hierbij wordt 15% van de relevante indicator genomen als uitgangspunt voor het operationeel risico. De relevante indicator is het driejaarsgemiddelde van de som van de jaarlijkse nettorentebaten en de jaarlijkse netto niet-

rentebaten einde boekjaar. De regeling grote posten schrijft voor hoeveel kapitaal een bank moet aanhouden voor het concentratierisico. Grote posities van de NWB Bank hangen met name samen met de derivatenportefeuille. De risico's voortvloeiend uit deze posities worden zoveel mogelijk beperkt met behulp van CSA's en de toepassing van netting bij derivatencontracten.

Berekening Tier 1-ratio per verslagdatum:

Activa	2017	2016
Eigen vermogen exclusief winst lopend boekjaar	1.505	1.400
Immateriële vaste activa	-2	-2
Prudentiële filters	-3	-2
CET 1-kapitaal	1.500	1.396
Additioneel Tier 1-kapitaal	320	320
Tier 1-kapitaal (A)	1.820	1.716
Gewogen kredietrisico (SA)	1.593	1.821
Kapitaalsbeslag u.h.v. CVA (SA)	796	938
Gewogen operationeel risico (SA, BIA)	291	220
Risico gewogen activa (B)	2.680	2.979
Tier 1-ratio (A/B)	68%	58%

Het zichtbare eigen vermogen bedroeg per ultimo 2017 € 1.505 miljoen (exclusief winst lopend boekjaar) versus ultimo 2016 € 1.400 miljoen (exclusief winst lopend boekjaar). Het CET 1-kapitaal inclusief Additioneel Tier 1-kapitaal bedraagt per ultimo 2017 € 1.820 miljoen (exclusief winst lopend boekjaar) versus ultimo 2016 € 1.716 miljoen (exclusief winst lopend boekjaar). De omvang van de risicogewogen activa van de bank is gedaald van € 2.979 miljoen eind 2016 naar € 2.680 miljoen eind 2017. Deze daling vloeit voor een belangrijk deel voort uit de toepassing van central clearing voor derivaten en een afname van de NHG-RMBS-portefeuille.

34 INFORMATIE OVER VERBONDEN PARTIJEN

Als verbonden partijen zijn aangemerkt de aandeelhouders, de directie en de leden van de raad van commissarissen. Inzake de verplichte vermelding met betrekking tot verbonden partijen, is bij de NWB Bank geen sprake van bijzonderheden.

Voor een nadere toelichting op de bestuursbezoldigingen en -leningen wordt verwezen naar de toelichting onder 4.

Ultimo 2017 staat voor een bedrag van € 6.331 miljoen aan kredieten uit aan aandeelhouders, verstrekt tegen marktconforme condities (2016: € 6.244 miljoen).

35 GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Er hebben zich in de periode na balansdatum tot en met de datum van opstellen van de jaarrekening geen belangrijke gebeurtenissen voorgedaan die van dusdanige invloed zijn op het beeld van de jaarrekening dat vermelding op deze plaats nodig zou zijn.

36 DIRECTIE EN RAAD VAN COMMISSARISSEN

Directie

Lidwin van Velden

Frenk van der Vliet

Raad van commissarissen

Age Bakker

Maurice Oostendorp

Peter Glas

Petra van Hoeken

Toon van der Klugt

Frida van den Maagdenberg

Manfred Schepers

Den Haag, 15 maart 2018

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de aandeelhouders en de raad van commissarissen van de Nederlandse Waterschapsbank N.V.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van de Nederlandse Waterschapsbank N.V. (hierna genoemd 'de NWB Bank') te Den Haag gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de NWB Bank op 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2017;
- de winst-en-verliesrekening over 2017;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van de NWB Bank zoals vereist in de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang, de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 15 miljoen (2016: € 15 miljoen)
Toegepaste benchmark	1% van het eigen vermogen
Nadere toelichting	Op basis van onze professionele oordeelsvorming beschouwen wij het eigen vermogen als meest geschikte basis voor de materialiteit aangezien dit een stabiele basis voor de materialiteitsberekening biedt alsook een belangrijke prestatie-indicator voor de gebruikers van de jaarrekening.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van commissarissen overeengekomen dat wij aan de raad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 750.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van commissarissen gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

De kernpunten van onze controle zijn consistent met vorig jaar.

Key audit matters

Hedge accounting	
Kernpunt met betrekking tot hedge accounting	De NWB Bank dekt renterisico's en valutarisico's in relatie tot financiële activa en passiva af middels het gebruik van financiële instrumenten. De toepassing van hedge accounting zorgt voor synchronisatie van de gerapporteerde resultaten voor het hedging instrument en de afgedekte positie, voor zover de hedge effectief is. De NWB Bank gebruikt derivaten als hedging instrumenten en verwerkt deze in de balans tegen reële waarde. Zowel de reële waarde veranderingen in de afgedekte positie gerelateerd aan het afgedekte risico als de reële waarde veranderingen in de derivaten positie worden verwerkt in de winst- en verliesrekening als resultaat financiële transacties. De NWB Bank past twee soorten reële waarde hedge accounting toe, micro- en macro hedging. De hedge accounting modellen zoals gebruikt door de NWB Bank om de effectiviteit van de hedges te bepalen zijn significant voor onze audit, omdat het proces complex is en in hoge mate subjectief en gebaseerd op veronderstellingen.
Onze controle aanpak	Wij hebben het bestaan en de werking van de interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot het proces hedge accounting beoordeeld en getoetst. Daarnaast hebben we, met ondersteuning van onze hedge accounting experts, geëvalueerd in hoeverre de hedge documentatie toereikend is. Tevens hebben we de significante parameters welke worden gebruikt voor de reële waarde bepaling van derivaten en van de afgedekte posities gecontroleerd. We hebben ook de volledigheid en juistheid van de toelichting met betrekking tot hedge accounting beoordeeld en de naleving met toelichtingsvereisten zoals opgenomen in relevante verslaggevingsstandaarden. Tenslotte hebben onze waardering experts voor een steekproef van derivaten en afgedekte posities de reële waardes nagerekend.

Belangrijke observaties	Wij achten de hedge documentatie toereikend en hebben geen materiele afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de reële waarde waardering van derivaten en afgedekte posities per 31 december 2017 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.
Reële waardebepaling van financiële instrumenten	
Kernpunt met betrekking tot de reële waardebepaling van financiële instrumenten	Reële waarde bepaling van financiële instrumenten en daaraan gerelateerde waardeveranderingen kunnen een subjectief gebied vormen al naargelang er sprake is van modelmatige waarderingen ingegeven door beperkte liquiditeit en beperkte beschikbaarheid van prijzen in de markt. De meeste investeringen van de NWB Bank kwalificeren als zogenoemde 'level 1' financiële instrumenten met genoteerde prijzen in een actieve (beursgenoteerde) markt. Het belangrijkste aandachtsgebied betreft de level 2 financiële instrumenten omdat voor de reële waarde bepaling gebruik wordt gemaakt van modellen met in de markt beschikbare data. De reële waardebepaling was significant voor onze controle omdat het een complex, subjectief en een op assumpties gebaseerd schattingsproces betreft.
Onze controle aanpak	Als onderdeel van onze controle hebben onze waardering experts onafhankelijk de reële waardes voor een representatieve steekproef van derivaten contracten geverifieerd. Daarnaast hebben we de fair value hiërarchie en migraties binnen de hiërarchie gedurende het jaar geëvalueerd alsmede de juiste en consistente toepassing van de relevante verslaggevingsstandaarden ten aanzien van de toelichting op financiële instrumenten. We hebben ook de ontwikkelingen in de credit spreads geëvalueerd met betrekking tot de reële waardebepaling van de portfolio.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiele afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering tegen reële waarde van financiële instrumenten per 31 december 2017 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Kwaliteit kredietportefeuille en voorziening voor kredietverliezen	
Kernpunt met betrekking tot Kwaliteit kredietportefeuille en voorziening voor kredietverliezen	Het kredietrisico en daaraan gerelateerde bijzondere waardeverminderingen zijn beperkt voor de NWB Bank omdat het merendeel van de portefeuille bestaat uit door de overheid gegarandeerde posities. Voor de rest van de portefeuille heeft de NWB Bank geëvalueerd in hoeverre er objectieve indicatoren voor bijzondere waardeverminderingen bestaan. De NWB Bank heeft in 2017 haar portefeuille in niet gegarandeerde posities verder uitgebreid. Derhalve hebben wij dit als kernpunt in onze controle geïdentificeerd.
Onze controle aanpak	We hebben het interne beheersingsproces rondom de bepaling van bijzondere waardeverminderingen alsook de kredietrisico evaluaties zoals uitgevoerd door de NWB Bank beoordeeld en hebben onafhankelijk kredietdossiers her beoordeeld voor een risico gerelateerde selectie van klanten van de NWB Bank. Voorts hebben we de garanties zoals geconformeerd door WSW en WFZ aangesloten met de lening portefeuille van de NWB Bank. Daarnaast hebben we zowel positieve als negatieve confirmaties uitgestuurd naar de klanten van de NWB Bank ter verificatie van het bestaan van de portefeuille.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de toereikendheid van de voorziening voor bijzondere waardeverminderingen van kredieten per 31 december 2017 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het directieverslag;
- het verslag van de raad van commissarissen;
- het Corporate Governance verslag;
- het MVO verslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het directieverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door de algemene vergadering van aandeelhouders op 23 april 2015 benoemd als accountant van de NWB Bank vanaf de controle van het boekjaar 2016 en zijn sinds die datum tot op heden de externe accountant.

Geen verboden diensten

Wij hebben geen verboden diensten als bedoeld in artikel 5, lid 1 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang geleverd.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van commissarissen voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing. In dit kader geven wij ook een verklaring aan het auditcomité op grond van artikel 11 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang. De in die aanvullende verklaring verstrekte informatie is consistent met ons oordeel in deze controleverklaring.

Wij bevestigen aan de raad van commissarissen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van commissarissen hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amsterdam, 15 maart 2018

Ernst & Young Accountants LLP

drs W.J. Smit RA

STATUTAIRE WINSTBESTEM- MINGSREGELING

Deze is met ingang van het boekjaar 2005 gebaseerd op artikel 21 van de statuten, en luidt als volgt:

Artikel 21

1. Winstuitkeringen kunnen slechts plaatshebben, voor zover het eigen vermogen van de vennootschap groter is dan het bedrag van het gestorte en opgevraagde deel van het geplaatste kapitaal, vermeerderd met de reserves die krachtens de wet of de statuten moeten worden aangehouden.
2. De volgens de vastgestelde winst- en verliesrekening behaalde jaarwinst wordt als volgt aangewend:
 - a. de directie is bevoegd met voorafgaande goedkeuring van de raad van commissarissen de winst geheel of gedeeltelijk toe te voegen aan de reserves;
 - b. de na reservering eventueel resterende winst staat ter beschikking van de algemene vergadering;
 - c. voor zover de algemene vergadering niet besluit tot uitkering van winst over enig boekjaar, wordt deze winst aan de reserves toegevoegd.
3. De algemene vergadering kan uitsluitend op grond van een door de raad van commissarissen goedgekeurd voorstel van de directie besluiten tot uitkering van winst ten laste van een voor uitkering vatbare reserve.
4. Voor zover er winst in de vennootschap is, kan de directie onder goedkeuring van de raad van commissarissen besluiten tot uitkering van een interim-dividend, met inachtneming van het in het eerste en tweede lid bepaalde, blijkens een tussentijdse vermogensopstelling overeenkomstig het bepaalde in artikel 105, vierde lid, van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.
5. De algemene vergadering kan op een door de directie - onder goedkeuring van de raad van commissarissen - gedaan voorstel besluiten aan de aandeelhouders, ten laste van het hun toekomende deel van de winst, als dividend of interim-dividend andere waarden dan contanten uit te keren.

VOORGESTELDE WINSTVERDELING

(in duizenden euro's)

	2017		2016	
Winst boekjaar		122.527		107.352
Het voorstel tot winstbestemming luidt als volgt:				
Dividend in contanten op aandelen A	0%	-	0%	-
Dividend in contanten op aandelen B	0%	-	0%	-
		-		-
Door de raad van commissarissen goedgekeurde reservering ten gunste van de reserves		122.527		107.352
		122.527		107.352

LIJST VAN AANDEELHOUDERS PER 1 JANUARI 2018

	aantal aandelen A à € 115	aantal aandelen B à € 460
Waterschap Aa en Maas	627	301
Waterschap Amstel, Gooi en Vecht	281	60
Waterschap Brabantse Delta	2.016	483
Hoogheemraadschap van Delfland	755	60
Waterschap De Dommel	533	360
Waterschap Drents Overijsselse Delta	2.236	232
Wetterskip Fryslân	3.309	100
Waterschap Hollandse Delta	1.893	143
Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	4.399	204
Waterschap Hunze en Aa's	1.915	175
Waterschap Limburg	2.401	299
Waterschap Noorderzijlvest	1.107	170
Provincie Drenthe	15	25
Provincie Friesland	24	25
Provincie Gelderland	44	50
Provincie Limburg	11	20
Provincie Noord-Brabant	33	40
Provincie Noord-Holland	43	60
Provincie Utrecht	43	60
Provincie Zeeland	15	20
Provincie Zuid-Holland	33	40
Waterschap Rijn en IJssel	5.666	345
Hoogheemraadschap van Rijnland	4.858	289
Waterschap Rivierenland	3.968	437
Waterschap Scheldestromen	4.380	166
Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard	610	430
Staat der Nederlanden	1.208	3.333
Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden	224	47
Waterschap Vallei en Veluwe	631	88
Waterschap Vechtstromen	7.158	423
Waterschap Zuiderzeeland	42	26
	50.478	8.511

EU-RICHTLIJN: BEKENDMAKING VAN NIET-FINANCIËLE INFORMATIE EN INZAKE DIVERSITEIT (REFERENTIETABEL)

Onderwerpen	Aspect	Toegevoegd (ja/nee)	Hoofdstuk / Paginareferentie
Bedrijfsmodel	n.v.t.	ja	70
Relevante sociale en personeelsaan- gelegenheden (bijv. hrm, veiligheid etc.)	Het gevoerde beleid, inclusief due diligence	ja	84-88
	De resultaten van het gevoerde beleid	ja	84-88
	De voornaamste risico's van de eigen operaties en binnen de waardeketen	ja	84-88
	De beheersing van deze risico's	ja	84-88
	Niet-financiële prestatie indicatoren	ja	84-88
Relevante milieu aangelegenheden (bijv. impact van klimaatverandering)	Het gevoerde beleid, inclusief due diligence	ja	84
	De resultaten van het gevoerde beleid	ja	84
	De voornaamste risico's van de eigen operaties en binnen de waardeketen	ja	84
	De beheersing van deze risico's	ja	84
	Niet-financiële prestatie indicatoren	ja	84
Relevante onderwerpen met betrekking tot eerbieding van mensenrechten (bijv. werknemersbescherming)	Het gevoerde beleid, inclusief due diligence	ja	92
	De resultaten van het gevoerde beleid	ja	92
	De voornaamste risico's van de eigen operaties en binnen de waardeketen	ja	92
	De beheersing van deze risico's	ja	92
	Niet-financiële prestatie indicatoren	ja	92
Relevante onderwerpen met betrekking tot bestrijding van corruptie en omkoping.	Het gevoerde beleid, inclusief due diligence	ja	89
	De resultaten van het gevoerde beleid	ja	89
	De voornaamste risico's van de eigen operaties en binnen de waardeketen	ja	89
	De beheersing van deze risico's	ja	89
	Niet-financiële prestatie indicatoren	ja	89
Inzicht in het diversiteitsbeleid (directie en raad van commissarissen)	Het gevoerde beleid	ja	47, 57, 58
	Diversiteitsdoelen	ja	47, 57, 58
	Beschrijving van hoe het beleid is geïmplementeerd	ja	47, 57, 58
	Resultaten van het gevoerde beleid	ja	47, 57, 58

MVO VERKLARENDE WOORDENLIJST

- **Affordable Housing Bond:** NWB Bank heeft zogenaamde Social Bonds uitgegeven, waarvan de opbrengsten worden aangewend ter financiering van sociale woningbouw. NWB Bank gebruikt hierbij de ICMA's Social Bond Guidance.
- **Circulaire economie:** een economisch systeem dat bedoeld is om herbruikbaarheid van producten en grondstoffen te maximaliseren en waardevernietiging te minimaliseren. Anders dan in het huidige lineaire systeem, waarin grondstoffen worden omgezet in producten die aan het einde van hun levensduur worden vernietigd.
- **Equator Principles:** een kader voor risicobeheer bij projectfinanciering, vastgesteld door financiële instellingen, dat wordt gebruikt bij het vaststellen, beoordelen en beheren van sociale en milieurisico's bij de financiering van projecten.
- **Global Reporting Initiative (GRI):** een internationale onafhankelijke organisatie die organisaties helpt te communiceren over de invloed van de handel op kritieke duurzaamheidsonderwerpen, zoals klimaatverandering, mensenrechten, corruptie, etc.
- **Green Bond Principles (GBP):** de GBP zijn richtlijnen die transparantie en openheid geven voor green bonds. Daarnaast bevorderen ze de integriteit van de snel groeiende markt voor Green Bonds.
- **IMVO-convenant:** een convenant met afspraken van banken in Nederland over het aanpakken en voorkomen van mensenrechtenschendingen gerelateerd aan de ondernemingsfinanciering en de projectfinanciering van banken en hun zakelijke partners.
- **Klachtenprocedure:** de NWB Bank biedt stakeholders de mogelijkheid een klacht in te dienen via een klachtenprocedure. Deze procedure staat vermeld op de website.
- **Klimaatadaptatie en mitigatie:** klimaatverandering kan grote gevolgen hebben. Om die gevolgen het hoofd te bieden kan worden gekozen voor het aanpassen aan die gevolgen (adapteren) en voor het beperken van de klimaatverandering (mitigeren).
- **Managementbenadering:** dit is een rapportage-item binnen het GRI-raamwerk en moet lezers van het MVO-verslag informatie bieden over de strategie en het management van de NWB Bank en context geven ten aanzien van de gerapporteerde performancedoelstellingen, minimale randvoorwaarden en trends in de MVO-prestaties.
- **Minimale Randvoorwaarden (MR):** zijn de randvoorwaarden gerelateerd aan MVO waaraan NWB Bank wil voldoen, welke onder meer zijn afgeleid van wet- en regelgeving, governance codes en interne gedragscodes en regelingen.
- **NWB Fonds:** het NWB Fonds biedt waterschappen financiële middelen, zodat zij vanuit hun kerntaken en kernwaarden een bijdrage kunnen leveren aan oplossingen voor de mondiale watervraagstukken.
- **Performancedoelstellingen (PD):** MVO-doelstellingen die meetbaar en beïnvloedbaar zijn (en daardoor een uitdaging zijn voor de bank).
- **Plot Materiële Onderwerpen (PMO):** een overzicht van de materiële onderwerpen waarbij deze beoordeeld worden naar enerzijds het belang voor het bedrijf (de NWB Bank) zelf, en anderzijds naar het belang voor haar stakeholders.
- **Productgoedkeuringsproces:** dit proces wordt door de bank ter besluitvorming uitgevoerd om een bepaald product voor eigen rekening en risico of ten behoeve van haar klanten te produceren of te distribueren. Alle nieuwe producten doorlopen dit proces.
- **Richtlijnen GRI:** GRI-rapportagerichtlijnen waarmee organisaties rapporteren over hun materiële onderwerpen met bijbehorende milieu-, sociale en economische effecten.
- **Social Bond Guidance:** zijn procesrichtlijnen die transparantie en openbaarmaking van informatie aanbevelen en die de integriteit in de sociale obligatiemarkt bevorderen.
- **Stakeholderdialoog:** in het kader van MVO beschouwt de bank als stakeholders alle personen en organisaties met wie zij samenwerkt, of die belang hechten aan de maatschappelijke rol die zij als promotional bank vervult. Tot deze stakeholders rekent de bank in ieder geval haar aandeelhouders, klanten, investeerders, medewerkers, toezichthouders en de overheid.

- **Sustainable Development Goals (SDGs):** in 2015 gelanceerde doelen opgesteld door de Verenigde Naties en bedoeld als een nieuw, richtinggevend denkkader voor duurzame ontwikkeling. NWB Bank en de andere Nederlandse banken willen een actieve rol spelen in de verduurzaming van de economie en daarvoor zullen de SDGs een zeer voornaam referentiekader zijn.
- **Transparantie:** transparantie is de mate van openheid, zichtbaarheid en toegankelijkheid van de NWB Bank naar haar stakeholders met betrekking tot de relevante aspecten van haar organisatie en bijbehorende bedrijfsactiviteiten.
- **Transparantiebenchmark:** een jaarlijks onderzoek naar de inhoud en kwaliteit van maatschappelijke verslaggeving bij Nederlandse ondernemingen (inclusief alle Staatsdeelnemingen) dat wordt uitgevoerd namens het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.
- **Treasuryscan:** op verzoek van klanten voeren de medewerkers van public finance een treasuryscan uit. Dit is doorgaans een financiële analyse van de leningportefeuille. Deze verzoeken komen vooral van waterschappen.
- **UN Global Compact:** een initiatief van de Verenigde Naties dat relevant is voor ondernemingen die op een maatschappelijk verantwoorde wijze willen opereren en rapporteren. Het bestaat uit tien principes op het gebied van mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieu en anti-corruptie.
- **Uitsluitingscriteria:** binnen het MVO-beleid zien de MVO-uitsluitingscriteria toe op de kredietverlening van de NWB Bank. Als bank van en voor de Nederlandse overheid is de NWB Bank met haar kredietverlening alleen actief in de Nederlandse publieke markt. In de statuten (artikel 2.1) is dit ten aanzien van de kredietverlening duidelijk gedefinieerd. De bank verstrekt alleen kredieten binnen deze statuten.
- **Waardecreatiemodel:** MVO reikt verder dan de contouren van de NWB Bank en betreft de gehele waardeketen waarin de NWB Bank actief is, zoals haar toeleveranciers, financiers, investeerders, klanten en andere afnemers die onderdeel zijn van de waardeketen.
- **Waterobligatie:** NWB Bank heeft zogenaamde Waterbonds uitgegeven, waarvan de opbrengsten worden aangewend ter financiering van de 'groene' activiteiten van de waterschappen. NWB Bank gebruikt hierbij de Green Bond Principles (zie eerdere definitie), die in de markt de toonaangevende standaard zijn bij de uitgifte van dergelijke obligaties.

AFKORTINGENLIJST

Afkorting	Omschrijving
AFM	Autoriteit Financiële Markten
AHB	Affordable Housing Bond
ALCO	asset & liability committee
AUD	Australische dollar
ava	algemene vergadering van aandeelhouders
bava	buitengewone algemene vergadering van aandeelhouders
BIS	Bank for International Settlements
BRRD	Bank Recovery and Resolution Directive
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
CAO	collectieve arbeidsovereenkomst
CAS	Capital Adequacy Statement
CDD	Customer Due Diligence
CEBS	Committee of European Banking Supervisors
CET 1	Common Equity Tier 1
CFM	Climate Fund Managers
CHF	Zwitserse frank
CIO	Climate Investor One
CP	Commercial paper
CRD	Capital Requirements Directive
CRR	Capital Requirements Regulation
CSA	Credit Support Annex
CSR	Corporate Social Responsibility
CVA	Credit Valuation Adjustment
DAEB	Diensten van Algemeen Economisch Belang
DGS	Deposit Guarantee Scheme
DNB	De Nederlandsche Bank
DSI	Dutch Securities Institute
EBA	European Banking Authority
EC	Europese Commissie
ECB	Europese Centrale Bank
ECP	Euro Commercial Paper
EIB	Europese Investeringsbank
EKG	Exportkredietgarantie
EMIR	European Market Infrastructure Regulation
ESMA	European Securities and Markets Authority
EY	Ernst & Young

Afkorting	Omschrijving
Fido	Financiering decentrale overheden
GBP	Britse pond
GRI	Global Reporting Initiative
HQLA	High-Quality Liquid Assets
hrm	human resource management
iad	internal audit department
ICAAP	Internal Capital Adequacy Assessment Process
ict	informatie- en communicatietechnologie
ILAAP	Internal Liquidity Adequacy Assessment Process
IMVO	Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
IRRBB	Interest Rate Risk in the Banking Book
JST	Joint Supervisory Team
KCAF	Kennis Centrum Aanpak Funderingsherstel
LAS	Liquidity Adequacy Statement
LCR	Liquidity Coverage Ratio
MR	minimale randvoorwaarden
MRDH	Metropoolregio Rotterdam Den Haag
MREL	Minimum Requirement for own funds and Eligible Liabilities
MTN	Medium Term Note
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
NHG	Nationale Hypotheek Garantie
NRF	Nationaal Restauratiefonds
NSFR	Net Stable Funding Ratio
NVB	Nederlandse Vereniging van Banken
or	ondernemingsraad
ORM	operational risk management
PD	Performancedoelstellingen
PES	Pre-Employment Screening
PMO	Plot Materiële Onderwerpen
PPS	Publiek-Private Samenwerking
QE	Quantitative Easing
RAF	Risk Appetite Framework
RAS	Risk Appetite Statement
Rbb	Regeling beheerst beloningsbeleid
RMBS	Residential Mortgage-Backed Securities
SDG	Sustainable Development Goals

Afkorting	Omschrijving
SEK	Zweedse kroon
SRB	Single Resolution Board
SREP	Supervisory Review and Evaluation Process
SRI	socially responsible investing
SRM	Single Resolution Mechanism
SSA	Sovereigns, Supranationals and Agencies
SSM	Single Supervisory Mechanism
SVn	Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten
USCP	US Commercial Paper
USD	Amerikaanse dollar
ViO	Verordening inzake de onafhankelijkheid
Wbfo	Wet beloningsbeleid financiële ondernemingen
WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
Zvw	Zorgverzekeringswet

COLOFON

Redactie en productiebegeleiding

NWB Bank

Baptist & Co

Vormgeving en productie

Tappan Communicatie

© 2018 | Nederlandse Waterschapsbank N.V.